

PEDAGOGISK SKICKLIGHET
OCH PEDAGOGISKA MERITER
– *historik & praktik*

Airi Rovio-Johansson, Gunnar Tingbjörn

Högskoleverkets rapportserie 2001:18 R

 HÖGSKOLEVERKET
National Agency for Higher Education

**PEDAGOGISK SKICKLIGHET
OCH PEDAGOGISKA MERITER**
– *historik & praktik*

Airi Rovio-Johansson, Gunnar Tingbjörn

Högskoleverket • Birger Jarlsgatan 43 • Box 7851, 103 99 Stockholm
tfn 08-563 085 00 • fax 08-563 085 50 • e-post hsv@hsv.se • www.hsv.se

Pedagogisk skicklighet och pedagogiska meriter – historik och praktik

Producerad av Högskoleverket i augusti 2001

Högskoleverkets rapportserie 2001:18 R

ISSN 1400-948X

ISRN HSV-R--01/18-SE

Författare: Airi Rovio-Johansson, Gunnar Tingbjörn

Grafisk form: Högskoleverkets informationsavdelning

Illustration: Illustration Works

Tryck: Lenanders Tryckeri AB, Kalmar, september 2001

Innehållsförteckning

Förord	5
Författarnas förord	7
Sammanfattning	9
KAPITEL 1	
Inledning	11
Studiens inriktning	11
Källmaterial och empiriskt material	11
Perspektivval	13
Begränsningar av studien	14
Kontakter med pågående utredningar	15
Rapportens innehåll	15
KAPITEL 2	
Tidsperioden 1852–1989	17
Kungl. Maj:ts Nådiga Statuter för universiteten i Uppsala och Lund, 1852 och förnyade statuter 1876	17
Kungl. Maj:ts nådiga statuter 1908 för universiteten i Uppsala och Lund	23
Kungl. Maj:ts nådiga statuter 1916 för universiteten i Uppsala och Lund	24
Kungl. Maj:ts universitetsstatuter 1956	29
Kungl. Maj:ts stadga för universiteten och vissa högskolor 1964, universitetsstadga	31
Högskolelag och högskoleförordningen 1977	40
Summering med reflektion	48
KAPITEL 3	
Tidsperioden 1990–2000	53
Pedagogiska meriter i högskolan 1990	53
Förordning om ändring av högskoleförordningen 1990	55
Slutbetänkande från 1989 års Högskoleutredning	55
Högskolelag och högskoleförordning 1993	58
Högskoleverkets uppföljningsprogram av 1993 års universitetsreform	59
Förordning om ändring i gällande högskoleförordning 1998	61
Summering och reflektion	65
KAPITEL 4	
Anställningsprocessen	73
Anställningsordning	73
Sökkommitté	73
Fakultetsnämnderna och deras ansvar	74
Ledigkungörande	75

Anställningsprofil	76
Behörighet	78
Bedömningsgrunder	80
Dokumentation av skicklighet	83
Annonsering	83
Ansökningstid	84
Anställningsnämndens arbete	84
Sakkunniga	88
Anställningsnämndens förslag till fakultetsnämnden	92
Överklagande av tillsättning av en anställning	94
Återsändande av ansökningshandlingar	95
Befordran av lärare	95
KAPITEL 5	
Pedagogiska meriter	99
Pedagogiska meriter vid universitet och högskolor	99
Behörighet	100
Lokala krav på pedagogisk utbildning	104
Meriter gällande pedagogisk utbildning	105
Meriter från undervisning och handledning	108
Meriter av pedagogiskt utvecklingsarbete	116
Meriter från läromedelsframställning	118
Meriter från ledningsverksamhet	119
Meriter i form av pedagogiska utmärkelser	120
Meriter från populärvetenskaplig produktion och information till samhället	120
Beskrivning och reflexion över den egna pedagogiska verksamheten	121
Summering och reflexion	121
Slutkommentarer	123
Historisk tillbakablick	123
Referenser	129
Bilaga	143

Förord

Universitet och högskolor har till uppgift att bedriva forskning och att meddela högre undervisning. Såväl antalet högskoleenheter som antalet studerande och därmed antalet lärare har vuxit mycket snabbt under de senaste decennierna. Under samma tid har många statliga utredningar tillkommit vilka har framhållit det viktiga i att högskolans undervisning får en så god utformning som möjligt och leds av väl kvalificerade lärare. Skicklighet i att meddela akademisk undervisning har diskuterats under lång tid. Det är emellertid välkänt både i Sverige och andra länder att tjänstetillsättningen i betydande, och ofta i avgörande, utsträckning sker med speciell hänsyn till den vetenskapliga meriteringen.

Högskoleförordningen föreskriver att lika stor omsorg skall ägnas prövningen av den pedagogiska skickligheten som prövningen av den vetenskapliga skickligheten. Även befodringsreformen har bidragit till att ställa ökade krav på att pedagogiska meriter dokumenteras och tillgodoräknas på ett rättvisande sätt. I avsikt att få större klarhet i hur pedagogisk meritering dokumenteras och värderas inom och utom Göteborgs universitet uppdrog Göteborgs universitets kvalitetsråd genom vicerektor Berit Askling åt oss i Levande pedagogers sällskap att göra en nationell kartläggning av rådande meriteringsförhållanden. Rådet för högskoleutbildning har visat intresse för att sprida vår rapport, något som delvis har förändrat vår framställning som därmed har fått en mer generell inriktning.

Kapitel 1–3 och slutkommentarerna har författats av Airi Rovio-Johansson och kapitlen 4–5 av Gunnar Tingbjörn. Vi är dock båda ansvariga för helheten i framställningen. För viktiga synpunkter och kommentarer framför vi vårt erkännande tack till professorerna Kjell Härnqvist och Sven-Erik Liedman samt till deltagarna i ett specialseminarium vid vilket materialet diskuterades.

Göteborg i mars 2001

Airi Rovio-Johansson

Gunnar Tingbjörn

Sammanfattning

Perspektivet i föreliggande studie fokuserar högskoleutbildningens vetenskapliga kvalitet vad gäller såväl innehåll som generellt vetenskapligt förhållnings-sätt. I båda dessa avseenden har universitetslärarens arbetsinsatser stor betydelse då de bidrar till att förbättra den högre utbildningens kvalitet och kvaliteten i de studiemiljöer som studenterna möter inom högskolan. I ett historiskt perspektiv framstår begrepp som "lärarskicklighet, pedagogisk skicklighet, undervisningsskicklighet och pedagogiska meriter" som välkända begrepp i förordningstexter som gäller för universitet och högskolor. Begreppen går att spåra bakåt i tiden från 1852 års universitetsstatuter till grundläggande författningar för högskolan år 2001.

Samhällets utveckling under denna tidsperiod leder bl.a. till krav på arbetskraft med hög utbildning och universitetens expansion vad gäller tillströmningen av studenter följs och kopplas till förändringar i statuter och förordningar för universitet och högskolor under 150 år. Sveriges första moderna universitetsstatuter träder i kraft 1852 och de åtföljs så småningom av den första universitetsstadgan 1964 med efterföljande högskoleförordningar 1977 och 1993. I de sistnämnda preciseras universitetslärarens arbetsuppgifter och de krav som ställs i samband med anställningsförfarande. Kravet på skicklighet i att förmedla vetenskaplig undervisning framställs ibland, i den allmänna debatten om högskoleundervisningens kvalitet, som ett relativt nytt krav på universitetslärare men i studien avfärdas detta som en myt. "Förmåga att förmedla vetenskaplig undervisning" anges redan i 1852 års statuter som ett krav knutet till dåtidens lärarämbete.

Trots decenniernas diskussioner är det först 1989 års Högskoleutredning som åstadkommer ett genombrott, då den rekommenderar att samma kriterier skall användas vid bedömning av såväl vetenskapliga som pedagogiska meriter för att därmed uppnå en balans mellan lärarens forskarroll och lärarens undervisningsroll, dvs. lärarens vetenskapliga skicklighet och pedagogiska skicklighet. Utredningen föreslog vidare att alla meriter skall dokumenteras, redovisas skriftligt och bedömas med samma kriterier som de vetenskapliga meriterna. Kravet enligt högskoleförordningen är att *lika stor omsorg* skall ägnas åt bedömningen av vetenskapliga som pedagogiska meriter. Här kommer bedömnarna, dvs. de sakkunnigas, ansvar i fokus. En viktig metodfråga, som lämnas utanför i diskussioner och utredningar, är hur kvalitetsinriktade bedömningar av högskolelärarens pedagogiska skicklighet skall genomföras, vilka kriterier som skall användas vid bedömning och hur dessa kriterier skall definieras. För att "lika stor omsorg" skall ägnas prövningen av den pedagogiska skickligheten måste bedömningskriterierna ges skarpa och entydiga

formuleringar liksom kriterierna för bedömning av den vetenskapliga skickligheten.

Vid varje högskola skall en anställningsordning som anger regler för anställning av lärare finnas tillgänglig. Dessa regler har sammanställts för de undersökta lärosätena och redovisas utförligt. Vidare redogörs för de exempel på pedagogisk meritering som dessa lärosäten tar upp. Materialsamlingen har redigerats och presenteras med kommentarer under följande övergripande områdesrubriker: Pedagogisk utbildning, genomförd undervisning och handledning, bedömning av lärarskicklighet, pedagogiskt utvecklingsarbete, läro-medelsframställning, ledningsverksamhet, pedagogiska utmärkelser, populärvetenskaplig produktion och information till samhället samt beskrivning och reflexion över den egna pedagogiska verksamheten. Det redovisade materialet blir därmed en mycket omfattande exemplifiering av vad som inom högskolan bedöms vara pedagogiskt meriterande och torde kunna tjäna som underlag för en riksomfattande bedömning av de pedagogiska meriterna enligt de kriterier som sedan länge kännetecknat bedömningen av de vetenskapliga meriterna. Materialet utgör ett naturligt och fullgott komplement till den kontinuitet och den allmänt omfattade praxis som präglar den vetenskapliga bedömningen.

Därför rekommenderas lärare som aspirerar på en anställning att i samband med ett ansökningstillfälle inge en enhetligt utformad meritportfölj, som innehåller t. ex. vetenskapliga meriter, pedagogiska meriter, administrativa meriter, professionsanknutna meriter och meriter som avser skicklighet i att leda, utveckla och samverka samt meriter som avser skicklighet i att föra ut forskningsresultat.

Inledning

Studiens inriktning

Antalet studenter inom högskolan har ökat från ca 16000¹ år 1950 till drygt 310 000 år 1999 (Högskoleverket 1999, s. 15). I en period av stark kvantitativ tillväxt av studenter utvecklas inom universitet och högskolor ett strategiskt och långsiktigt arbete som syftar till att utveckla kvaliteten i verksamheten i sin helhet, dvs. forskning, utbildning och utvecklingsverksamhet. Till exempel har arbetet för ökad mångfald inom högskolan under senare år kommit att handla både om åtgärder mot etnisk diskriminering men också om utveckling av verksamhetsmångfald i såväl kvantitativ som kvalitativ bemärkelse (SOU 2000:47, s. 97–104).

I en situation med stark kvantitativ tillväxt av studenter har universitetsstyrelsen vid Göteborgs universitet² beslutat att genomföra en studie av vad som anses vara pedagogiska meriter och vilka kriterier som används för att bedöma dessa meriter i samband med läroanställning och vid befordran av lärare inom högskolan enligt gällande högskoleförordning³. I den lokala anställningsordningen⁴ för lärare vid Göteborgs universitet anges att varje sökandes pedagogiska skicklighet skall bedömas i samband med anställning och vid befordran av lärare. Uppdraget att granska vad som idag bedöms som pedagogiska meriter och vilka kriterier som används vid bedömning av dessa meriter i samband med läroanställningar och vid befordran av lärare gavs till författarna av denna rapport.

I ett övergripande perspektiv handlar studien om högskoleutbildningens kvalitet och studenternas och högskolans lärandemiljöer. Den är därmed ett bidrag till högskolans strategiska och långsiktiga verksamhetsutveckling och ett hjälpmedel vid rekrytering av högskolelärare. För den enskilde läraren som avser att söka en anställning eller befordran kan studien ge uppslag som gäller strukturering av meriter. Den kan samtidigt vara en exempelsamling på vad som idag bedöms vara pedagogiskt meriterande.

Källmaterial och empiriskt material

Uppdragets planeringsfas genomfördes relativt snabbt, 15–30 januari 2000, eftersom frågeställningen diskuterats under många år inom universitet och högskolor. En förfrågan skickades till samtliga universitet och högskolor med

1 Uppgiften exkluderar socionom-, vård- och lärarutbildningar för allmänna skolväsendet och konstnärliga utbildningar som först 1977 kommer in bland högskolans utbildningar.

2 Verksamhetsplan för 2000–2002 (Göteborgs universitet 2000).

3 SFS 1993:100; omskriven SFS 1998:1003, 2 kap. 2§ och 4 kap. 14§.

4 Göteborgs universitet (1999).

begäran om information om vilka kriterier som används vid bedömning av pedagogiska meriter och hur pedagogiska meriter värderas i samband med anställning och befordran av lärare. Vidare gällde förfrågan vilka lokala anställningsordningar och lokala policier som fanns inom detta område. Materialinsamlingen gjordes från 23 februari till 27 juni 2000. Den har resulterat i en bild av vad som bedöms vara pedagogiska meriter och vilka kriterier som används för bedömning av dessa vid högskolorna. Stora ansträngningar gjordes för att komplettera bilden, dock utan framgång. Den redovisade bilden har flera brister. Anställningsordningar, som är tillgängliga via Internet, utgör inte grund för några slutsatser om hur de tillämpas i praktiken även om Högskoleförordningen föreskriver att med ”anställningsordning avses de regler för anställning av lärare som högskolan tillämpar” (SFS 1998:1003, 4 kap., 14 §). Trots upprepade påminnelser till nyckelpersoner inom universitet och högskolor skickade endast 6 universitet och 6 högskolor in material efter den första förfrågan om information. Det insända materialet har i slutfasen av materialinsamlingen kompletterats med de anställningsordningar som finns tillgängliga på Internet. Det empiriska materialet, som utgör grund för våra tolkningar och reflektioner, omfattar slutligen 9 universitet, 3 fackhögskolor och 3 högskolor (bilaga 1).

Formuleringar av befordringsgrunder och senare behörighetskrav för lärare inom universitet och högskolor har dessutom studerats i Svensk Författningssamling för tidsperioden 1852–2000. Statens Offentliga Utredningar har utgjort ett kompletterande källmaterial för tidsperioden efter 1922. Ett annat källmaterial har varit särskilda betänkanden⁵, regeringens propositioner, departementsserier, rapporter och uppföljningsstudier av högre utbildning i samband med olika omstruktureringar av universiteten och ”fackhögskolorna”⁶. 1996 års översyn av högskolans anställningar av lärare⁷ har varit ett viktigt dokument för studien, medan Utbildningsdepartementets Reformuppföljningsprogram efter 1993 års universitetsreform endast blir omnämnt. Efter Universitetskanslersämbetets (UKÄ)⁸ tillkomst 1964 har ett stort antal UKÄ-

5 Se också Principbetänkande avgiven av Universitetspedagogiska Utredningen (UPU 1970).

6 ”Fackhögskola” betecknar här och fortsättningsvis högskola med en enda fakultet, t.ex. Karolinska Institutet (KI), Chalmers tekniska högskola (CTH) och Kungliga Tekniska Högskolan (KTH).

7 Lärare för högskola i utveckling (SOU 1996:166).

8 Universitetskanslersämbetet (UKÄ) fungerade som statligt verk för universitet och högskolor mellan 1964–1976. Verket omorganiserades och bytte namn till Universitets- och Högskoleämbetet (UHÄ) som fanns mellan åren 1976–1992 med universitetskanslern som chef. 1992 tillkom sex myndigheter däribland Verket för Högskoleservice (VHS), en statlig myndighet med ansvar för delar av UHÄ:s uppgifter, bl.a. samordningsansvar för antagning av studenter till universitet och högskolor. Fristående myndigheter blev bl.a. Kanslersämbetet liksom Rådet för grundläggande högskoleutbildning. Kanslersämbetet, med universitetskanslern, fanns mellan 1992–1995 med uppgift att genomföra utvärdering och kvalitetskontroll av universitet och högskolor. Rådet för grundläggande högskoleutbildning, med uppgift att främja och stödja pedagogiskt utvecklingsarbete, införlivades liksom Kanslersämbetets 1 juli 1995 i det nybildade Högskoleverket. Då överfördes förutvarande VHS:s myndighetsuppgifter till denna nya centrala myndighet som benämndes Högskoleverket (Högskoleverket 1997; Nationalencyklopedin 1996).

skrifter och -rapporter producerats av enskilda forskare, grupper av forskare och av UKÄ, senare UHÄ och Högskoleverket, som myndighet. Dessa kan ses som specialstudier av olika problemställningar och som delar i olika policy- och uppföljningsprogram, men av dessa har endast ett fåtal visat sig vara relevanta för denna studie.

Ovannämnda källmaterial ger enligt vår uppfattning en grund för denna studie, men det finns sannolikt ytterligare material som borde beaktats. Det har dock inte varit möjligt eftersom tiden för källstudier varit mycket begränsad. Vi gör därför inte anspråk på att ha täckt allt tillgängligt material som behandlar universitets- och högskolelärares pedagogiska skicklighet, pedagogiska meritering och högskolepedagogiska utbildning samt hur dessa meriter bedöms vid anställning och befordran som lärare.

Perspektivval

Samhällsvetenskaplig litteratur om västeuropeiska universitet har dominerats av två ideologiska traditioner (Gellert 1991; 1993; Liedman 1993; 1997; Teichler 1993; Trow 1989). Den ena är den tyska idealismen med Humboldt-universitetet som förebild, vars autonomi tillerkänns genom den av staten garanterade ”Lehrfreiheit und Lernfreiheit”⁹ inom universitetet. Den andra är den amerikanska funktionalismen i vilken universitetet ses som en bland flera samhällliga kulturinstitutioner med uppgift att svara mot vissa behov av kunskaper inom samhället (Burrage 1993; Liedman 1993; Rothstein 1997; Rothblatt 1993). Ett problem med flertalet idétraditioner och perspektiv är att de grundas på olika ontologiska antaganden. Därutöver finns andra idétraditioner som t.ex. den rationalistiska, som tillämpar ett instrumentalistiskt perspektiv. Den rationalistiska idétraditionen innebär att övergripande utbildningspolitisk styrning används som ett medel för att lösa politiska, sociala och ekonomiska problem för att åstadkomma bestämda effekter i samhället (Elzinga 1993). Förändringar ses i detta perspektiv som en del i en mer omfattande politisk och social förändringsprocess av hela samhället (Clark 1983; Gustavsson 1997; Liedman 1997; Liedman och Olausson 1988; Nybom 1997; Premfors 1980; Rothstein 1994; Sörlin och Törnqvist 2000; Teichler 1996).

I detta uppdrag är begrepp som lärarskicklighet, undervisningsskicklighet, pedagogisk skicklighet och pedagogiska meriter av speciellt intresse. Begreppens innebörd och mening har i det empiriska materialet studerats ur ett inlärningsteoretiskt perspektiv (Bowden & Marton 1998; Marton 1998). Perspektivet i övriga analyser av källmaterial och empiriskt material har skiftat mellan ett funktionalistiskt och ett instrumentalistiskt perspektiv. Att ytterligare utveckla detta avsnitt ligger utanför denna studie.

9 De tyska universiteterna under 1800-talet hade rykte om sig att ge lärare frihet att välja undervisningsinnehåll (Lehrfreiheit) och studenterna frihet att fritt välja såväl ämne för studier som lärare (Lernfreiheit) (se Liedman 1988, s. 107 ff.; 1993, s. 83 ff.; 1997, s. 239; Wittrock 1993, s. 312–315).

Begränsningar av studien

Uppdragets innehåll och tidsram har inneburit att studien begränsats till nationella förhållanden. Några fördjupningar har inte kunnat göras vad gäller orsaker till samhällsförändringar som utgör bakgrund till utbildningspolitiska beslut samt effekter och konsekvenser av dessa för universitet och högskolor. Tiden har heller inte räckt till en fördjupad beskrivning av de omfattande utbildningspolitiska förändringar¹⁰ som skett av universitetsväsendet under 1900-talet eller de förslag till utbyggnad av högre utbildning som t.ex. gavs av 1955 års Universitetsutredning (SOU 1959:45). Dessa förändringar ligger utanför vårt uppdrag.

Konstnärlig fakultet vid Göteborgs universitet och övriga konstnärliga utbildningar tillämpar samma behörighetskrav och befordringsgrunder som den statliga högskolan i övrigt vid anställning och befordran av lärare inom högskolan. I detta uppdrag har det inte varit möjligt, av tidsskäl, att ägna särskild uppmärksamhet åt konsekvenser av 1993 års högskolereform och 1996 års Högskolläroret utredning eller hur gällande högskoleförordning tillämpas vid anställning och befordran av lärare inom det konstnärliga och det vårdvetenskapliga utbildningsområdet (SFS 1993:100 omtryckt 1998:1003; reg. prop. 1999/2000:28, s. 20; SOU 2000:47, s. 75–90; Ds U 2000:25).

För studier av idéhistoriska, vetenskapsteoretiska, komparativa, pedagogiska och utbildningspolitiska perspektiv på utvecklingen av utbildning och forskning inom universitet och högskolor hänvisas till en omfattande litteratur inom området, där följande exempel utgör ett begränsat urval: Bauer et al (1999), Bertilsson (1989), Bleikelie (1996), Dahllöf (1984; 1989; 1991), Elzinga (1989; 1993), Gustavsson (1997; 1998), Kim (1998), Liedman (1988; 1993; 1997), Liedman och Olausson (1988), Nybom (1989; 1997), Premfors (1989), Richardsson (1963), Rolf et al (1993), Rothstein (1994; 1997), Rothblatt och Wittrock (1993), Sörlin (1994), Sörlin och Törnqvist (2000) samt Wittrock (1993).

Av tids- och resursskäl behandlas inte studier av mäns och kvinnors karriärer inom högre utbildning och forskning och analyser hur vetenskapliga och pedagogiska meriter bedöms i samband med tillsättningar av anställningar (tidigare tjänster) (Ds U 1996:14; Damm 1996; Wennerås och Vold 1995 a; 1995 b). Tids- och resursskäl har också lett till att bedömningar av kvinnors och mäns ansökningshandlingar till högre tjänster inom universitet och högskola (Furst 1988; 1995; Gunvik Grönbladh och Giertz 1998; Olsson 1999; Riis och Lindberg 1995; 1996) och bedömningar av sakkunnigutlåtanden i samband med professorstillsättningar bedömts ligga utanför studien (Lindberg 1988; 1997; Lindberg och Riis 1996; Montgomery 1996). Vidare har andra lagar (t.ex. Lagen om offentlig anställning, SFS 1994:260;

¹⁰ Förändringar av universitetens verksamhet och organisation har oftast inneburit att studiernas organisation påverkats och i många fall också förändrats vilket bl.a. gett effekter på examensbestämmelser och examina (t.ex. SFS 1891:13; SFS 1907:93; SFS 1953:610). Examens- och studieordningar under den studerade tidsperioden har också fått utgå p.g.a. tids- och resursskäl.

Arbetstidslag, SFS 1982:673) och förordningar (t.ex. Anställningsförordning, SFS 1994:373) som påverkar lärares anställningsvillkor av samma anledning bedömts ligga utanför uppdraget.

Kontakter med pågående utredningar

Sedan april 2000 pågår departementsutredningen om *Pedagogisk förnyelse av den högre utbildningen*¹¹. Samråd har skett med denna utredning under studiens genomförande. Den omfattar bl.a. en översyn av högskollärares pedagogiska utbildning och hur pedagogiska meriter används vid anställning och befordran av lärare inom högskolan. Bland andra utredningar som har beröringsytor med detta uppdrag, och med vilka samråd skett, bör nämnas ett av Högskoleverket finansierat projekt¹² som syftar till att granska hur nationella ämnesgrupper tillämpat högskoleförordningen (SFS 1993:100 omtryckt SFS 1998:1003) i samband med befordran av lärare.

Kontakter har under hösten 2000 tagits med Sveriges Förenade Studentkårer¹³ som under hösten 2000 har genomfört en enkätundersökning riktad till myndighetschefer inom högskolan rörande kravet på bedömning av pedagogiska meriter vid anställning och befordran av lärare. ”Syftet med undersökningen var att skapa en ögonblicksbild av hur pedagogiska meriter används och bedöms inom den högre utbildningen i Sverige” (Sveriges Förenade Studentkårer 2000, s. 3). Fokus har bl.a. varit att kartlägga om högskoleförordningens krav (SFS 1999:1003) på ”lika omsorg” vid bedömning av vetenskapliga och pedagogiska meriter uppfylls av högskolorna.

När denna studie startade informerades centralstyrelsen för Levande pedagogers sällskap inom Högskoleverket om dess syfte och inriktning. I slutskedet har sällskapet och Högskoleverkets juridiska avdelning fått information om studiens preliminära resultat.

Rapportens innehåll

Rapporten består av sex delar. I **kapitel 1** preciseras uppdraget, perspektivval och det förhållningssätt som präglar genomförandet av arbetet. Vidare begränsas uppdraget med hänsyn till den tid och de resurser som ställts till förfogande. **Kapitel 2** ger en tillbakablick fokuserad på de befordringskrav som ställdes på akademiska lärare och som de uttryckts i universitetsstatuter och författningsbestämmelser under perioden 1852–1992. **Kapitel 3** behandlar på motsvarande sätt tidsperioden 1993–2000. Tyngpunkten läggs dels på 1989 års Högskoleutrednings tolkningar av begreppen lärarskicklighet, undervisningsskicklighet, pedagogisk skicklighet och pedagogiska meriter dels på 1996 års

11 Professor Anders Fransson, f.d. rektor vid Högskolan i Borås, är huvudutredare med Staffan Wahlén från Högskoleverket som sekreterare.

12 Projektledare är professor Bengt Abrahamsson, f.d. rektor vid Växjö universitet.

13 Se rapport från Sveriges Förenade Studentkårer (2000).

översyn av högskolans läraranställningar. I **kapitel 4** ges en ingående redovisning av nuvarande tillvägagångssätt vid anställning och befordran av lärare inom högskolan. I **kapitel 5** ges en heltäckande exemplifiering av materialinsamlingen, på hur högskoleförordning och kravet på lokal anställningsordning omsatts samt på vad som anförs som pedagogiska meriter. Rapporten avslutas med en problematisering av bedömningsprocessen av pedagogiska meriter, pedagogisk skicklighet och kriterier vid bedömning.

Tidsperioden 1852–1989

En av drivkrafterna bakom det utbildningspolitiska behovet av förändring av universitetsväsendet under 1800-talet och början av 1900-talet är behovet av att få vetenskapligt kompetenta befattningsinnehavare till de akademiska lärarämbeten inom de moderna universiteten som starkt påverkade av europeiska strömningar börjar växa fram fr.o.m. mitten av 1800-talet. Ytterst handlade det om en politisk vilja att införa en urvalsprocedur som medförde att det var möjligt att få insyn i bedömningsprocessen. Tillsättningen av en tjänst innebar att någon gjorde en kvalitativ bedömning av de sökandes vetenskapliga skicklighet, som så småningom kom att inkludera en bedömning av de sökandes förmåga att förmedla vetenskaplig undervisning. De sökande, konsistorierna och fakulteterna hävdade redan under 1840-talet att det var angeläget att utveckla och förbättra tillsättningsproceduren av akademiska tjänster, främst professurer.

I denna tillbakablick är fokus riktat mot de befodringskrav som ställdes på en akademisk lärare under tidsperioden 1852–2000, men med tyngdpunkt på åren 1990–2000. Frågor som berör forskning och forskningsinriktning, undervisningens uppläggning och omfattning, vilka undervisningsformer som tillämpades, examensbestämmelser, antagning av studenter samt vilka lärarkategorier som fanns under tidsperioden och deras åligganden inom universitet och högskolor har bedömts ligga utanför uppdraget. Att på ett mer fullständigt sätt relatera dessa författningsändringar till antalet lärare och antalet studenter inom universitet och högskolor under olika tidsepoker har varit önskvärt men inte möjligt av tids- och resursskäl. Här ges dock vissa kvantitativa uppgifter i kapitel 2 och 3, även om de inte är heltäckande, om antalet lärare och antalet studenter i samband med att statuterna och senare högskoleförordningar förändras med syftet att relatera systemförändringar och efterföljande förordningsändringar till den kvantitativa utvecklingen inom universitet och högskolor.

Kungl. Maj:ts Nådiga Statuter för universiteten i Upsala och Lund, 1852 och förnyade statuter 1876

De reformer som genomfördes under perioden 1840–1860 resulterade i ett genombrott för den svenska tidningspressen, för en ny svensk offentlighet och för en modern ämbetsman, men de båda universiteten behåller sin position som utbildare av rikets ämbetsmän (Liedman 1991; 1993). Den idéhistoriska bakgrunden är viktigt för den fortsatta utvecklingen av den högre utbildningen i landet.

Seklets stora universitetsreform var den av 1852. Då förverkligades äntligen i Sverige det tyska universitetsideal, som tagit form vid sekelskiftet i filosofernas hjärnor och strax därefter i Berlinuniversitetet [...] Nu blev den filosofiska fakulteten även på papperet och i ceremonielet likställd med de andra [teologiska, juridiska och medicinska fakulteterna], och lärarnas, i mindre mån studenternas lärofrihet garanterades. Denna reform hade föregåtts av många, långa diskussioner i konsistoriet och i officiella kommissioner av diverse slag. I själva verket hade den reformdebatt som 1852 nådde en temporär slutpunkt dragits upp redan av den berömda Snillekommittén på 1820-talet, där Agardh och Tegnér, Berzelius och Geijer, Grubbe och Järta ingick och vilken hade till uppgift att se över undervisningssystemet uppifrån och ända ner. Under 1830- och 1840-talen pågick i konsistorierna en nästan oavslutad diskussion om nya regler och bestämmelser för examina och prov. År 1840 tillsatte kungen, därtill uppmanad av riksdagen, ett utskott vid vardera universitet med uppgift att inge förslag om reorganisation (Liedman 1991, s. 137–138).

En mindre kommitté fick 1851 lägga det slutliga förslaget till nya statuter. 1852 års statuter föregicks alltså av en omorganisering av universiteten och studier och examina vid universiteten. I de nya statuterna för universiteten föreskrevs att fakulteten skulle göra en skicklighetsbedömning av sökande till ”Academiska lärarembeten” (SFS 1852:20, 66 §). Någon bestämd form för tillvägagångssättet fanns inte, varför tillsättningen kunde variera mellan olika tillsättningsärenden och mellan de båda universiteten¹⁴.

Den nya typ av universitet, som tog form i Berlin och Preussen vid seklets början, hade enligt den nya universitetsuppfattningen, som här för första gången formulerades, *forskningen* och inte bara den högre undervisningen som ett obligatoriskt inslag. Om universiteten skulle kunna göra sig gällande inom forskningen måste kanske framför allt naturvetenskaperna få det bättre förspant (Liedman 1991, s. 135–136).

Vad gäller tillsättningen av professorer så hade den processen varit en stridsfråga under 1840-talet. Dåtidens ärendehandläggning ledde till stort missnöje i samband med flera tillsättningar vid båda universiteten. Särskilt uppmärksammades att tillsättningsproceduren var mycket långsam. Missnöjet kanalisera-

14 Uppgifterna om antalet lärare (olika kategorier) och antalet studenter varierar beroende på vilken källa man använder. Till exempel anger Landquist (1956, s. 300) att det 1828 fanns sammanlagt 26 professorer i landet, 13 vid Uppsala och 13 vid Lunds universitet. Vidare uppger Richardson (1963, s. 55–56) att det mellan 1820–1860 varje år fanns ca 400 studenter i Lund och ca 800 i Uppsala. I mitten av 1860-talet fanns det 94 lärare, varav 58 var professorer, och 1260 studenter i Uppsala (Statistisk årsbok 1920, tab. 218, s. 246). Motsvarande siffror för Lunds universitet är 68 lärare, varav 49 var professorer, och 403 studenter (Statistisk årsbok 1920, tab. 218, s. 246). Weibull (1968, s. 21) finner däremot vid granskningen av Lunds universitet att det vårterminen 1868 fanns 28 professorer, 20 adjunkter och 12 docenter (totalt 60 lärare) och 346 studenter, som var verksamma inom universitetet. Sveriges folkmängd ökar under 1800-talet och är år 1800 ca 2,3 miljoner, 1820 ca 2,5 miljoner och 1850 ca 3,5 miljoner samt år 1900 ca 5 miljoner (Statistisk årsbok 1946, tab. 4, s. 4).

des via universitetskanslern till Kungl. Maj:t och därmed till riksdag och regering. Möjligheten att kalla till en ledig professur fanns inskriven i 81 § (SFS 1852:20). Fakulteten eller konsistoriet kunde kalla någon till professor om det fanns någon lämplig kandidat som själv inte hade anmält sig som sökande till en ledig professur. Konsistoriets förslag skickades till universitetskanslern¹⁵ efter att prokanslern¹⁶ hade granskat och yttrat sig över förslaget. Kanslern måste tillstyrka förslaget och därefter skicka det vidare till Kungl. Maj:t¹⁷ för slutgiltigt beslut.

Uppsala universitet krävde år 1872 ändringar av tillsättningsproceduren av professorer. Detta krav upprepades år 1873¹⁸ av dåvarande kanslern greve H. Hamilton som, efter att ha infordrat de båda universitetens uppfattningar i ärendet, anhöll hos Kungl. Maj:t att en kommitté skulle tillsättas med uppdrag att utreda ärendet (SOU 1922:17, s. 120). Kungl. Maj:t biföll kanslerns anhållan och en universitetskommitté tillsattes.

1874 års universitetskommittés förslag till ändringar av 1852 års statuter accepterades av de båda universiteten med undantag av förslaget om ändring av befodringsgrundens formulering. Förändringarna gällde främst tillsättningsproceduren av lärartjänster¹⁹. Universitetskommitténs arbete resulterade i 1876 års statuter.

Befodringsgrunden för lärarämbeten förblir oförändrad mellan 1852 års och 1876 års statuter²⁰.

15 Titeln kansler var officiell ämbetsmannatitel för högste chefen för kanslersämbetet. Från 1600-talet fram till 1824 hade Uppsala och Lunds universitet var sin kansler. Karolinska Institutet, tidigare benämnt Karolinska Medico-Kirurgiska Institutet, grundat 1810 med examensrätt fr.o.m. 1861 och rätt att promovera med. dr. fr.o.m. 1906, bedrev medicinsk utbildning men saknade egen kansler. 1893 bestämde Kungl. Maj:t att universiteten och Karolinska Medico-Kirurgiska Institutet skulle ha en gemensam kansler, med titeln Kansler för rikets universitet. Sedemera ändrades titeln till universitetskansler och gavs 1964 till Chefen för Universitets- och Högskoleämbetet (UHÄ) (Nationalencyklopedin, 1996). Se även Richardson (1963, s. 52–64).

16 Prokanslersinstitutionen var sannolikt ursprungligen ett sätt att befästa kyrkans inflytande även över den högre utbildningen. Båda universiteten hade var sin prokansler, som i Uppsala var ärkebiskopen och i Lund var biskopen över Lunds stift. Prokanslererna var universitetskanslerns ersättare vid dennes förfall eller i samband med att en ny universitetskansler skulle utses. Prokanslerns uppgifter angavs i universitetsstatuterna (se exempelvis 1916 års universitetsstatuter, SFS 1916:66). Han hade närvaro- och yttranderätt i det stora konsistoriet. Prokanslerns uppgift var kortfattat att tillsammans med rektor tillvarata universitetets intressen, handlägga vissa tjänsteärenden som t.ex. tillsättningsärenden och att bevilja alla tjänstledigheter om maximalt en månad för alla anställda och förordna vikarier.

17 Verkställig beslutsfattare var chefen för ecklesiastikdepartementet.

18 Från och med 1873 fick kvinnliga studenter tillträde till universiteten.

19 Lärartjänster avsåg då professurer och adjunktjänster (SFS 1852:20, 83§). 1874 års kommittéarbete syftade främst till en översyn av tillsättningsproceduren av professurer, men denna kommitté hade tillåtelse att föreslå ändringar i andra delar av 1852 års statuter (SOU 1922:17, s. 120).

20 När 1876 års statuter träder i kraft finns sammanlagt 196 lärare (professorer, adjunkter och docenter) och 2 243 studenter vid de båda universiteten (Statistisk Årsbok 1920). I Uppsala fanns 108 lärare, varav 55 var professorer, och 1511 studenter. I Lund fanns 66 lärare, varav 50 var professorer, och 558 studenter (Statistisk årsbok 1920). Här noteras som tidigare att uppgifterna varierar något beroende på om man tittar på totalsumman lärare respektive studenter inom högre utbildning eller om man söker på vart och ett av universiteten, dvs. Uppsala eller Lund.

§ 66 Vid förslag till akademiska lärarembeten må ej andra grunder afses eller åberopas, än graden af ådagalagd vetenskaplig skicklighet hos de sökande; utan så är att skickligheten hos tvenne eller flera sökande pröfvas lika, då ock tjänsteålder i öfvervägande tagas må (SFS 1852:20; SFS 1876:05).

Befordringsgrunden under denna tidsperiod är vetenskaplig skicklighet, enligt dåtidens definition (66 §). Likväl nämns inget i statuterna om forskning, dess organisation inom universiteten eller dess betydelse i samband med tjänstetillsättningar. Detta måste tolkas så att forskning och högre utbildning levde i symbios inom universiteten oberoende av texten i statuterna.

Omfattande forskning bedrevs också inom institutioner utanför universiteten (Nybom 1997; Gustavsson 1997; 1998; Sörlin 1994; Sörlin och Törnqvist 2000). Forskningens ställning och legitimitet inom universiteten förstärktes, som framgår senare, genom 1916 års universitetsstatuter.

Undervisningsuppgiften är lika gammal som universitetet; något mer förvånande är det kanske att det var så sent som på 1910-talet som forskningen blev en föreskriven del av de svenska universitetens uppgifter. Detta skedde sedan ecklesiastikminister Hugo Hammarskjöld försökt genomdriva en ökning av professorernas undervisningsbörda. Men forskningen hade då redan en etablerad position vid universiteten sedan årtionden och slutresultatet av Hammarskjölds fälttåg till undervisningens fromma blev alltså att det var grundforskningen som avgick med segern (Sörlin och Törnqvist 2000, s. 84).

Detta inlägg måste uppfattas som att ”forskning” som verksamhet skrevs in i universitetsstatuterna. Forskning har bedrivits inom universiteten sedan Sverige fick de moderna universitetsstatuter 1852 (Liedman 1991).

Den universitetskommitté som 19 maj 1899 tillsatts av Kungl. Maj:t hade i uppdrag att göra en översyn och lämna förslag till ändringar av 1852 års statuter²¹, speciellt tillsättning av professur eller kallelse till professur enligt statuterna från år 1876 (SFS 1876:05).

Ett påpekande om tillägg till 66 § kommer från konsistoriet i Uppsala den 28 oktober 1903.

21 De tidigaste konstitutionerna för universitet i Uppsala härstammar från 1606 och var inte stadfästade av något majestät, utan de benämndes ”Utkast till konstitutioner för Upsala universitet af år 1606” (troligen författade af Professor Johannes Rudbeckius) (Annerstedt 1877, Bihang I, s. 65–75). Gustav II Adolf 1626 fastställdes ”provisoriska konstitutioner”, som skulle gälla under hans bortavaro, varefter dessa skulle bli föremål för förnyad granskning och bearbetning (Annerstedt 1877). Dock hände ingenting med konstitutionerna förrän Axel Oxenstierna tog upp arbetet 1646, då han blivit utsedd till universitetskansler. Först 1655, efter såväl tronskifte som skifte på kanslersstolen, fick Uppsala universitet konstitutioner med kung Karl X Gustafs underskrift vilka med vissa ändringar gällde ända till 1852 (SOU 1922:17).

Med avseende å befordringsgrunderna [66 §] framhöll konsistoriet, att vetenskaplig förmåga och lärarduglighet icke få sättas såsom två skilda och i viss mån motsatta befordringsgrunder; skulle emellertid ett förtydligande av den gamla bestämmelsen: 'vetenskaplig skicklighet' behövas, så borde sådan ordalydelse väljas, som tydligen utmärkte, att vid bedömandet av en sökandes vetenskapliga skicklighet hänsyn jämväl skulle tagas till skicklighet att meddela vetenskaplig undervisning (SOU 1922:17, s. 129).

Ett snarlikt förslag hade redan tidigare inlämnats från Lunds konsistorium den 6 juni 1903.

Universitetslärarens skicklighet att meddela undervisning vore endast en yttring av den vetenskapliga skickligheten i allmänhet och kunde därför icke utbrytas ur denna. Befordringsparagrafens dåvarande lydelse borde därför bibehållas, möjligen med det förtydligandet, att vid den vetenskapliga skicklighetens bedömande hänsyn även skulle tagas till lärarskickligheten (ibid., s. 129).

Inrättandet av en sakkunnigfunktion och tillsättningsprocedur av sakkunniga var nyheter i 1876 års statuter (76 §). Tre sakkunniga utsågs av fakulteten för att bedöma de ansökningshandlingar gällande den utlysta tjänsten som rektor överlämnat till fakulteten. Dessa sakkunniga utsågs i det eller de läroämnen som den lediga professuren gällde. Om ämnet saknades vid universitetet fick det större konsistoriet, på förslag av fakulteten, utse sakkunniga som fanns inom eller utom universitetet genom adjunktion (SFS 1876:05, 59 §). De sakkunnigas uppgift var att bedöma de sökandes vetenskapliga skicklighet och vid bedömningen ta hänsyn till genomförda lärarprov, rangordna de sökande och lämna skriftligt svar till fakulteten (ibid., 76 §). Efter att de sakkunnigas förberedande bedömning överlämnats till fakulteten fick samtliga fakultetsmedlemmar göra en egen rangordnad bedömning av de sökande. Fakultetens yttrande överlämnades genom protokollsutdrag till det stora konsistoriet. Därefter följde en behandling av ärendet i det stora konsistoriet. Varje konsistorieledamot fick ta del av samtliga ansökningshandlingar och fakultetens utlåtande. Det stora²² konsistoriets ledamöter skulle avge ett skriftligt utlåtande som innehöll en rangordning av de tre främsta bland de sökande vid flera sökande (ibid., 77 §). Om två sökande bedömdes lika vad gäller

22 Enligt 1852 års universitetsstatuter fanns två konsistorier, det stora och det lilla. Det stora bestod av universitetets samtliga ordinarie professorer och räntmästare och bibliotekarie i tillämpliga fall (SFS 1852:20, §21). Det lilla konsistoriet utgjordes av rektor, prorektor och fem fakultetsledamöter, en från var och en av "de tre första" fakulteterna (teologiska, juridiska och medicinska samt en från vardera sektion av den filosofiska fakulteten, den historisk-filosofiska och den språkvetenskapliga (§ 35)).

skicklighet och om de dessutom fick lika röstetal i konsistoriets röstning så kunde tjänsteåldern fälla utslaget (ibid., 66 §). Efter omröstning fördes röstresultatet till konsistorieprotokollet. Prokanslern²³ skulle därefter yttra sig över samtliga handlingar och fakultetens respektive konsistoriets protokoll.

Slutligen skickades såväl fakultetens och konsistoriets protokoll som prokanslerns yttrande till kanslern. Denne hade i uppgift att efter granskning skriva ett yttrande över tjänstetillsättningen. Därefter skickades ärendet vidare till Kungl. Maj:t för beslut.

Tillsättningsärendena fram till början av 1890-talet var komplicerade och väckte ofta hetsiga diskussioner i akademiska kretsar. Åter kom likalydande förslag om ändring av statuterna från de båda universiteten gällande tillsättning av professurer. Detta föranledde Kungl. Maj:t att 1899 tillsätta en universitetskommitté med biskop G. Billing som ordförande. Denna universitetskommitté föreslog 1901 ändringar av 1876 års statuter. Ändringarna gällde: 1. befordringsgrunder, 2. kallelseförfarandet (av professorer), 3. tillsättning av sakkunniga och 4. ärendenas kollegiala behandling (SOU 1922:17, s. 126).

Förslagen till ändringar från 1899 års universitetskommitté bedömdes av de båda universiteten så radikala att de inte kunde accepteras. Likväl medförde kommittéförslagen ingående diskussioner om tillsättningsproceduren av professorer inom universiteten vilket i sig var positivt. Resultatet av dessa diskussioner inom de båda universiteten vidarebefordrades till kanslern.

Lärdomsprof

I såväl 1852 som 1876 års statuter gav 71 § den sökande en möjlighet att inom tre månader efter ansökningstidens utgång anmäla att han ville genomföra ett ”lärdomsprof” för att ”ytterligare ådagalägga sin skicklighet”. I 72 § angavs i båda statuterna att ”Lärdomsprof, som i föregående § [71 §] omtalas, skall bestå av en akademisk disputation och tvenne föreläsningar”. Föreläsningarna skulle gälla ”läroområdet” och hållas på svenska. Den sökande fick vid första föreläsningstillfället välja mellan ett visst antal föreläsningsteman fastställda av fakulteten åtta dagar i förväg. Vid det andra föreläsningstillfället bestämde den sökande själv innehållet i föreläsningen (SFS 1852:20, § 74; SFS 1876:05, § 74).

Den ”disputationsafhandling” som omnämns i 1852 och 1876 års statuter i 73 § skulle innehållsligt behandla lärarämbetets ”läroområde”, dvs. något område inom det ämne som tjänsten omfattade. Avhandlingen kunde skrivas

23 Enligt universitetsberedning 1933 var prokanslersfunktionen en värdeladdad och onödig funktion som kunde avskaffas. Denna beredning visar att det pågick en diskussion inom universiteten och riksdagens kamrar om funktionens avskaffande, som sträcker sig tillbaka till remissvaren på 1899 års universitetskommittés betänkande 1901. 1933 års universitetsberedning påpekar att när prokanslersfunktionen avskaffas måste också professorernas rätt att rösta i biskopsval upphöra. Det var en skyldighet inskriven i 1759 års Kungl. Förordning (SOU 1933:10, s. 112–130). Här konstateras att prokanslersfunktionen tas bort i Kungl. Maj:ts universitetsstatuter år 1956 (SFS 1956, s. 117–119).

på svenska eller latin, men om innehållet behandlade den ”nyeuropiska lingvistikerna” skulle den vara skriven på franska, tyska, engelska eller italienska (SFS 1876:05, § 74). Om den sökta tjänsten gällde klassiska eller österländska språk och deras litteratur eller teologisk exegetik skulle avhandlingen skrivas på latin (§ 75).

Den stora nyheten i 1876 års statuter var införandet av sakkunniga för bedömning av sökandes vetenskapliga skicklighet i samband med tillsättningar av professurer. Både i 1852 och 1876 års statuter finns ”lärdomsprof” infört. Här tolkas lärdomsprovet som ett uttryck för fakultetens behov av kompetens inom olika ämnesområden och behov av lärare som var skickliga i att förmedla akademisk undervisning. Dessa lärdomsprov var frivilliga, men gav de sökande ytterligare en möjlighet att visa sin skicklighet. I 1908 års statuter finns begreppet ”lärarprof”, som till sitt innehåll skiljer sig från ”lärdomsprof” som funnits i tidigare statuter.

Kungl. Maj:ts nådiga statuter 1908 för universiteten i Uppsala och Lund

Kungl. Maj:tt tillkallar nya sakkunniga 1906 som får i uppdrag att arbeta fram ett nytt förslag till ändringar av gällande tillsättningsprocedur i 1876 års statuter. De sakkunnigas arbete ledde till 1908 års statuter (SFS 1908:135)²⁴. Med undantag för vissa förändringar så överensstämmer 1908 års statuter i hög grad med 1876 års statuter.

§ 53 För befordran till akademiska lärarbefattningar må ej andra grunder afses eller åberopas, än graden af ådagalagd vetenskaplig skicklighet hos de sökande. Vid bedömandet af sökandes vetenskapliga skicklighet skall hänsyn tagas jämväl till ådagalagd skicklighet att meddela vetenskaplig undervisning. Pröfvas den vetenskapliga skickligheten hos två eller flera sökande vara lika, då må ock tjensteålder åberopas som befordringsgrund (SFS 1908:135).

Befordringsparagrafen [53 §] fick ett tillägg i överensstämmelse med de båda konsistoriernas önskemål.

Lärarprof

I 1908 års statuter kvarstår möjligheten för den sökande att avlägga ”lärarprof” (63–64 §§).

²⁴ När 1908 års statuter träder i kraft finns sammanlagt 349 lärare (professorer, adjunkter och docenter) och 3 833 studenter vid de båda universiteten (Statistisk Årsbok 1920, tab. 218, s. 246). I Uppsala fanns 139 lärare, varav 63 var professorer. Antalet var 1 976 varav 145 var kvinnor. I Lund fanns 95 lärare, varav 50 var professorer, och 999 studenter varav 55 var kvinnor (Statistisk Årsbok 1920, tab. 218, s. 246). Uppgifterna varierar här beroende på om man tittar på totalsiffror för ”högre utbildning” eller på vart och ett av universiteten (Statistisk Årsbok 1920).

§ 64 Lärarprof bestå af föreläsningar eller andra uppgifter, som fakulteten eller sektionen i enlighet med af kanslern fastställda allmänna bestämmelser äger förelägga sökande. Förslag till sådana bestämmelser uppgöres af fakultet eller sektion (SFS 1908:135).

”Lärarprof” i 1908 och 1916 års statuter var prov vars innehåll fakulteten bestämde medan det fortfarande var den sökande som bestämde om han ville genomföra provet. I 1908 års statuter tolkas ”lärarprov” som ytterligare ett tillfälle för den sökande att visa sin skicklighet inom sitt ämnesområde (se 64 § ovan). Här noteras särskilt att bedömning av ”ådagalagd skicklighet att meddela vetenskaplig undervisning” finns i statuterna och den skall beaktas vid bedömning av vetenskaplig skicklighet. Vetenskaplig skicklighet bevisade den sökande, som tidigare, med vetenskapliga arbeten.

Kungl. Maj:ts nådiga statuter 1916 för universitetet i Uppsala och Lund

I perioden från 1914 fram till 1916 uppdras åt en kommitté att göra en översyn av 1908 års statuter. Viktiga förändringsförslag godtas och översynsarbetet resulterar i 1916 års statuter (SFS 1916:66)²⁵. En viktig nyhet i 1916 års statuter är innehållet i det inledande avsnittet, ”Allmänna stadganden”, där universitetens uppgifter preciseras.

§ 1 Universitetens uppgift är vetenskaplig forskning och undervisning (SFS 1916:66).

Tidigare statuter har enbart behandlat föreskrifter som gällt akademisk undervisning. I 53 § anges den gällande befodringsgrunden, 63 § rutiner och tidsramar för lärarprovet och 64 § definierar lärarprovets innehåll. En jämförelse med 1908 års statuter visar att endast 64 § är oförändrad. Den något utvidgade 53 § om befodringsgrunden öppnar möjligheten för sökande från andra länder.

25 Då 1916 års statuter träder i kraft finns totalt inom högre utbildning 410 lärare (professorer, adjunkter och docenter) och 5 207 studenter vid de båda universiteterna (Statistisk Årsbok 1920, Tab. 218, s. 246). År 1916 fanns i Uppsala 155 lärare, varav 69 var professorer, och 2 344 studenter, varav 209 var kvinnor. I Lund fanns 121 lärare, varav 55 var professorer, och 1 341 studenter varav 108 var kvinnor (Statistisk årsbok 1920, tab. 218, s. 246). Uppgifterna varierar med år och med uppgifter på landet totalt samt med universitetet (Statistisk årsbok 1920). Fr.o.m. 1916 finns uppgifter för antalet lärare och studenter för universitetet, Karolinska Medico-Kirurgiska Institutet och högskolorna i Stockholm och Göteborg (Statistisk Årsbok 1914). Redan här blir begreppet ”lärare” vittomfattande, dvs. svårt att precisera och antalet olika lärarkategorier ökar. Statistiska uppgifter varierar även från denna tidpunkt och fortsättningsvis beroende dels på källa, dels på om man tittar på det totala antalet lärare och studenter inom ”högre utbildning” eller på enskilda lärosäten.

§ 53 1. För befordran till akademiska lärarbefattningar må ej andra grunder afses eller åberopas, än graden af ådagalagd vetenskaplig skicklighet. Vid bedömandet av den vetenskapliga skickligheten skall hänsyn tagas jämväl till ådagalagd skicklighet att meddela vetenskaplig undervisning. Prövas den vetenskapliga skickligheten hos två eller flera sökande vara lika, då må ock tjensteålder åberopas som befordringsgrund.

2. Angående utländsk mans kallande och befordrande till akademisk lärarbefattning är stadgat i regeringsformen (SFS 1916:66).

I 63 § kommer ett viktigt tillägg som fastställer de sakkunnigas roll i samband med lärarprov. ”Då tid och ställe för lärarprov utsatts, skola genom dekanus de utsedda sakkunniga därom underrättas” (SFS 1916:66, 63 §). Formuleringen öppnar tolkningsmöjligheter. Här tolkas formuleringen som att de sakkunniga i sin bedömning av de sökande även skall ta hänsyn till de sökandes skicklighet i att förmedla vetenskaplig undervisning.

1918 års sakkunniga

Missnöjet med de långsamma professorstillsättningarna kvarstår, varför Chefen för ecklesiastikdepartementet den 18 december 1918 bemyndigas att tillkalla högst fem sakkunniga för att biträda vid utarbetandet av förslag ”i syfte att befordra ett skyndsammare tillsättande av lediga professorsbefattningar m.fl. befattningar vid rikets universitet och karolinska medikokirurgiska institutet” (SOU 1922:17, s. 7). Betänkandet från 1918 års sakkunniga ger en översikt över framväxten av det akademiska befordringsväsendet i Sverige. Dessutom ger de sakkunniga olika exempel på tillsättningsförfarande t. ex. från USA och ett antal europeiska länder. En statistisk redovisning ges av antalet avgjorda befordringsärenden i Sverige 1877-1919. 1918 års sakkunniga ger inga förslag till ändringar av paragraferna om befordringsgrund eller lärarprov.

Smärre förändringar av tillsättningsproceduren av professorer föreslås. Till exempel sätts ordet ”ofördröjligen” in i 60 §. Då åsyftas dels den interna handläggningssången av tillsättningsärenden dels sakkunnigas granskning av de vetenskapliga skrifterna. Det finns starka argument för att bibehålla befordringsproceduren oförändrad och resultatet är att 1918 års sakkunniga nöjer sig med att betona att fastställda tidsramar måste hållas av olika berörda instanser vid tillsättning av professorer.

27 Det är först 1964 som begreppet ”behörighet” kommer in i författningstexten (SFS 1964:461, 136 §).

1930 års sakkunniga

1930 års riksdag begär en förnyad översyn av det akademiska befordringsväsendet hos Kungl. Maj:t. Föredragande statsråd erinrar på följande sätt i sin plädering om förslaget från 1918 års sakkunniga:

Sakkunnigförslaget, som ej avsåg att lösa frågan genom någon genomgripande omläggning av tillsättningsproceduren, syftade på att – med bibehållande av det system, som under årtal prövats och befunnits utan andra allvarliga fel än att det fungerar oskäligt långsamt – vinna ändrade anordningar i de delar, där huvudorsaken till tidsutdräkten vore att söka (SOU 1933:10, s. 3).

1930 års sakkunniga utses och deras utredning syftar till en översyn och förenkling av hela tillsättningen av lärartjänster och professorer. Även tillsättningsförfarandet av sakkunniga skulle ses över och förenklas.

I slutskedet av arbetet fick de sakkunniga ett tilläggsdirektiv om att även se över och komma med förändringsförslag av prokanslersinstitutionen. De sakkunniga hinner inte avsluta sitt arbete innan 1933 års universitetsberedning tillsätts.

Här noteras påpekandet som görs i direktiven till 1930 års sakkunniga, nämligen att utredningen skall omfatta även högskolorna i Göteborg och Stockholm. Underlag från dessa båda högskolor ingår därefter i de statistiska uppgifter om högre utbildning som återfinns i Statistisk Årsbok för Sverige.

1933 års universitetsberedning

Från och med 1933 följer i snabb takt ett antal olika utredningar av universitetens och högskolornas verksamhet och organisation. Uppdraget för 1933 års universitetsberedning omfattar översyn av många frågor, bl.a. inrättandet av ett antal professorer, sektioner, professorernas administrativa uppgifter, befordringsgrunderna, rese- och traktamentsersättning för sakkunniga förutom olika fysiska utbyggnadsprojekt. 1933 års universitetsberedning lämnar 1937 ett betänkande med titeln ”Utredning i fråga om universitetens verksamhet och organisation” (SOU 1937:36).

För denna studie är det intressant att notera att 1933 års universitetsberedning understryker behovet av att i samband med befordringsärenden skilja mellan: 1.) fordringar för kompetensförklaring och 2.) grunder för den inbördes placeringen av två eller flera kompetenta sökande (ibid., s. 16). Universitetsberedningen preciserar hur en sökande kan ”förklaras kompetent” i samband med ett tillsättningsärende. Detta föreslås ske då den sökande genom ”avlagda examina eller på annat sätt styrker sig behärska det kunskapsstoff och äga den utbildning²⁶ som erfordras för att meddela undervisning och förrätta examination inom lärostolens hela område” (ibid., s. 16). ”Inbördes placering”, rangordning av

26 Här noterar 1933 års universitetsberedning följande: ”Denna praktiska utbildning är av betydelse särskilt för innehavarna av professorsbefattningar inom medicinska fakulteten i kliniska ämnen” (SOU 1937:36, s. 16).

sökande, sker genom att sakkunniga i bedömningen tar hänsyn till ”graden av ådagalagd vetenskaplig skicklighet”, dvs. den traditionsenliga bedömningen av vetenskapliga arbeten som hänförs till ämnesområdet eller som ligger i gränzonerna till andra ämnesområden eller arbeten som kan ses som metodiska framsteg inom ämnesområdet (ibid., s. 17).

Statuterna med 1927 års ändringar (SFS 1927:499) anger att den sökande, med undantag för kallade professorer, själv kan begära att få avlägga lärarprov eller att fakulteten kan besluta att alla sökande skall genomföra lärarprov.

Universitetsberedningen påpekar i sitt betänkande:

”att sakkunniga och fakultetens (sektionens) medlemmar, vilka äro närmast skyldiga att taga hänsyn till de sökandes undervisningsskicklighet och vilka även måste förutsättas vara kompetenta att bedöma denna, ofta icke äga möjlighet att göra en på enhetliga grunder vilande jämförelse mellan de sökandes inbördes förmåga i detta hänseende. Det saknas nämligen ej sällan tillförlitligt material att lägga till grund för bedömandet av vissa, stundom alla sökande. Beredningen – som anser, att lärarproven hava en viktig uppgift att fylla i den akademiska tillsättningsproceduren – vill därför ifrågasätta, om ej lärarproven borde göras obligatoriska, dock med rätt för fakulteten (sektionen) att, på därom gjord ansökan, då alldeles särskilda skäl äro för handen (t.ex. då sökande redan är ordinarie akademisk lärare eller då han vistas å avlägsen utrikes ort), lämna befrielse från dylika prov (SOU 1937:36, s. 17 ff.).

Om två sökande bedömdes vara vetenskapligt lika kvalificerade till en akademisk lärarbefattning, skulle enligt gällande statuterna, ”då må ock tjänsteålder åberopas såsom befordringsgrund” (SFS 1916:66, 53 §).

Härtill kommer, att man knappast kan tänka sig ett fall, då det icke skulle vara möjligt att med hänsyn till den vetenskapliga skickligheten, däri inbegripet undervisningsskickligheten, giva den ene sökanden företräde framför den andre (SOU 1937:36, s. 19).

1933 års universitetsberedning föreslår att denna del, tjänsteålder som befordringsgrund (53 §), upphör ”att gälla som subsidiär befordringsgrund” (ibid., s. 19). Detta tas bort genom ändringen av författningstexten 1941 (SFS 1941:696 och 697). Något senare ändras paragrafen gällande ”lärarprov” (73 §). Läraren skall, om fakulteten eller sektionen så beslutar, bevisa sin ”skicklighet såsom lärare” (SFS 1943:374 och 375). Beredningens förslag om ”obligatoriska lärarprov” vinner inte gehör. Vad gäller bedömningen av ”skicklighet som lärare” uttrycks det som, ”bestämme fakulteten eller sektionen prov, genom vilka sökanden äger ådagalägga sin skicklighet i sådant avseende [som lärare], och utsätte tid därför” (ibid., 73 §).

Här noteras att kravet på att visa sin skicklighet att meddela vetenskaplig undervisning inte vinner gehör som obligatoriskt krav. Vidare noteras att beredningen är på det klara med svårigheten att göra bedömningar av undervisnings-

skicklighet. Kompetenskravet på sökande till en tjänst, dvs. det som långt senare och först 1964 kommer att benämnas ”behörighet”²⁷, preciseras som ett krav på att ha avlagt en viss grad eller examen (en kompetensnivå).

1945 års universitetsberedning

1945 års universitetsberedning (SOU 1946:81) framhåller i sitt betänkande inledningsvis:

... att studentantalets ökning under de senaste årtiondena vid universitet och högskolor, [är] proportionsvis vida starkare än ökningen av antalet universitetslärare, framkallat ett stort behov av nya lärarbefattningar. Enligt beredningens mening innebär det betydande faror för bildningslivet och den vetenskapliga standarden i Sverige, om ej en effektiv förstärkning av de akademiska lärarkrafterna nu kommer till stånd (SOU 1946:81, s. 7).

I och med den förväntade expansionen av den högre utbildningen, där kravet på fler lärare kopplas till ökningen av antalet studenter, ökar behovet av att kunna differentiera behörighetskrav och befodringsgrunder för olika lärarbefattningar inom universitet och högskolor.

1945 års universitetsberedning föreslår att antalet lärartjänster skall ökas inom universiteten (ibid., s. 16). Den föreslår fler professorstjänster och fler stipendiattjänster för att tillgodose det ökade undervisningsbehovet, när fler studenter förväntades komma. Den konstaterar att den föreslagna ökningen av lärartjänster ”skulle lända forskningen i hög grad till gagn”, men ingalunda den akademiska undervisningen. Beredningen föreslår därför också inrättandet av en ny lärartjänst, som den kallar ”biträdande lärare” (preceptor). Den som sökte en biträdande lärartjänst skulle uppfylla såväl vetenskapliga som vissa pedagogiska krav, dvs. ”aktiva vetenskapsmän, som i likhet med docentstipendiaterna och professorerna kunna låta undervisning och forskning växelvis stimulera varandra” (ibid., s. 22). Beredningen föreslår ett ansökningsförfarande för biträdande lärartjänster, som innebär att vetenskapliga skrifter och övriga merithandlingar sakkunniggranskas (av minst två sakkunniga). Dessutom föreslås ”obligatoriska lärarprov”, som syftar till att utröna den sökandes undervisningsskicklighet, ett förslag som tidigare framförts av 1933 års universitetsberedning. Vilka faktorer som ingick i undervisningsskickligheten eller hur de skulle bedömas diskuterar inte beredningen.

Betygsnämnden inom vederbörande fakultet eller ämnesgrupp skall därefter till fakulteten eller sektionen avgiva yttrande över de sökande, varvid den graderar dem med hänsyn dels till ådagalagd vetenskaplig skicklighet, dels till ådagalagd undervisningsskicklighet. För att utröna den sistnämnda bör obligatoriska lärarprov anställas, vilka erhålla den form fakulteten eller sektionen beslutar (SOU 1946:81, s. 25).

27 Det är först 1964 som begreppet ”behörighet” kommer in i författningstexten (SFS 1964:461, 136 §).

1945 års universitetsberedning föreslår även inrättande av ”t.f. biträdande lärare”. Vidare diskuterar beredningen möjligheten att skapa en viss förnyelse av innehavare på de äldre lektoraten (åsyftar ”lektorat inriktade mot skolämnen”, s.k. pedagogiska lektorat), då det föreföll svårt för dem att i längden bibehålla en ”levande kontakt” med såväl skolarbete som forskning. Slutligen föreslås att assistenttjänsterna bibehålls för elementära kurser eller föreläsningar med propedeutisk inriktning (ibid., s. 26).

Kungl. Maj:ts universitetsstatuter 1956

1956 fastställer Kunglig Maj:t nya universitetsstatuter vilket innebär att de 40 år gamla statuterna från 1916 upphör att gälla (SFS 1956:117–119)²⁸. De nya statuterna har en annan innehållsmässig struktur.

Tjänstetillsättning och kompetensfordringar m.m. behandlas i avsnitt XVII. Där återfinns befodringsparagrafen 123 § med 1941 års formulering (SFS 1941:696 och 697). Lärarproven finns med, men inte som obligatoriska prov 136 §). En nyhet är att oavlönade docenter ges möjlighet att visa ”erforderlig skicklighet som vetenskapsidkare och lärare” (146 §), medan de dessförinnan enbart skulle bevisa sin vetenskapliga skicklighet och bedriva forskning. Till gruppen lärare hänförs följande lärarkategorier: ”docenter, universitetslektorer, biträdande lärare och särskilda lärare i vissa ämnen. I lärarnas verksamhet biträda assistenter och amanuenser” (47 §). Därmed ökas antalet lärartjänster markant inom universiteten (SFS 1956:117–119) och kraven från 1945 års universitetsberedning tillgodoses.

1955 års universitetsutredning

Inledningsvis fastslår 1955 års universitetsutredning (SOU 1957:24, s. 26), liksom beredningen tio år tidigare, att tillströmningen till högre utbildning, som från mitten av 1930-talet till slutet av 1940-talet varit sjunkande, nu vänt och antalet studerande inom skolformer som bygger på den obligatoriska skolan ökat markant. En huvuduppgift för universitetsutredningen var:

... att föreslå åtgärder som till fullföljande av de senaste årens reformarbete i syfte att vid de filosofiska fakulteterna erhålla en rationell studieordning, som kan motverka tendenserna till hög studieavbrottsfrekvens och förlängda studietider (SOU 1957:24, s. 23).

²⁸ År 1955 fanns 22 647 studenter närvarande inom universitet och högskolor och 1960 är det 36 909 (Statistisk årsbok 1961, tab. 328). Dessa siffror omfattar ”närvarande studerande vid universitet och högskolor efter studieinriktning” höstterminerna 1955 och 1960. Vid denna tidpunkt har antalet lärarkategorier ökat kraftigt i jämförelserna med tidigare uppgifter. Antal lärarbefattningar år 1955 och 1960 var 475 respektive 555 professorer och ”övriga lärarbefattningar” var sammantaget 791 respektive 1 283. Därutöver fanns assistent- och amanuensbefattningar (vilka angavs som en kategori). De var år 1955 och 1960 totalt 828 respektive 1 129 (Statistisk årsbok 1961, tab. 336). Dessa uppgifter måste tolkas med stor försiktighet eftersom begreppet ”lärare” har omdefinierats, vidgats och omfattar många olika lärarkategorier. Sveriges befolkning ökar under första hälften av 1900-talet till 7 041 829 år 1950 (Statistisk årsbok 1950) och under andra hälften till 8 861 426 år 1999 (Statistisk årsbok 1999).

Utredningen noterar ett ökat välstånd i samhället och större årskullar vilket kommer att leda till en mycket snabb ökning av kraven på expansion av den högre utbildningen. Denna utbildningspolitiska prognos kommer att visa sig hålla decennier framöver ända fram till millennieskiftet. 1955 års universitetsutredning anser att universitetens uppgift och verksamhet även i framtiden är ”att vara centra för forskning och läroanstalter för akademisk yrkesutbildning” (ibid., s. 26). Denna dubbla funktion menar utredningen kan leda till spänningar och även motsatsförhållanden mellan dessa verksamheter.

I fråga om lärarpersonalen leder spänningen mellan utbildning och forskning till kravet att man hos dem måste fordra en dubbel kvalifikation, nämligen dels en hög vetenskaplig utbildning och förmåga till självständig forskning, dels pedagogiska egenskaper, vilka gör vederbörande lämpliga att fungera som lärare. Utredningen är medveten om att tyngdpunkten för viss personal måste ligga på forskningssidan, medan den för annan personal ligger på undervisningssidan. Men hos alla universitetslärare måste man kräva förmåga att meddela undervisning samt förmåga att undan för undan anpassa denna undervisning efter vetenskapens framsteg. Från universitetens synpunkt är det därför angeläget, att även specialiserade ämnesområdets forskare medverkar i utformningen också av utbildningen för grundexamina. Men det är också angeläget, att samtliga lärare har fortsatt kontakt med den vetenskapliga utvecklingen (SOU 1957:24, s. 26–27).

Utredningens ställningstagande, om vilka krav som bör ställas på en akademisk lärare, handlar nu om dels vetenskaplig skicklighet, dels förmåga att meddela vetenskaplig undervisning. Till denna dubbla kvalifikation tillkommer kravet på att ”det åligger lärare att följa vetenskapens framsteg i det eller de ämnen, som tillhör hans ämnesområde, ...” (49 §). Jämförs befordringsparagrafen i 1956 års statuter med motsvarande i 1916 års statuter (53 §) konstateras att formuleringarna reproducerats med undantag för sista meningen i 1 mom. i paragrafen (123 §). 1941 års ändring av paragrafen innebar att tjänsteålder togs bort som befordringsgrund (SFS 1941:696 och 697).

§ 123 1 mom. För befordran till ordinarie lärartjänst må ej andra grunder avses eller åberopas än graden av ådagalagd vetenskaplig skicklighet. Vid bedömning av denna skicklighet skall hänsyn tagas jämväl till ådagalagd skicklighet att meddela vetenskaplig undervisning.

2 Mom. Angående utlännings befordran till ordinarie lärartjänst stadgas i regeringsformen (SFS 1956:117, 123§).

Som tidigare skall fakulteten besluta om att lärarprov skall genomföras bestående av ”föreläsningar eller andra uppgifter som fakulteten förlägger de sökande” (136 §).

1955 års universitetsutredning föreslår inrättandet av ”särskilda befattningar²⁹ med undervisning som ”huvuduppgift”. Dit hör nyinrättade universitetslektorat, dvs. tjänster avsedda för ”en betydande del av universitetsundervisningen på ett- och tvåbetygsstadierna (SOU 1957:24, s. 99). Utredningen stöds av en stark opinion när det gäller dessa tjänster och den föreslår att kompetenskravet skall vara ”docentkompetens jämte mycket goda pedagogiska meriter” (ibid., s. 100).

Utredningen anger att den pedagogiska skickligheten skall styrkas:

”genom provårsbetyg (motsvarande) eller minst tre års väl vitsordad lärartjänstgöring vid universitet eller högskola [...] författandet av läroböcker och kompendier få tillgodoräknas som särskild merit [...] Utredningen anser, att avlagt disputationssprov och styrkt pedagogisk skicklighet bör stadgas som kompetenskrav för dessa befattningar” (SOU 1957:24, s. 100).

Här noteras att vissa resultat av universitetsutredningens arbete i ett längre perspektiv är förberedelser, som lade grunden för den stora expansionen av universitetens och högskolornas organisation och verksamhet under 1960-talet. Här noteras särskilt att i utredningens direktiv riktas fokus inte enbart mot tillströmningen av studenter utan också på studenternas studieavbrott och examensfrekvens i grundutbildningen, dvs. en form av effektivitetstänkande relaterat till medelstilleddning.

1955 års universitetsutredning genomförde ett omfattande arbete, som dokumenterats i ett antal betänkanden, bl.a. *Den akademiska undervisningen. Forskarrekryteringen* (SOU 1957:24), *Akademikerräkningen 1955* (SOU 1957:51), *Reserverna för högre utbildning* (SOU 1958:11), *Läraryrket och Läraryrkesförhållanden* (SOU 1958:21), *Forskningens villkor och behov* (SOU 1958:32) och *Universitet och högskolor i 1960-talets samhälle* (SOU 1959:45).

Kungl. Maj:ts stadga för universiteten och vissa högskolor 1964, universitetsstadga

1960-talets expansion³⁰ inom universitet och högskolor kom att kräva stora förändringar av organisationen av högre utbildning, dess verksamhet och

29 1955 års universitetsutredning tänkte sig att de nya universitetslektoraten skulle ”konstrueras närmast efter mönster av de s. k. pedagogiska lektorat, som sedan länge funnits för undervisning i nordiska språk och som på senare tid inrättats även i moderna språk samt i litteraturhistoria” (SOU: 1957:24, s. 99). ”Pedagogiska lektorat” hade tidigare inrättats som arvodes-tjänster för erfarna läroverkslektorer, som deltog i den praktiska ämneslärarutbildningen i vissa skolämnen på dåvarande gymnasium.

30 Expansionen innebär att antalet högskoleenheter ökar och därmed ökar även utbudet av utbildningar, antalet studenter och studerandepopulationens sammansättning liksom antalet lärare och lärarkategorier. Antalet studenter inom grundutbildning, spärrad och vid fria fakulteter, ökar från drygt 50 000 i mitten av sextioåret till ca 120 000 år 1970 (UKÄ 1974).

rekrytering av universitetslärare³¹. 1964 års nya universitetsstadga (SFS 1964:461) skiljer sig från tidigare statuter genom att den präglas av en stor detaljreglering av organisation, verksamhetens utformning och tjänsteorganisation.

Författningstexten präglas av detaljerad information om utbildning och lärare. Till exempel anges exakt antal dagar som läsåret består av (234 dagar eller vid teknisk fakultet 241 dagar, 92 §), lärares åligganden (70–79 §§) och undervisningsskyldighet uttryckt i timmar (t.ex. universitetslektorer 396 timmar per läsår, 73 §). Vidare föreskrivs att ”det åligger lärare att följa vetenskapens framsteg i det eller de läroämnena, som tillhör hans ämnesområde” (68 §).

Befordringsparagrafen (SFS 1964:461, 109 §) ges ett något annorlunda innehåll till skillnad från 1941 års paragraf (SFS 1941:696 och 697, 53 §).

109 § För befordran till annan ordinarie lärartjänst än tjänst som universitetslektor må ej andra grunder avses eller åberopas än graden av ådagalagd vetenskaplig skicklighet och, i fråga om tjänst tillhörande teknisk fakultet, jämväl konstnärlig skicklighet i det eller de ämnen tjänsten omfattar. Vetenskaplig eller konstnärlig skicklighet må i fråga om tjänst vid teknisk fakultet även vara visad genom självständigt arbete till teknikens eller byggnadskonstens utveckling.

Vid bedömning av skickligheten skall hänsyn tagas till ådagalagd skicklighet att meddela vetenskaplig undervisning (SFS 1964:461).

Läraryrket finns kvar men fortfarande inte som obligatoriska prov (126 §). Professorer, som inte kallats, och oavlönade docenter föreskrivs läraryrket för att ”styrka sin skicklighet att meddela vetenskaplig undervisning” (126 § och 139 §). Som tidigare är det fakulteten som beslutar att läraryrket skall föreläggas de sökande ”med iakttagande av de närmare bestämmelser universitetskanslersämbetet meddelar”.

För att bedömas behörig att söka ett universitetslektorat krävs:

136 § För behörighet till tjänst som universitetslektor fordras, om ej annat särskilt föreskrivits, att ha avlagt godkänt disputationsprov och styrkt sig äga pedagogisk skicklighet.

Här noteras att begreppen ”behörighet” och ”pedagogisk skicklighet” kommer in för första gången i författningstexten (SFS 1964:461). Andra nyheter vid denna tidpunkt är att Universitetskanslersämbetet (UKÄ, 1964) inrättas som ny myndighet överordnad universitet och högskolor. UKÄ beslutar den 20 april 1964 att tillkalla en expertgrupp med uppgift att utreda behovet av pedagogisk utbildning främst bland nyanställda lärare utan undervisningser-

31 Den kraftiga expansionen under 1960-talet av den högre utbildningen och lärarbegreppets vidgning medför bl.a. att det är ytterst svårt att ge några uppgifter om antalet lärare. Dessa uppgifter om den undervisande personalen flyttas från Statistisk Årsbok till bl.a. Statistiska meddelanden. Därmed blir redovisningarna av antalet lärare differentierade och knutna till respektive utbildningsinstitution och utbildning.

farenhet. Expertgruppen lade fram förslag till pedagogisk utbildning av lärare inom universitet och högskolor året efteråt. Den universitetspedagogiska kursen omfattar en teoretisk pedagogisk del och en praktisk pedagogisk del, något mindre än en arbetsvecka sammantaget (UKÄ 1965, s. 66–77).

1963 års forskarutredning

1963 års forskarutredning fick som uppgift att utreda forskarutbildningen och forskarkarriären med tillhörande frågor inom universitet och högskolor. I betänkandet "Forskarutbildning och forskarkarriär" (SOU 1966:67) understryker utredningen att "för de fasta tjänsterna i den nya forskarkarriären är det ett ofrånkomligt krav att undervisningsskickligheten i ökad omfattning får influera på befordringsärendenas utgång" (ibid., s. 239).

Med undervisningsskicklighet avser man här i främsta rummet "förmågan att handleda och undervisa studerande som undergår forskarutbildning". Lärarprov är ett sätt och tjänstgöringsintyg³² ett annat sätt att få en uppfattning om de sökandes undervisningsskicklighet³³, anser utredningen.

I diskussionen om vem som slutgiltigt skall bedöma undervisningsskickligheten föreslår forskarutredningen att ett nytt lokalt organ inrättas, en av fakulteten utsedd "befordringsnämnd" bestående av tre till fem av fakultetens ordinarie lärare alternativt professorer om det gäller tillsättning av professor. "Befordringsnämndens arbete skall utmynna i ett motiverat förslag till tillsättning av tjänsten" (ibid., s. 248). Dessa nämndledamöter skall utses samtidigt som fakulteten utser sakkunniga³⁴. Befordringsnämnden förväntades arbeta parallellt med sakkunniga och även samråda med dem i arbetets slutfas. Forskarutredningen var väl medveten om svårigheten att bedöma undervisningsskicklighet och hävdade samtidigt att den skulle påverka befordringsärendena. Utredningen påpekar att underlag för bedömning av lärarens undervisningsskicklighet kunde samlas in av prefekten under en längre tidsperiod på den sökandes institution. Utredningens uppfattning var att ansvaret för att samla in underlag skulle åläggas prefekten (ibid., s. 240). "En synnerligen komplicerad problemställning är därvidlag, hur denna sammanvägning av meriterna skall utföras" (ibid., s. 249).

Forskarutredningen fastslår:

32 1963 års forskarutredning påpekar dock att dessa tjänstgöringsintyg, med graderade vitsord, knappast kunde användas för en reell bedömning av skickligheten. Med stöd av gällande universitetsstadga (SFS 1964:461) påpekar utredningen att det åligger prefekten att övervaka och kontrollera institutionens undervisning. "Det är därför rimligt, att institutionsprefekten åläggs att kontinuerligt övervaka och bedöma den undervisning som meddelas av institutionens lärare och att vid anfordran avge motiverade utlåtanden över vederbörandes skicklighet att meddela vetenskaplig undervisning" (SOU 1966:67, s. 240; Se även Andersson et al., 1991 a och b).

33 Samtidigt som forskarutredningen för sin diskussion om undervisningsskicklighet genomför en expertgrupp ett utredningsarbete gällande den pedagogiska utbildningen av lärare, främst de utan undervisningserfarenhet. Expertgruppen var tillsatt av Universitetskanslersämbetet 1964 och den lämnade slutrapporten "Pedagogisk utbildning av akademiska lärare" (UKÄ 1965).

34 Forskarutredningen bedömde det uteslutet att sakkunniga inom sin tidsram också skulle hinna med bedömning av undervisningsskicklighet.

En rimlig huvudregel bör dock vara, att forskarskickligheten i allmänhet bör följa utslaget när skillnaderna i fråga om de samlade meriterna är små (SOU 1966:67, s. 249).

Forskarutredningen föreslår ett antal förändringar av gällande universitetsstadga (SFS 1964:461). Den föreslår t.ex. att vetenskaplig och pedagogisk skicklighet skulle vara behörighetsgrund för lärare och att befodringsgrund för professor och biträdande professor skulle vara ”vetenskaplig skicklighet som visats genom egen forskning eller planering och ledning av forskning, samt därutöver även vid pedagogisk skicklighet som visats genom handledning av forskare, vetenskaplig undervisning eller utarbetande av läromedel för sådan undervisning”. Vidare föreslår den att sökande till professorer skall lämna ”pedagogisk självdeklaration”³⁵.

Det dröjer ända till 1975 års ändring av högskoleförordningen (SFS 1975:336) innan dessa förslag tas upp, något omskrivna. Förslaget om att sökande skall avge ”pedagogisk självdeklaration” accepterades inte. Inte heller accepterades förslaget att prefekten skulle bedöma undervisningsskickligheten, varför förslaget ströks.

1963 års universitets- och högskolekommitté (U 63)

1963 års riksdag biföll regeringens proposition (Reg. prop. 1963:172) om fortsatt utbyggnad av den högre utbildningen. Ecklesiastikdepartementet tillsatte en kommitté med uppdrag att undersöka möjligheterna för denna utbyggnad. Kommittén kallade sig 1963 års universitets- och högskolekommitté (U 63) och fokuserade främst på frågor som berörde lokalisering och kostnader (SOU 1965:12). Bland sina överväganden tog U 63 upp frågor som berörde effektivare utnyttjande av resurser och lokaler samt problematiken med studietidens längd. Kommittén påpekade att examenskrav och studietid inte stämde, eftersom studenterna faktiskt tillbringade längre tid än vad som förutsattes vid universitetet. Den förordade en översyn av studie- och kursplaner så att dessa blev avpassade till gällande normalstudietid.

1963 års forskarutredning diskuterar lärarproven och kravet på pedagogisk skicklighet vid tjänstetillsättningar. Utredningen anmärker:

Det nuvarande lärarprovets ensidiga inriktning på den formella föreläsningsskickligheten är emellertid mindre lyckad. [Här pekar utredningen på de stora skillnader som kan finnas i undervisningstradition mellan olika fakulteter.] Med hänsyn till dessa skillnader bör bedömningen av undervisningsskickligheten kunna utformas efter i någon mån skilda linjer vid olika lärosäten och fakulteter. [...] Då undervisningsskickligheten nu föreslås bli utbruten från den vetenskapliga befodringsgrunden bör emellertid i framtiden väsentligt större avseende

35 Forskarutredningens (SOU 1966:67) förslag åsyftar förslaget till formulering av (SFS 1964:461, 117 §): ”Sökande till tjänst som professor eller biträdande professor skall inkomma med en kortfattad skriftlig redogörelse för sin vetenskapliga och pedagogiska verksamhet”.

kunna fästas vid den pedagogiska meriteringen i form av läroboks- och kompendieförfattande (SOU 1966:67, s. 239 ff.).

Det är andra frågor som prioriteras högre i diskussionen om utbyggnad och dimensionering av universitet och högskolor. Lärarnas pedagogiska skicklighet och pedagogiska meriter hamnar i bakgrunden när den högre utbildningens expansion är ett faktum. Effektivitetssträvorna höjer sina röster i den utbildningspolitiska debatten. 1965 års riksdag förelade en proposition (Reg. prop. 1965:141), som byggde på 1963 års universitets- och högskolekommittés betänkande om en fastare utbildningsorganisation för att minska studietidens längd och öka genomströmningen av studenter inom universitet och högskolor. För att åstadkomma detta föreslogs inrättande av ”fasta studiegångar”³⁶ vid filosofisk fakultet. 1965 års riksdag antog regeringens proposition (Reg. prop. 1965:141).

Kungl. Maj:t uppdrog åt Universitetskanslersämbetet 1966 att utreda det antagna förslaget om en fast studieorganisation inom filosofisk fakultet³⁷.

1968 års utbildningsutredning (U 68)

Uppdraget för 1968 års utbildningsutredning (U 68) var att utreda den fortsatta planeringen av det eftergymnasiala utbildningssystemet och att visa på hur högskoleutbildningen skulle kunna förbereda för den framtida yrkesverksamheten. I direktiven anges bl.a. att: ”Huvuduppgiften har emellertid avsett den eftergymnasiala utbildningens dimensionering, organisation och lokalisering på längre sikt” (SOU 1973:2, s. 21).

Utredningen tog fasta på direktiven och utgick från att antalet studenter skulle öka ytterligare inom universitet och högskolor. Bland de förändringar som utredningen föreslog av den grundläggande högskoleutbildningen var inrättandet av fasta studiegångar, s.k. utbildningslinjer. Från och med läsåret 1969 startades dessa. Starten var planerad till läsåret 1968 men blev fördröjd ett år bl.a. med anledning av de reaktioner bland studenterna som förslaget hade väckt. Andra exempel på förändringar som genomfördes samtidigt var inrättandet av linjenämnder, som blev ansvariga för fasta studiegångar, vilka var relaterade till olika samhällssektorer. Kurssystem infördes med poäng per kurs liksom förändrade antagningsbestämmelser för att vidga tillträdet till högskolan m.m.

36 De fasta studiegångarna skulle innebära att ämnesstudierna skulle genomföras i en viss ordning inom en bestämd tidsram. Studenten skulle då i förväg bestämma sig för en viss studieinriktning under t.ex. fyra terminer och därefter kunde studenten välja mer fritt vilken profil han eller hon ville ha under sista året av studietiden fram till primärexamen [filosofie kandidatexamen] (Reg. prop. 1965:141).

37 För att utreda och komma med förslag om hur en fastare utbildningsorganisation inom filosofisk fakultet skulle se ut, tillsatte Universitetskanslersämbetet en arbetsgrupp med uppdrag att göra en utredning om fasta studiegångar. Denna arbetsgrupp fick namnet Universitetskanslersämbetets arbetsgrupp för fasta studiegångar m.m. (UKAS; UKÄ 1968).

Översyn av högskolans tjänsteorganisation låg utanför U 68 års uppdrag. I diskussionen om införandet av ”koncentrerade undervisningsinsatser”³⁸ och ”tjänstgöringsbyten” mellan forskning, forskarutbildning och grundutbildning, mellan institutioner inom den enskilda högskolan eller mellan högskolor som syftade till att ge en tillfredsställande ”kontakt med forskningen”, anför U 68 att ”Engagemang i pedagogiskt utvecklingsarbete”, som är direkt knutet till undervisningen kan vidare ofta vara ett viktigt komplement till kontakt med forskningsfronten inom ett ämnesområde” (ibid., s. 546). Tjänstgöringsbyte var en bland flera metoder som kunde ge möjlighet till fortbildning av högskolans lärare. Ansvaret för att lärarfortbildningen kommer till stånd lägger utredningen på högskolans styrelse. ”Högskolestyrelsen bör ha det övergripande ansvaret för planering av lärarnas fortbildning i här antydda former” (ibid., s. 547).

1968 års utbildningsutredning lämnade förutom slutbetänkandet ”Högskolan” (SOU 1973:2) även ett stort antal rapporter och specialutredningar³⁹, som utgjorde underlag inför 1977 års högskolereform av högskolans organisation och verksamhet.

Universitetspedagogiska utredningen (UPU 1970)

Universitetskanslersämbetet (UKÄ) tillsatte 1965 en universitetspedagogisk utredning, som i denna expansionsfas skulle genomföra ”en allmän omprövning av den akademiska undervisningens och examinationens organisation och metodik” (UPU 1970, s. 7), eftersom universitetslärarnas situation och deras arbetsuppgifter låg utanför U 68:s uppdrag.

UPU 1970 framför i sitt principbetänkande omfattande och detaljerade förslag som kortfattat gäller universitetslärarens roller och förändrade arbetsuppgifter samt ett program för pedagogisk utbildning av alla akademiska lärare. Utredningen säger sig utveckla ”i viss mån ett utbildningsteknologiskt betraktelsesätt”. Detta innebär en helhetssyn på utbildning, där undervisningsprocess, studerande och evaluering ingår som delar i ett övergripande målstyrt system (ibid., s. 59).

Med utbildningsteknologisk metodik kan man utveckla s.k. läromedelssystem, dvs. en kombination av läromedel, metoder, arbetsformer, personal, vilkas funktioner avvägs mot varandra och samordnats i relation till undervisningens mål (ibid., s. 59).

Utredningen (ibid., s. 74) introducerar en mångfacetterad lärarroll. Utredningen preciserar lärarnas uppgifter på följande sätt: 1. Utarbetande av mål-

38 Koncentrerade undervisningsinsatser och tjänstgöringsbyten för lärare behandlas i SOU 1973:2, s. 546.

39 För en fyllig redovisning av det omfattande arbete som gjordes hänvisas främst till U 68-utredningens slutbetänkande (SOU 1973:2), Lärartjänstutredningens slutbetänkande (SOU 1980: 3) samt till U 68:s övriga rapporter.

och mediaanalyser, utvecklande av läromedel samt planering och samordning av inlärningsstillfällen. 2. Informationsöverföring vid inlärningsstillfällen, t.ex. genom föreläsningar, demonstrationer och seminarie- eller gruppdiskussioner. 3. Stimulering och handledning av de studerandes bearbetning och inläring av stoff och färdigheter samt återkoppling av resultatet av deras arbete. 4. Studievägledning m.m. 5. Medverkan vid prov och evaluering. Detta innebär en utveckling av lärarens funktioner från att i första hand presentera och förmedla ett inlärningsstoff i riktning mot att planera, genomföra och handleda de studerandes inläring vilket bl.a. medför anpassning av undervisningsformer.

Trots att utredningen skisserar lärartjänster med många olika funktioner görs inte avkall på den ämnesmässiga kompetensen, utan istället betonas lärarnas behov av ämnesmässig kompetens och ämnesmässig fortbildning. I pedagogiskt utvecklingsarbete, som kan utgöra en av lärarens uppgifter, ingår enligt utredningens uppfattning lärarfortbildning inom ämnet som institutionen ansvarar för, pedagogisk lärarutbildning, utvecklingsarbete inriktat på läromedel och undervisningsformer. UPU föreslog att det skulle vara universitetens och högskolornas ledningar som skulle vara ansvariga för att lärarna gavs dessa möjligheter till kompetensutveckling.

Utredningen skisserar också ett pedagogiskt utbildningsprogram för alla universitetslärare, dock med speciell inriktning för nyanställda lärare. Utbildningen skall ske i form av ”kurser i universitetspedagogik för nyanställda lärare” innehållande en teoretisk och en praktisk ämnesanknuten del som omfattar ämnesmetodik, auskultationer och övningsundervisning med handledning (ibid., s. 121 ff.). Utöver detta tänker sig utredningen ämneskonferenser och pedagogiska fortbildningsseminarier som kontinuerliga fortbildningsinsatser. Lärares ämneskompetens måste kontinuerligt förnyas på institutionen och utredningen understryker detta ett flertal gånger. UPU:s förslag till utbildnings- och utvecklingsinsatser skickas på remiss till universiteten och högskolorna. Såväl utredning som remissinstanser anser att utbildning och fortbildning av högskolans lärare skall vara obligatoriska. Vid värdering av lärarnas kompetens och av deras pedagogiska meriter föreslår utredningen att ”universitetspedagogiska meriter, t.ex. undervisning, deltagande i vissa kurser eller i utvecklingsarbete rörande målanalyser och läromedel, skall tillmätas ett betydligt större värde vid lärares konkurrens om universitetstjänster som huvudsakligen berör undervisningen” (ibid., s. 81).

Utredningen understryker, att ”vid beräkning av lärares tjänstgöring bör alla deras arbetsuppgifter beaktas, alltså även t.ex. krav på undervisningsplanering, ämnesmässig fortbildning samt pedagogisk grundutbildning och fortbildning” (ibid., s. 81-82). Detta betyder att alla lärarens funktioner skall inräknas i den sammanlagda tjänstgöringen. UPU föreslår också längre förordnandetider än ett år för lärarna. Avslutningsvis understryker utredningen att lärarnas arbetsuppgifter blivit mer differentierade, varför krav på kraftfulla insatser måste ställas dels för att möta lärarnas vidgade behov av

kompetensutveckling, dels för att möta universitetens krav på effektivisering av undervisningen (ibid., s. 123 ff.).

Professorstillsättningen 1973

Utbildningsdepartementet tillsatte en utredning med uppgift att se över och förenkla tillsättningen av tjänster som professor och biträdande professor inom Universitetskanslersämbetets arbetsområde och vid jordbrukets högskolor. I slutbetänkandet ”Professorstillsättningen” (SOU 1973:54) behandlas behörighets- och befordringsgrunderna vid tillsättning av lärartjänster, varvid utredningen ställer krav på ”en viss grundläggande pedagogisk förmåga” som gäller innehavare av både professorstjänster och andra lärartjänster (ibid., s. 66). Utredningen, som granskat tidigare befordringsgrunder⁴⁰, föreslår en förändring enligt följande (ibid., s. 69):

Som befordringsgrund vid tillsättning av lärartjänst gäller graden av sådan vetenskaplig och pedagogisk skicklighet som är av betydelse med hänsyn till tjänstens ämnesinnehåll och beskaffenhet i övrigt. Därvid skall särskild vikt fästas i fråga om tjänst som professor eller biträdande professor vid forskningsskicklighet samt skicklighet att planera och leda forskning och vetenskaplig utbildning, att meddela forskarhandledning och vetenskaplig undervisning samt att utarbeta läromedel för sådan undervisning, i fråga om tjänst som universitetslektor – (t.ex. vid skicklighet att leda och meddela undervisning samt att utarbeta läromedel för undervisningen), i fråga om tjänst som docent eller forskarassistent – (t.ex. vid forskningsskicklighet).

I den mån tjänstens särskilda beskaffenhet påkallar det, utgör även annan egenskap än nu sagts befordringsgrund, såsom klinisk, teknisk eller konstnärlig skicklighet.

Om befordringsgrunder vid tillsättning av vissa lärartjänster gäller särskilda bestämmelser.

Utredningens förslag stöds dels av remissyttrandena, dels av regeringens proposition om reformering av högskoleutbildningen m.m. (Reg. prop. 1975:9, s. 553). Förslaget får också genomslag i kommande universitetsförordning (SFS 1975:336, 112§).

Universitetsförordningen 1975

I ”Förordningen om ändring i universitetsstadgan”, dvs. i då gällande universitetsstadga (SFS 1964:461), försvinner begreppet universitetsstadga och ersätts med ett nytt begrepp, nämligen ”förordning” (SFS 1975:336).

Lärare åläggs enligt förordningen ”att följa vetenskapens framsteg inom sitt ämnesområde” (68 §). Den tidigare detaljregleringen från 1964 års stadga kvarstår som t.ex. precisering av läsår till 270 dagar, medan lärares tjänstgöringsskyldighet skall ”fördelas dock i regel inom en tid av 234 dagar” (92 §).

⁴⁰ Se SOU 1973:54, bilaga, s. 127–135.

Vad gäller universitetslektorers arbetsuppgifter uttrycks dessa i "undervisningsskyldighet" och därför ges inte en totalsiffra som anger antal undervisningstimmar, utan här visar man på möjligheten till viss flexibilitet och att lärarinsatserna kan öka eller minska beroende på arbetsuppgifternas karaktär. Omfattande examination, t.ex. mer än 132 timmar, föreskrivs leda till nedsättning av undervisningsskyldigheten. Lärare som överskred denna ram fick ansöka om tillstånd till detta vilket då beviljades av Universitetskanslersämbetet. Här påpekas särskilt att "Tre timmars examination anses motsvara en timmes undervisning" (SFS 1975:336, 73 §). Dessa förändringar är sannolikt ett resultat från flera utredningar, som t.ex. U 68:s slutbetänkande (SOU 1973:2), UPU:s principbetänkande (UPU 1970) och regeringens proposition om reformering av högskoleutbildningen m.m. (Reg. prop. 1975:9).

Behörighetsparagrafen (ibid., 109 §) består av tre paragrafer och ges ett något annorlunda innehåll till skillnad från 1964 års paragraf.

109 § Behörig till tjänst som lärare är den som har sådan vetenskaplig och pedagogisk skicklighet och sådan förmåga i övrigt som kräves för att tjänsten skall kunna skötas väl.

För behörighet till tjänst som ordinarie universitetslektor, tjänst som docent eller forskarassistent fordras särskilt att sökande avlagt doktorsexamen eller har motsvarande kompetens. Föreligga särskilda skäl, får konsistoriet medge sökande till tjänst som forskarassistent befrielse från nämnda krav.

110 § Beträffande behörighet till tjänster, som tillsätts av regeringen, universitetskanslersämbetet eller myndighet vid universitet, gälla utöver bestämmelser i denna förordning de föreskrifter regeringen i särskild ordning meddelar eller vad universitetskanslersämbetet eljest föreskriver.

111 § Behörig att antagas som oavlönad docent är den som dels har avlagt doktorsexamen eller har motsvarande kompetens, dels har erforderlig vetenskaplig och pedagogisk skicklighet.

Den som uppfyller behörighetsvillkoren enligt första stycket får antagas som oavlönad docent endast om det är till nytta för forskningen eller utbildningen.

Avsnittet befodringsgrund vid tillsättning av tjänst som lärare har skrivits om och fått följande lydelse (112 § återges i sin helhet):

112 § Som befodringsgrund vid tillsättning av tjänst som lärare gäller graden av sådan vetenskaplig och pedagogisk skicklighet som är av betydelse med hänsyn till tjänstens ämnesinnehåll och beskaffenhet i övrigt.

Särskild vikt skall fästas vid

1. i fråga om ordinarie tjänst som professor eller biträdande professor dels vid vetenskaplig skicklighet som har visats genom egen forskning samt genom planering och ledning av forskning, dels även vid pedagogisk skicklighet som har visats genom handledning av forskare, vetenskaplig undervisning eller utarbetande av läromedel för sådan undervisning.

2. i fråga om ordinarie tjänst som universitetslektor vid pedagogisk skicklighet som har visats genom undervisning, planering och ledning av undervisning samt genom utarbetande av läromedel.

3. i fråga om tjänst som docent vid vetenskaplig skicklighet som har visats genom egen forskning.

4. i fråga om tjänst som forskarassistent vid vetenskaplig skicklighet, som har visats genom egen forskning, varvid dock beträffande annan tjänst än sådan som avses i 78 § tredje stycket [forskarassistenttjänst vid medicinsk fakultet] sådan behörig sökande äger företräde som avser att förvärva behörighet som docent.

I den mån tjänstens beskaffenhet påkallar det, gäller som befordringsgrund även annan egenskap än i första stycket sägs såsom klinisk, teknisk eller konstnärlig skicklighet.

Om befordringsgrund vid tillsättning av vissa tjänster som lärare meddelas särskilda bestämmelser av regeringen eller myndighet som regeringen utser.

Lärarproven och även möjligheten för professorer och oavlönade docenter att begära att få avlägga lärarprov har tagits bort ur förordningen. Däremot är inrättandet av tjänsteförslagsnämnder en av nyheterna i förordningen. Även om UPU 1970 inte gav några detaljförslag till förordningstext kan man konstatera att utredningen haft ett tydligt inflytande på 1975 och 1977 års förordning (SFS 1975:336 och SFS 1977:263). Inflytandet förefaller påtagligt om man läser förordningstexten som berör lärare. Resultatet av detta inflytande kan spåras bl.a. i en innehållsmässig precisering av vissa författningsbegrepp som exempelvis lärares åligganden, behörighet och befordringsgrund.

Högskolelag och högskoleförordningen 1977

Högskolereformen 1977

Regeringens proposition och beslut om reformering av den grundläggande högskoleutbildningens och forskningens institutionella organisation medförde bl.a. nya regler för behörighet, urval och antagning av studenter (reg. prop. 1975:9). Inför högskolereformen 1977 tillsattes en Central organisationskommitté för högskolereformen (H 75). Denna fick som uppgift att utarbeta förslag till grundläggande författningar för statliga högskoleenheter, de regionala styrelserna, Universitets- och högskoleämbetet, tillträde till statlig och kommunal högskoleutbildning m.m. (Ds U 1975:19). 1977 års högskolereform omfattade dock inte en översyn av högskolans lärartjänstorganisation. Detta uppdrag gavs till en speciell kommitté, som Utbildningsdepartementet tillsatte i april 1977.

1977 års högskolelag och högskoleförordning

Från och med 1 juli 1977 gäller en ny högskolelag (SFS 1977:218) och en ny högskoleförordning (SFS 1977:263). Här fokuseras som tidigare kraven för behörighet och befordran som gäller för lärare, lärares åligganden och antal lärarkategorier.

Antalet lärarkategorier utökas kraftigt, bl.a. genom att flertalet postgymnasiala utbildningar blev högskoleutbildningar och ett stort antal nya lärarkategorier kom in i högskolan (19 kap. el, 1 §). Kraven på lärare vad gäller behörighet (19 kap. el, 5–10 §§) specificerades därmed ytterligare, medan befodringsgrund (19 kap. el, 13 §) fick ett förtydligande (gällde forskarassistenttjänst inom medicinsk fakultet) och ett kortare tillägg i jämförelse med 1975 års högskoleförordning.

Här återges det inledande allmänna behörighetskravet på lärare i 5 §, som formulerats så att det blir anpassat till de nya kategorier av lärare som kommit in i högskolan.

5 § Behörig till tjänst som lärare är den som har den vetenskapliga och pedagogiska skicklighet, de kunskaper och erfarenheter och sådan förmåga i övrigt som behövs för att fullgöra tjänsten väl. För vissa tjänster som lärare finns dessutom särskilda behörighetsvillkor 6–10 §§.

De sistnämnda paragraferna ger en omfattande och detaljerad beskrivning av behörighetskravet på flera av de nya lärartjänster som kommit in i högskolan genom 1977 års högskolereform. Även 13 § om befodringsgrunder har justerats. I jämförelse med 1975 års motsvarande paragraf (SFS 1975:336, 112 §) har ett tillägg kommit in. Här återges endast tillägget till befodringsgrund för lärare (SFS 1977:263, 19 kap., 13 §).

13 § Till innehavare av sådan tjänst som lärare för vilken 9 § första–tredje styckena [tjänst inom praktiskpedagogisk utbildning] gäller skall utses den som är lämpligast för den utbildning som är förenad med tjänsten.

Grundläggande högskoleutbildning ställs som krav på behörighet som lärare med undantag för professor, adjungerad eller biträdande professor. För behörighet till tjänst som universitetslektor, docent och forskarassistent krävs som tidigare avlagd doktorsexamen eller motsvarande kompetens.

1980 års lärartjänstutredning

Översynen av lärartjänstorganisationen efter 1977 års högskolereform genomfördes av en kommitté som tillsattes i april 1977 med uppgift att utreda vissa tjänsteorganisatoriska frågor inom högskolan. Kommittén, som kallar sig Lärartjänstutredningen (SOU 1980:3, s. 15), utarbetade förslag till en arbets- och tjänsteorganisation som skulle främja: 1. Betingelserna för den grundläggande utbildningen, 2. Betingelserna för forskning, forskarutbildning och utvecklingsarbete, 3. Sambandet mellan å ena sidan den grundläggande utbildningen, å andra sidan forskningen och utvecklingsarbetet samt 4. Sambandet mellan högskolan och yrkeslivet utanför denna.

I Lärartjänstutredningens slutbetänkande "Lärare i högskolan" understryks förändringen av lärarrollen i grundläggande högskoleutbildning i riktning mot en mer handledande funktion samtidigt som lärarens verksamhet blir mer differentierad (SOU 1980:3). För lärare anses studievägledning vara en naturlig del av handledning, Läromedelsproduktion och pedagogisk lärartutbildning utgör enligt utredningen delar i begreppet pedagogiskt utvecklingsarbete. Utredningen utmynnar i ett stort antal förslag till förändringar av högskolans tjänsteorganisation. På ett principiellt plan kan dessa förändringar ses som en strävan i riktning mot att renodla högskolans olika lärartjänster som kommit in i högskolan i och med 1977 års universitetsreform. Utredningen fastslår (ibid., s. 131):

Syftet med behörighetsföreskrifterna är att garantera en viss miniminivå på tjänsteinnehavarnas kompetens. I själva tillsättningsproceduren har dessa föreskrifter funktionen av ett första urvalsinstrument. Den eller de som inte uppfyller behörighetskraven behöver inte beaktas i den fortsatta beredningen av ärendet.

Befordringsgrunderna är det slutliga urvalsinstrumentet och användes för att fälla avgörandet mellan behöriga sökande. Dessa föreskrifter kan vara utformade så att de ålägger myndigheten att ta större hänsyn till vissa delar av de sökandes meritering.

Det understryks särskilt av utredningen att behörighet och befordringsgrund "kan täcka samma faktorer i de sökandes bakgrund och meriter" (ibid., s. 131).

Begreppet "pedagogisk skicklighet" har tidigare oftast gällt undervisning och uttryckts i kvantitativa termer, konstaterar utredningen vilket den anser oacceptabelt.

I betydelsen förmåga att förmedla kunskap – vare sig det sker muntligen, skriftligen eller på något annat sätt – är den pedagogiska skickligheten självfallet av stor vikt även för forskaren. Det kan naturligtvis diskuteras om förmåga av sådant slag är så intimt förbunden med själva forskningen att den bör bedömas som en komponent i den vetenskapliga skickligheten och inte i den pedagogiska. Som vi tidigare berört uppkommer ofta svårigheter att särskilja de olika bedömningsgrunderna, särskilt vid tillsättning av de högre tjänsterna.

Med utgångspunkt *dels* i uppfattningen att sambandet mellan forskning och grundläggande utbildning bör främjas, *dels* i åsikten att kraven på pedagogisk skicklighet bör bestämmas och bedömas i relation till verksamhetens art anser vi det naturligt att ställa upp ett generellt krav på pedagogisk skicklighet för alla lärartjänster. Det innebär att begreppet måste ges en något vidare innebörd i förhållande till nuläget, så att det även omfattar sådana komponenter i den vetenskapliga skickligheten som för närvarande upplevs som närbesläktade den pedagogiska skickligheten (ibid., s. 135–136).

Vidare anför Lärartjänstutredningen att om den pedagogiska skickligheten bedöms i relation till utbildningsverksamhetens behov anser den att följande insatser bör bedömas (ibid., s. 136):

1. Pedagogisk utbildning och undervisningsskicklighet.

Utbildning som bedöms relevant för den aktuella tjänsten. Tidigare verksamhet som lärare, varvid hänsyn tas till tjänstgöringens omfattning och graden av självständigt ansvar för utbildningen. Härvid bör man även bedöma sökandes förmåga att strukturera och presentera ett lärostoff resp. att förmedla kunskaper och färdigheter. Likaså bör man bedöma den sökandes förmåga att genom olika former av undervisning och handledning utveckla de studerandes kreativitet och förmåga till kritiskt tänkande och konstruktiv analys.

2. Utbildningsplanering och administration.

Skicklighet visad i kvalificerad utbildningsplanering och utbildningsadministration genom t.ex. verksamhet som prefekt, självständiga insatser i utarbetande av utbildnings- och kursplaner m.m., arbete som studierektor eller kursansvarig.

3. Pedagogiskt utvecklingsarbete och läromedelsframställning.

Skicklighet visad genom initiativ till och medverkan i pedagogiskt utvecklingsarbete avseende organisation av, formerna för och innehållet i utbildningen, däribland urval av ämnesstoff. Författandet av läroböcker och kompendier, framställning av audiovisuellt undervisningsmaterial m.m.

Därmed ges pedagogisk skicklighet ett innehåll och en vidare innebörd än tidigare. Lärartjänstutredningen föreslår vissa förändringar av kapitel 19 i 1977 års högskoleförordning (SFS 1977:263) som gäller både behörighet och befodringsgrund.

Behörighet (SOU 1980:3, 19 kap., 5 §, s. 308) **föreslås** få följande formulering:

5 § Behörighet till tjänst som lärare är den som

1. dels har gått igenom allmän utbildningslinje eller motsvarande grundläggande högskoleutbildning eller på annat sätt förvärvat motsvarande kunskaper och erfarenheter,

2. dels har den vetenskapliga och pedagogiska skicklighet, de kunskaper och erfarenheter och sådan förmåga i övrigt som behövs för att fullgöra tjänsten väl. Utöver behörighetsvillkoren i första stycket föreskrivs i 6–9 §§ särskilda villkor.

Som befodringsgrunder **föreslås** (SOU 1980:3, 19 kap., 12 §, s. 309):

12 § Som befordringsgrund vid tillsättning av tjänst som lärare gäller graden av sådan vetenskaplig, pedagogisk och annan skicklighet, såsom teknisk och klinisk skicklighet, som är av betydelse med hänsyn till tjänstens ämnesinnehåll och beskaffenhet i övrigt.

För tjänst med vilken är förenat konstnärligt utvecklingsarbete skall i stället för vetenskaplig skicklighet beaktas graden av konstnärlig skicklighet.

Här noteras särskilt hur tydligt Lärartjänstutredningen framhåller betydelsen av pedagogisk skicklighet vid anställning av lärare. Detta intryck förstärks av att kravet på pedagogisk skicklighet förs in såväl i förslaget till behörighet som förslaget till befordringsgrund.

Ändring av gällande högskoleförordning 1984

Dessa förslag till förändringar från Lärartjänstutredningen (SOU 1980:3) beaktas vid revidering av högskoleförordningen 1984 och 1985, dvs. i "Förordningen om ändring i högskoleförordningen" (SFS 1984:100; SFS 1985:702).

Behörighet anges i totalt 8 paragrafer och den generella behörighetsparagrafen ges följande lydelse (SFS 1984:100, 19 kap., 5 §):

5§ Behörig till tjänst som lärare är den som har den vetenskapliga och pedagogiska skicklighet, de kunskaper och erfarenheter och sådan förmåga i övrigt som behövs för att fullgöra tjänsten väl. För vissa tjänster som lärare finns dessutom särskilda behörighetsvillkor i 6-10 §§.

Befordringsgrundernas lydelse (SFS 1984:100, 19 kapitlet, 13 §) ändras så att biträdande professor stryks i andra stycket, och därmed omfattar paragrafen endast ordinarie tjänst som professor (se ovan SFS 1975:336, 112 §). Denna lydelse av befordringsgrund förändras därefter i påföljande års förordning om ändring av högskoleförordningen (SFS 1985:702, 19 kapitlet, 31 §) och då utvecklas skrivningen om "pedagogisk skicklighet" (SFS 1985:702, 19 kapitlet, 31 §).

Ändring av gällande högskoleförordning 1985

Den därpå följande "Förordningen om ändring i högskoleförordningen" (SFS 1985:702) inkluderar flera förändringar av högskoleförordningen 19 kap. "Lärare", som sannolikt är ett resultat av Lärartjänstutredningens arbete (SOU 1980:3). Här noteras att i de inledande föreskrifterna i kapitel 19 finns en markant minskning av antalet lärarkategorier (1 §) i jämförelse med 1975 års förordning. Lärares arbetsuppgifter anges som (SFS 1985:702):

7 § Lärare skall ägna sig åt utbildning och administrativt arbete samt åt egen fortbildning. Med egen fortbildning avses bland annat att följa utvecklingen inom det egna ämnesområdet.

Lärare skall ägna sig åt forskning i den omfattning som följer av 8, 10 och 11 §§.

Lärares verksamhet skall anordnas på det sätt som är mest ändamålsenligt med hänsyn till ämnets beskaffenhet samt forskningens och utbildningens krav.

I 10 § anges att det är högskolestyrelsen som beslutar om i vilken omfattning forskning skall ingå i tjänsten för högskolelektorer och högskoleadjunkter.

Behörighetskravet anges i nio olika paragrafer, som gäller för olika lärarkategorier (SFS 1985:702) och inleds med en första mer allmän och övergripande precisering:

21 § Behörig till lärartjänst är den som har den vetenskapliga och pedagogiska skicklighet och den förmåga i övrigt som behövs för att fullgöra tjänsten väl. För vissa tjänster som lärare finns dessutom särskilda behörighetsvillkor i 22–27 §§.

För vissa tjänster för konstnärlig utbildning jämföras konstnärlig skicklighet med vetenskaplig skicklighet.

Befordringsgrunder anges för tre lärarkategorier, där den första inledande och mer generella och allmänna återges här (SFS 1985:702, 19 kap.).

30 § Som befordringsgrund vid tillsättning av tjänst som lärare gäller graden av sådan vetenskaplig, pedagogisk och annan skicklighet, som är av betydelse med hänsyn till tjänstens ämnesinnehåll och beskaffenhet i övrigt. Vikt skall även fästas vid förmåga att informera om forskning och utvecklingsarbete.

I 30 § införs ett nytt tillägg, nämligen: ”Vikt skall även fästas vid förmåga att informera om forskning och utvecklingsarbete.” Denna formulering ändras 1998 med ett nytt och skarpare tillägg, nämligen: ”Vidare skall beaktas graden av skicklighet att [...] förmåga att samverka med det omgivande samhället och att informera om forskning och utvecklingsarbete” (SFS 1998:1003, 4 kap., 15 §).

Befordringsgrund för professorer anges som:

31 § Vid tillsättningen av professor skall särskild vikt fästas vid vetenskaplig skicklighet, som har visats genom egen forskning samt genom planering och ledning av forskning.

Vid tillsättningen skall särskild vikt fästas vid pedagogisk skicklighet, som har visats genom handledning av forskarstudenter, ledning, utveckling och planering av forskarutbildning samt undervisning i sådan utbildning, genom ledning, utveckling och planering av grundläggande högskoleutbildning och undervisning i sådan utbildning samt genom utarbetande av läromedel för högskoleutbildning (SFS 1985:702, 19 kap., 31 §).

En helt ny skrivning kommer i 32 §, som gäller befordringsgrunder för högskolelektor.

32 § Vid tillsättning av tjänst som högskolelektor skall särskild vikt fästas vid antingen vetenskaplig skicklighet eller pedagogisk skicklighet eller vetenskaplig och pedagogisk skicklighet i lika mån eller sådan skicklighet av betydelse för tjänsten som har erhållits genom verksamhet utanför högskolan.

Med vetenskaplig skicklighet avses skicklighet, som har visats genom egen forskning, och med pedagogisk skicklighet avses skicklighet, som har visats genom undervisning, handledning, planering och ledning av undervisning samt utarbetande av läromedel.

Högskolestyrelsen skall senast vid ledigförklarandet av en tjänst som högskolelektor besluta om vilken av befordringsgrunderna som nämns i första stycket som skall fästas särskild vikt vid (SFS 1985:702, 19 kap. 32 §).

Civildepartementets ”Meritutredning” tillsattes 1983 med uppgift att se över tillämpade meritvärderingsnormer inom statsförvaltningen, lärarområdet, försäkringskasseområdet och andra statligt reglerade tjänster inom området, där Lagen om Offentlig Anställning tillämpas för att främja en bredare rekrytering och en ökad personrörlighet (Ds C 1983:16). Utredningen skulle speciellt se över meritvärderingen vad gäller forskarutbildningen⁴¹, studieledighetstid, språkkunskaper, utlandstjänstgöring, deltidsarbete, vård av barn m.m. Bedömning av meriter görs enligt utredningen utifrån en viss värderingsgrund, som av olika skäl måste redovisas bl.a. för att göra det möjligt för två olika bedömare att utgå från samma kriterier vid bedömningen.

Här är av speciellt intresse att notera hur skicklighetsaspekten skall hanteras i samband med bedömning av pedagogisk skicklighet och undervisningsskicklighet. Meritutredningen anger i sitt betänkande (ibid., s. 174 ff.) att befordringsgrunden ”skicklighet” skall ses som bestående av flera faktorer t.ex. utbildning, yrkeserfarenhet, annan erfarenhet, språkkunskaper samt personliga egenskaper, som bör tillmätas större betydelse än tidigare. Förtjänst åsyftar i detta sammanhang, enligt Meritutredningen, statligt reglerad anställningstid, som föreslås få mindre betydelse om den inte är relevant för den lediga befattningen (ibid., s. 180 ff.).

Vid bedömningen mellan skicklighet och förtjänst anges i efterföljande författningsändring (SFS 1985:334) att skickligheten skall sättas främst (reg. prop. 1985/86:116). Detta understryks också i en särskild skrivelse från Universitets- och Högskoleämbetet (UHÄ) riktad till alla universitet och högskolor (UHÄ 1987 a).

Regeringens proposition om en ny arbets- och tjänsteorganisation i den statliga högskolan 1986

Regeringens ”Proposition om en ny arbets- och tjänsteorganisation i den statliga högskolan” (reg. prop. 1984/85:57 benämndes ”LÄTU”) stöder i stort

⁴¹ Utredningen ”Forskarutbildningens meritvärde” (SOU 1981:30, s. 150) hade föreslagit att en doktorsexamen skulle få tillgodoräknas som fyra år i förtjänsthänseende vid tjänstetillsättningar vilket riksdagens utbildningsutskott lämnat utan kommentar och åtgärd (UbU 1981/82:37).

förslagen till förändringar från Lärartjänstutredningen (SOU 1980:3). Den nya arbets- och tjänsteorganisationen trädde i kraft den 1 juli 1986. Förslagen i propositionen har karaktär av rambestämmelser som ger utrymme för viss decentraliserad anpassning. I vilken utsträckning en högskolelektor eller högskoleadjunkt skall bedriva eller medverka i forskning skall beslutas av högskolestyrelsen (SFS 1985:702, kap. 19, 10 §).

Lärartjänstutredningen (SOU 1980:3) föreslår att antalet lärarkategorier skall minskas. Förslaget innebär att förutom att tjänster som professor och adjungerad professor kvarstår, skall därutöver finnas tjänster som professor, högskolelektor, högskoleadjunkt, forskarassistent och övriga lärartjänster. Paragraferna om behörighet och befordringsgrunder i högskoleförordningen (SFS 1977:263) kvarstår oförändrade men paragraferna för respektive tjänstekategori och specifika uppdrag utökas (SFS 1985:702, kap. 19, 21–29 §§ [Behörighet] och 30–34 §§ [Befordringsgrunder]; SFS 1986:460; SFS 1986:461). I kapitel 19, allmänna föreskrifter, preciseras att lärartjänsterna är avsedda för utbildning, forskning och administrativt arbete (SFS 1985:702, kap. 19, 3 §). Var och en av dessa arbetsområden ges ingående definitioner (SFS 1985:702, kap. 19, 4–6 §§) som är tydliga men något justerade förslag från Lärartjänstutredningen

Pedagogisk skicklighet och pedagogisk meritering 1987

Inom ramen för Universitets- och Högskoleämbetets program för uppföljnings- och policystudier initierades en diskussion om pedagogisk meritering, kriterier vid kvalitativa bedömningar av pedagogisk skicklighet (UHÄ 1987 b).

Från en enkätundersökning hämtas ”röster från universitetsvärlden”. Vissa företrädare ställer sig positiva till pedagogisk meritering och pedagogisk skicklighet som en befordringsgrund. Däremot kan man uttolka en varierande grad av skepsis gentemot möjligheten ”att få fram ett rimligt underlag för bedömning av undervisningskvalitet” (ibid., s. 17).

Områden, som bör beaktas i samband med en kvalitativ bedömning av pedagogisk skicklighet och vilka bör observeras av tjänsteförslagsnämnder, anges som:

1. Vetenskapligt förhållningssätt till undervisningsprocessen
2. Hur inhämtade kunskaper påverkar lärarens agerande i undervisningen
3. Hur det vetenskapliga förhållningssättet till utbildning och undervisning utvecklats
4. Resultaten av ett vetenskapligt förhållningssätt t.ex. i form av ”förändring av undervisning, kursuppläggningar, studerandes och lärarens situation” (ibid., s. 50–51).

Innehållsmässigt överensstämmer dessa punkter i stort med Lärartjänstutredningens förslag (SOU 1980:3, s. 136).

Pedagogiska meriter, som föreslås ha betydelse för bedömning av pedagogisk skicklighet är:

1. Undervisningserfarenheter (omfång, nivå, olika undervisningsformer, ansvar)
2. Administrativ erfarenhet (inom utbildningar på institutionen i olika funktioner; linjenämnds- och annat kommittéarbete)
3. Läromedel (kompendier, böcker, populärvetenskaplig verksamhet och forskningsinformation)
4. Pedagogisk utbildning, utmärkelser (kurser, lärarprov, belöningar, priser)
5. Pedagogiskt utvecklingsarbete och forskning avseende utbildning (kurs- och studieplansarbete, pedagogiska projekt, utvärderingar, utredningar, studier av forskningskaraktär) och
6. Sammanfattande beskrivning (huvuddragen i det pedagogiska arbetet) (UHÄ 1987 b, s. 47–49).

UHÄ-skrivelsen liksom -rapporten uppmanar till lokala diskussioner om lärarnas pedagogiska meriter (UKÄ 1987 a och b). Något senare startar en ny diskussion om grundutbildningens kvalitet och högskolelärarnas pedagogiska kompetens, som drivs av studenterna med hjälp av studentorganisationerna (läsåren 1987/88 och 1988/89).

Summering med reflektion

Tjänstetillsättningsproceduren formaliseras

1852 års statuter kan betraktas som de första moderna statuterna för universitetet. Därmed startar en formaliseringsprocess av tillsättningsförfarandet för professorer, där befodringsgrunden är vetenskaplig skicklighet. Underlaget för denna bedömning utgörs av lärdomsbetyg, utgivna lärda arbeten och skrifter samt andra handlingar och bevis som sökanden ville åberopa för att styrka sin skicklighet och förtjänst. Därutöver kunde den sökande anmäla att han ville visa sin skicklighet genom ett lärdomsprov (disputation och två föreläsningar). Genom 1876 års statuter införs sakkunniga. De utses av berörd fakultet och deras uppgift är att granska och bedöma vetenskaplig skicklighet och – i de fall då flera söker samma tjänst – rangordna de sökande. Därmed blir tillsättningsprocessen vid professurer offentlig. Universitetet ges inflytande över utseendet av sakkunniga och i viss utsträckning även över tillsättningen av tjänster genom att konsistoriet föreslår kanslern en tjänsteinnehavare. De sökande har möjlighet att överklaga tillsättningsbeslut vilket framgår redan i 1852 års statuter. Eventuella stridigheter mellan fakulteter om nya tjänster avgjordes på ort och ställe i det stora konsistoriet.

Lärdomsprof och lärarprov för bedömning av pedagogisk skicklighet

Diskussionen om tillsättningsproceduren för akademiska tjänster drivs vidare av 1899 års universitetskommitté. Ett resultat är att 1908 års statuter innehåller ett tillägg som innebär att de sakkunniga även skall bedöma ”ådagalagd skicklighet att meddela vetenskaplig undervisning” inom det ämnesområde som tjänsten avser. Detta krav förs in i statuterna och förstärks av att lärdomsprovet (disputation och två föreläsningar) ersätts av ett lärarprov bestående av föreläsningar eller andra uppgifter som fakultet/sektion bestämmer. Den sökande kan anmäla i sin ansökan till professuren att han vill genomgå ett lärarprov eller fakulteten kan besluta om lärarprov, som då åläggs samtliga sökande. Under tidsperioden 1876–1916 utvecklas en tillsättningsprocess för professorer vars kärna handlar om att göra kvalitativa bedömningar av vetenskaplig skicklighet och skicklighet att förmedla vetenskaplig undervisning. Redan här noteras att det är den vetenskapliga skickligheten som väger tyngst även om de sakkunniga åhör lärarproven och deltar i fakultetens diskussioner och rangordning av de sökande.

1916 års statuter, med många tillägg i författningen, kom att gälla i 40 år. Under denna tidsperiod handlar diskussionen om pedagogiska krav på professorer och universitetslärare mestadels om en förbättring och effektivisering av tillsättningsprocessen, dvs. urval av sakkunniga, ansökningsperiodernas längd, det interna beredningsförfarandet, de sakkunnigas bedömningstid, tillsättningsprocedurens långsamhet och huruvida lärarproven skall göras obligatoriska. Flera utredningar ägnar stor omsorg åt dessa tekniska frågor som hör ihop med tillsättningen av professorer, lärartjänster och inrättande av nya tjänster. Däremot händer inte mycket som förknippas med den kvalitativa bedömningen av lärarskicklighet, dvs. visad skicklighet att förmedla vetenskaplig undervisning och visad undervisningsskicklighet (1933 års universitetsberedning). Vad gäller nya lärartjänster som t.ex. biträdande lärartjänster och universitetslektorat noteras här att samma tillsättningsprocess införs även för de nya lärartjänsterna, som utvecklats för tillsättning av professorer.

Ökningen av antalet studenter och antalet lärare

Däremot noteras den ökade tillströmningen av studenter. Expansionen inom den högre utbildningen efter andra världskriget driver inte enbart fram nya och fler lärartjänster utan också en omfattande översyn av den högre utbildningen. 1945 års universitetsberedning och 1955 års universitetsutredning föreslår förändringar av universitetens verksamheter, som t.ex. en översyn av inriktningen på forskarutbildning och grundutbildning. Detta görs mot bakgrund av dels samhällets behov, dels av den ökade tillströmningen av studenter till universitet och vissa högskolor. Utredningarna föreslår en ökning av antalet lärartjänster, varför kraven på kompetens för dessa nya tjänster måste

specificeras. 1955 års universitetsutredning understryker kravet på ”dubbel kvalifikation” vid inrättandet av den nya undervisningstjänsten, universitetslektoratet med inriktning på grundutbildning, dvs. dels lärarens vetenskapliga skicklighet, dels lärarens pedagogiska skicklighet. I 1963 års forskarutredning framhålls att dessa dubbla krav även gäller sökande till professurer och att även ”pedagogisk skicklighet” borde kunna bedömas och att ”pedagogiska meriter” i framtiden borde tillmätas större tyngd vid tjänstetillsättningar.

Expansion, effektivitetstänkande och en ny lärarroll

Det utbildningspolitiska effektivitets- och nyttotänkandet som genomsyrar utredningar som t.ex. U 68-utredningens förslag avseende förändringar av den högre utbildningens dimensionering, lokalisering och institutionalisering framstår idag som bidragande orsaker till nationellt välstånd och den högre utbildningens expansion under senare decennier. Studier av antagnings-systemet, studenternas reella studietid, genomströmning och examinations-frekvens blir föremål för kritisk granskning och präglas av samma effektivitets- och nyttotänkande. Universitetspedagogiska utredningens (UPU 1970) lansering av ett nytt sätt att se på universitetslärarrollen, som en mångfacetterad lärarroll, bidrog till diskussionen om högskolelärares behov av fortbildning inom det egna ämnesområdet och behov av pedagogisk utbildning och meritering. UPU ser universitetsläraren som en lärare med många olika och differentierade arbetsuppgifter, mer handledare än förmedlare av ämneskunskaper. Utredningen hävdade att lärarnas tjänstgöringsskyldighet skall spegla alla deras arbetsuppgifter och inkludera pedagogisk utbildning, pedagogisk fortbildning och pedagogiskt utvecklingsarbete, liksom den kontinuerliga fortbildningen inom ämnet. Indirekt riktas därmed uppmärksamheten mot studentens ansvar för eget lärande.

Begreppet pedagogisk skicklighet preciseras

1977 års universitetsreform omfattar en strävan efter en enhetlig högskoleorganisation, inkluderande all postgymnasial utbildning. Översynen av högskolelärares tjänsteorganisation överlämnas till 1980 års lärartjänstutredning. Den ger begreppet pedagogisk skicklighet ett innehåll och en innebörd till skillnad från tidigare utredningar. I mitten av 1980-talet driver UHÄ på en förnyad diskussion om högskolelärares pedagogiska utbildning och pedagogiska meriter. Nästan samtidigt påbörjar studenterna och studentorganisationerna åter diskussionen om grundutbildningens kvalitet.

Omfattande diskussioner förs om pedagogiska krav på högskolans lärare. Den går som en röd tråd från 1955 års Universitetsberedning (SOU 1957:24), UPU:s principbetänkande (UPU 1970), U 68:s slutbetänkande (SOU 1973:2), Lärartjänstutredningen (SOU 1980:3), regeringens proposition om en ny arbets- och tjänsteorganisation för lärare i den statliga högskolan (reg. prop 1984/85:57) fram till slutbetänkandet från 1989 års högskoleutredning

(SOU 1992:1). Trots sin tidsmässiga omfattning tillförs diskussionen relativt få nya argument. Här noteras dock att pedagogisk skicklighet och pedagogiska meriter blir en fråga i marginalen, som förpassas till bakgrunden, då hela det högre utbildningsväsendet omdanas under 1960-, 1970- och 1980-talet. Visserligen lyfter Lärartjänstutredningen (SOU 1980:03) upp frågan, men den blir återförd till bakgrunden då universitetens autonomi, utbildningspolitiska styrning och decentralisering av beslutanderätt blir huvudfrågorna tillsammans med den sociala snedrektyringen till högre utbildning (reg. prop. 1986/87:80; reg. prop. 1988/89:65; reg. prop. 1989/90:90).

Tidsperioden 1990–2000

Pedagogiska meriter i högskolan 1990

Inför 1993 års högskolereform tillsattes 1989 en Högskoleutredning med uppgift att se över lärarstödet till studenterna under deras grundutbildning, granska den kritik som framförts från studenthåll gentemot gällande praxis och ge förslag på förbättringar som gäller utnyttjandet av tillgängliga resurser, fortlöpande metodutveckling av lärarstödet och förbättring av lärarnas pedagogiska kompetens (SOU 1992:1, 299 ff.).

Ett av Högskoleutredningens arbeten var inriktat på en precisering av pedagogiska meriter, pedagogisk skicklighet och kriterier vid bedömning av pedagogiska meriter (SOU 1990:90). Rutiner och former för och bedömning av lärarskickligheten måste utvecklas ansåg 1989 års Högskoleutredning. I princip ansluter sig Högskoleutredningen vad gäller bedömningen av en lärares pedagogiska skicklighet till de förslag, som 1963 års forskarutredning framförde (SOU 1966:67, s. 240), nämligen att prefekten skulle åläggas att bedöma lärares undervisningsinsatser som ett löpande ”inslag i institutionens verksamhet” och som ett underlag för prefektens omdöme om läraren (SOU 1990:90, s. 37).

Högskoleutredningen ger förslag på riktlinjer för bedömning av pedagogisk skicklighet och pedagogiska meriter.

Vetenskapliga och pedagogiska meriter skall i princip bedömas på samma sätt. I båda fallen krävs *dokumentation* av meriterna och en *bedömning* med utgångspunkt i klart definierade kriterier (ibid., s. 43).

När det gäller att avgränsa pedagogisk skicklighet ger utredningen en definition som innebär att det är ”skicklighet i planering, genomförande och utvärdering av undervisning”. Vidare anser utredningen att lärarens förhållningssätt till undervisning och till studenter skall beaktas i bedömningen, och att pedagogisk skicklighet inte enbart kan ”definieras som en teknisk färdighet”. Utredningen understryker att det ”är också meriterande att kunna motivera sin undervisningspraxis och reflektera över den i belysning av relevant pedagogisk teori och systematiserad erfarenhet” (ibid., s. 44).

Till pedagogiska meriter räknas enligt Högskoleutredningen (ibid., s. 45 ff.):

1. undervisningsinsatser,
2. pedagogisk utbildning,
3. utvecklingsarbete och forskning om utbildning,
4. läromedel,
5. erfarenhet av utbildningsplanering och utbildningsadministration,
6. forskningsinformation och
7. övrigt som deltagande i studieresor, internationella och nationella utbildningsuppdrag m.m.

Högskoleutredningen anser att de pedagogiska meriterna skall värderas enligt följande kriterier:

1. Kvalitet; a. lärarskicklighet, b. resultat och c. teoretisk reflexion, vetenskapligt förhållningssätt till undervisning
2. Omfattning
3. Bredd.

Här noteras att listan över pedagogiska meriter i SOU 1990:90 innehållsmässigt i stort överensstämmer med den tidigare redovisade listan i UHÄ-rapporten (UHÄ 1987 b). Detta gäller även vid jämförelse av bedömning av undervisningsskicklighet, där ”områden för kvalitativ bedömning” i UHÄ-rapporten omfattar dels vetenskapligt förhållningssätt till undervisning och hur detta har utvecklats, dels hur inhämtade pedagogiska kunskaper har omsatts i handlande och i aktiviteter som lett till konkreta resultat, t.ex. genom utvärdering och uppföljning av studenters lärande (SOU 1990:90, s. 50–51).

1989 års Högskoleutredning betonar att det är kvaliteten i meriterna som skall bedömas vilket är i överensstämmelse med Meritutredningens synpunkter (Ds C 1983;16, s. 174 ff.).

Den främsta grunden för tillsättning av statliga tjänster är skickligheten – lämpligheten för arbetsuppgifterna i tjänsten, medan förtjänsten – dvs. den tidigare tjänstgöringens längd – är en sekundär befordringsgrund (SOU 1990:90, s. 49).

Högskoleutredningen påpekar också att:

Det är viktigt att UHÄ vid handläggning av överklaganden accepterar att pedagogiska meriter kan väga tyngre än vetenskapliga, om tjänsteförslagsnämnden har bedömt att tjänstens karaktär motiverar det (ibid., s. 39).

Högskoleutredningen har synpunkter på ”pedagogisk behörighet” på en miniminivå och en påbyggnadsnivå, som den påpekar innebär en definition av

behörighetsnivå. Detta blir en fråga som skjuts åt sidan eftersom utredningens uppfattning tycks vara ”att man redan med nuvarande regler upprätthåller kravet på en miniminivå av pedagogisk kompetens och behörighet för lärartjänster i högskolan” (ibid., s. 40). Om de sökande saknar denna miniminivå, anser Högskoleutredningen, att tjänsten inte skall tillsättas med ”fast innehavare”.

Förordning om ändring av högskoleförordningen 1990

1990 sker en viktig förändring av befodringsgrunden för högskolelektor (SFS 1990:745, 32 §, första stycket). Här återges endast ändringen av texten, som skall jämföras med den tidigare formuleringen i 1985 års högskoleförordning (SFS 1985:702, 19 kap., 32 §; se ovan under ”Högskolelag och högskoleförordningen 1977”).

32 § Vid tillsättning av tjänst som högskolelektor skall särskild vikt fästas vid vetenskaplig skicklighet eller vetenskaplig och pedagogisk skicklighet i lika mån eller sådan skicklighet av betydelse för tjänsten som har erhållits genom verksamhet utanför högskolan (SFS 1990:745, 32§).

Här noteras att en av befodringsgrunderna ”pedagogisk skicklighet”⁴² från och med 1 juli 1990 tas bort. Denna förordningsändring innebär att ”enbart” pedagogisk skicklighet inte längre får användas som befodringsgrund vid tjänstetillsättningar av högskolelektorer. Detta görs mot bakgrund av att i ”Propositionen om forskning” betraktas forskning som ett åliggande i tjänsten för en högskolelektor (reg. prop. 1989/90;90, s. 189) och därför krävs en ändring i tjänstens befodringsgrunder.

Slutbetänkande från 1989 års Högskoleutredning

I slutbetänkandet – *Frihet Ansvar Kompetens. Grundutbildningen villkor i högskolan* – fokuserades den pedagogiska skicklighetens betydelse⁴³ för grundutbildningens kvalitet. Högskoleutredningen ger betydande utrymme åt högskolelärares pedagogiska utbildning och dess former (SOU 1992:1,

42 Lärartjänstutredningen (SOU 1980:3; reg. prop. 1984/85:57, LÄTU) framhöll vikten av pedagogisk skicklighet vilket också påpekades av UHÄ i samband med meritvärdering vid tillsättning av tjänster inom högskolan (UHÄ-skrivelse 1987 a). Vidare understryks i UHÄ-skrivelsen ”att skicklighet skall väga tyngre än förtjänst”. I utredningen om ”Professorstillsättningen” (SOU 1989:30) menar utredarna att ”det är graden av pedagogisk skicklighet som skall bedömas” vid tillsättning av alla lärartjänster, även professorer. ”Även här väger kvalitet tyngre än kvantitet” (ibid., s. 255).Handledning av forskarstudier bedöms som en merit, varför utredningen hävdar att ”handledning (teoretisk och praktisk) för doktorander kan tillgodoräknas som både en vetenskaplig och en pedagogisk merit” (ibid., s. 257).

43 Se också ”Professorstillsättningen” (SOU 1989:30, s. 256) och ”Konstnärlig högskoleutbildning. Betänkande av utredningen om konstnärliga högskoleutbildningar” (SOU 1992:12, s. 129–131).

bilaga 4), liksom precisering av vad som räknas som pedagogiska meriter och hur dessa skall bedömas och vad som läggs in i begreppet pedagogisk skicklighet (SOU 1992:1, bilaga 2 och 3).

Högskoleutredningen anger:

Vid bedömning av akademiska meriter – i samband med tillsättning av lärartjänster, vid lönesättning m.m. – skall både vetenskaplig och pedagogisk skicklighet beaktas, om än med olika tyngd beroende på tjänstens inriktning (SOU 1992:1, s. 191).

I diskussionen av begreppens innebörd ges *lärarskickligheten* en mer övergripande betydelse, innefattande såväl skicklighet i lärarrollen som skicklighet i forskarrollen. Begreppet *undervisningsskicklighet* har vi i den mån den använts velat reservera för att beteckna lärarens skicklighet att kommunicera och interagera med studenterna, i undervisning, examination och handledning” (ibid., s. 194). I diskussionen om kriterier för att bedöma lärarskickligheten (ibid., s. 186–187) argumenterar utredningen med hänvisning till andra länder, för bedömningar, att dessa skall göras på institutionen av prefekt och att i bedömningen skall hänsyn tas till ämne och gällande villkor för undervisningen.

1989 års Högskoleutredning arbetade för att grundutbildningens status skulle höjas och för att kvaliteten på högskolans utbildning skulle förbättras (reg. prop. 1992/93:01). Förslag till pedagogisk utbildning av högskolans lärare blev ett bland flera medel för att höja utbildningens kvalitet och lärarnas status.

Vetenskapliga och pedagogiska meriter skall i princip bedömas på likartat sätt. I båda fallen krävs en dokumentation av meriterna och en bedömning med utgångspunkt i klart definierade kriterier (SOU 1992:01, s. 303).

1989 års Högskoleutredning stöder sig på det tidigare arbetet om pedagogiska meriter från 1990 (SOU 1990:90) och exemplifierar vad som kan bedömas vara pedagogiska meriter (SOU 1992:01, s. 303) som:

1. undervisningsinsatser,
2. pedagogisk utbildning,
3. utvecklingsarbete och forskning om utbildning,
4. utarbetande av läromedel,
5. erfarenhet av utbildningsplanering och utbildningsadministration,
6. forskningsinformation och
7. övrigt som deltagande i studieresor, internationella och nationella utbildningsuppdrag m.m.

Här noteras att detta är en lista som är helt i överensstämmelse med den lista, som redovisades i en av Högskoleutredningens tidigare skrifter, *Pedagogiska meriter i högskolan* (SOU 1990:90, s. 45 ff.). Följande kriterier för bedömning av pedagogiska meriter är hämtade från slutbetänkandet (SOU 1992:1).

Då det gäller bedömningen av såväl vetenskapliga som pedagogiska meriter anser utredningen att dessa meriter skall bedömas med avseende på kvaliteten.

Den främsta grunden för tillsättning av statliga tjänster är skickligheten – lämpligheten för arbetsuppgifterna i tjänsten, medan förtjänsten – dvs. den tidigare tjänstgöringens längd – är en sekundär befordringsgrund” (ibid., s. 306).

Som kriterier för bedömningen av pedagogiska meriter anges (ibid., s. 306-308):

a. Kvalitet

- lärarskicklighet [knuten till undervisning]
- [dokumenterade] resultat [av undervisning och pedagogisk verksamhet]
- teoretisk reflexion, vetenskapligt förhållningssätt till undervisning

b. Omfattning

c. Bredd

”Pedagogisk skicklighet” enligt tidigare högskoleförordning är förvärvad genom planering, ledning av undervisning (genomförande) och genom utarbetande av läromedel (SFS 1977:263). Högskoleutredningen anger sex kriterier på pedagogisk skicklighet (SOU 1992:1, s. 309–310):

- breda, gedigna och aktuella kunskaper i det egna undervisningsämnet
- förmåga att strukturera och organisera kunskapsmassan i kurser och i den egna undervisningen
- förmåga att förmedla engagemang och intresse för ämnet
- förmåga att aktivera studenterna till egen inläring
- förmåga till kommunikation med studenterna
- förmåga till helhetssyn och förnyelse

Därutöver har Högskoleutredningen lämnat ett förslag på ett omfattande pedagogiskt utbildningsprogram för kompetensutveckling av högskolans lärare (ibid., s. 315–319) i vilket krav också ställs på en veckas fortbildning per år under lärarens hela tjänstgöringstid inom områden som läraren själv bestämmer.

Högskolelag och högskoleförordning 1993

Från och med 1 juli 1993 träder en ny högskolelag (SFS 1992:1434) och en ny högskoleförordning (SFS 1993:100) i kraft. Därmed blir lärarkategorierna fyra, dvs. professor, lektor, adjunkt och forskarassistent. Därutöver tillkommer vissa särskilda tjänster som nordisk lektor, utländsk lektor, timlärare och gästlärare (SFS 1993:952, 4 kap., 1 §).

För behörighet som professor, lektor och adjunkt krävs:

8 § Av 3 kap. 2 § högskolelagen (1992:1434) framgår att för behörighet som tjänst som professor för annat än konstnärlig verksamhet krävs vetenskaplig och pedagogisk skicklighet.

9 § För behörighet till tjänst som professor med konstnärlig verksamhet krävs konstnärlig och pedagogisk skicklighet.

10 § För behörighet till tjänst som lektor krävs avlagd doktorsexamen och pedagogisk skicklighet.

11 § För behörighet till tjänst som lektor med konstnärlig verksamhet krävs konstnärlig och pedagogisk skicklighet.

12 § För behörighet till tjänst som adjunkt krävs avlagd examen från grundläggande högskoleutbildning eller motsvarande kompetens samt pedagogisk skicklighet.

Befordringsgrunderna för dessa tjänster är (SFS 1993:952):

15 § Som befordringsgrund vid tillsättning av tjänst som lärare gäller graden av sådan vetenskaplig eller konstnärlig, pedagogisk, administrativ och annan skicklighet, som är av betydelse med hänsyn till tjänstens ämnesinnehåll och beskaffenhet i övrigt. Vikt skall även fästas vid förmåga att informera om forskning och utvecklingsarbete.

16 § Högskolan skall senast vid ledigförklarandet av en tjänst som lärare besluta om vilka befordringsgrunder som skall användas och hur de skall vägas mot varandra.

Vid tillsättning av tjänst som professor och tjänst som lektor skall särskild vikt fästas vid vetenskaplig eller konstnärlig skicklighet samt pedagogisk skicklighet.

Vid tillsättning av tjänst som forskarassistent skall särskild vikt fästas vid vetenskaplig skicklighet.

17 § Den som i tjänst som lektor har visat särskild skicklighet får av högskolan, inom ramen för sin lektorstjänst, ges ställning som biträdande professor.

Här konstateras, förutom minskning och renodling av antalet lärartjänster, att för såväl behörighet som befordran av lärare ställs krav på pedagogisk skicklighet förutom vetenskaplig eller konstnärlig skicklighet (i tillämpliga fall). Det förefaller dock som om samma kriterieproblem kommer att kvarstå, som påpekades av 1933 års universitetsberedning i diskussionen om bedömning av lärarproven (SOU 1937:36, s. 17 ff.), dvs. vilka kriterier som skall användas och hur de skall tillämpas vid bedömning av undervisningsskicklighet och

pedagogisk skicklighet. Förordningstexten ger ingen vägledning i det sistnämnda avseendet.

Högskoleverkets uppföljningsprogram av 1993 års universitetsreform

1993 gav Utbildningsdepartementet en särskild utredare i uppdrag att göra en uppföljning av 1993 års universitets- och högskolereform⁴⁴. Denna utredning (RUT 93) har i den nya organisationen av universitet och högskolor studerat antagningssystemet med behörighets- och urvalsregler, studentinflytande i beslutsorgan, organisation och verksamhet (relationerna mellan styrelse, fakultet och institutioner), intern utvärdering och internationalisering m.m. Även en uppföljning av det nya resurstilldelningssystemet kom att ingå i utredningens arbete. Utredningen initierade även ett antal specialstudier som behandlade specifika problemställningar som berörde den nya högskolereformen.

Översyn av högskolans tjänsteorganisation 1996

1993 års högskolereform följdes av en översyn av tjänsteorganisationen för högskolans lärare – ”Lärare för högskola i utveckling” (SOU 1996:166). Högskollärarytredningens uppdrag gällde en översyn av tillsättningsförfarandet av lärartjänster som skulle förenklas och antalet professorstjänster som skulle ökas. Vidare skulle jämställdheten mellan kvinnor och män främjas förutom rörligheten mellan högskolorna. I regeringens sammanfattning av direktiven (ibid., s. 17 och 111) anges att:

- en ny tjänsteorganisation med få typer av tjänster skulle föreslås, där å ena sidan grundutbildningsuppgifter och å andra sidan forsknings- och forskarhandledningsuppgifter skall vara lika meriterande,
- förutsättningar för en jämnare fördelning av ovanstående typer av uppgifter mellan olika kategorier av lärare skall skapas,
- det skall bli lättare för ett universitet eller en högskola att, utifrån sina behov i utbildning och forskning, rekrytera kvalificerade medarbetare, liksom att befordra lärare inom universitetet/högskolan,
- jämställdheten mellan kvinnor och män skall främjas liksom lärarrörligheten mellan universitet och högskolor.

Vid fastställande av vad som utgör pedagogiska meriter, värdering av pedagogiska meriter och bedömning av pedagogisk skicklighet använder utredarna

⁴⁴ Utredarens uppgift enligt direktiven (Utbildningsdepartementet 1993 och 1995) var att följa upp 1993 års universitetsreform och att: 1. analysera effekterna av det nya systemet för resurstilldelning till grundutbildningen, 2. analysera formerna för resurstilldelning till forskning och forskarutbildning vid universitet och högskolor, 3. lämna förslag till de förändringar som analysen kan ge anledning till. Se även SOU 1996:21 och SOU 1996:29.

sig av Högskoleutredningens texter (SOU 1992:1, bilaga 2 ”Dokumentation och värdering av pedagogiska meriter” och bilaga 3 ”Pedagogisk skicklighet”).

I samband med meritvärdering föreslår utredningen följande bedömningsgrunder (SOU 1996:166, s. 90):

1. Vetenskaplig eller konstnärlig skicklighet var för sig, tillsammans eller i förening med skicklighet ”av annat slag” – dvs. sådan som förvärvats i yrkeslivet utanför högskolan. I de allra flesta fall blir det frågan om vetenskaplig eller konstnärlig skicklighet enbart, men t.ex. för en befattning inom arkitekturområdet kan det tänkas att man vill värdera såväl båda dessa slag av skicklighet som praktikerskicklighet.
2. Pedagogisk skicklighet (jfr bilaga 2) [avser här SOU 1992:1, bilaga 3, ”Pedagogisk skicklighet”]
3. Skicklighet ifråga om ledning, utveckling och samverkan (jfr. 6.4⁴⁵).

Innebörden i begreppen ”pedagogisk skicklighet” och i ”pedagogiska meriter” som 1989 års Högskoleutredning använde sig av övertas av 1996 års Högskollärarytredning. Utredarna förordar vidare ”att skicklighet avseende ledning, utveckling och samverkan skall vara en särskild bedömningsgrund vid tillsättning av lärarbefattningar” (ibid., s. 67) vilket också får stöd i regeringens proposition (reg. prop. 1996/97:141, s. 38–39). Den stora nyheten i högskoleförordningen är befordringsmöjligheter och karriärmöjligheter för de högskolelärare som finns inne i högskolesystemet. På nya lärare ställs krav på pedagogisk skicklighet för behörighet att erhålla en läranställning.

Regeringens proposition medför också en rad andra förändringar för lärarna i högskolan. Exempelvis noteras preciseringen och likriktningen av lärarnas arbetsuppgifter och vidare att professorernas möjlighet att ta ut sabbatstermin tas bort. Bedömningsgrunden avseende högskolans tredje uppgift formuleras som ”förmåga att samverka med det omgivande samhället och informera om forskning och utvecklingsarbete”. Det är en skarpare formulering i jämförelse med tidigare befordringsgrund där ”vikt även skulle fästas vid förmåga att informera om forskning och utvecklingsarbete” (SFS 1985:702, 19 kap., 30 §). Prefektens ”makt” förstärks kraftigt genom att prefektuppdraget även skall omfatta att fördela arbetsuppgifter mellan lärare inklusive professorer på en institution.

Här noteras att konsekvenser av dessa förändringar på universitetens forsknings- och utbildningsverksamheter på längre sikt inte diskuteras vare sig i 1996 års Högskollärarytredning eller i regeringens proposition (reg. prop. 1996/97:141).

45 I ”Vetenskap, konst och beprövad erfarenhet” (SOU 1996:166, s. 68–69), avsnittet 6.4, argumenterar utredningen bl.a. för betydelsen av ”kompetens förvärvad utanför högskolan” och att den bedöms som en ”självständig rekryteringsgrund”.

Förordning om ändring i gällande högskoleförordning 1998

Förslagen till ändring från Högskollärarytredningen (SOU 1996:166) av gällande högskoleförordning (SFS 1993:100) är många. Här som tidigare fokuseras endast behörighetskrav och befordringsgrund, antalet lärarkategorier och lärarens arbetsuppgifter (i tillämpliga delar).

Arbetsuppgifter

Lärarens arbetsuppgifter föreslår Högskollärarytredningen, i "Lärare för högskola i utveckling", skall (SOU 1996:166, s. 142) ändras och preciseras enligt följande **förslag** till att:

- a) fullgöra ledningsuppdrag samt uppdrag som ledamot i olika organ inom högskolan,
- b) medverka till att utveckla högskoleverksamhetens innehåll, former och organisation,
- c) sprida kännedom om högskolans verksamhet och om kunskap som vunnits där,
- d) underlätta nyttiggörandet av sådan kunskap samt
- e) på annat sätt främja högskolans kontakter och samverkan med samhällslivet i övrigt.

Högskolelagen har följande lydelse (SFS 1993:100, 3 kap. "Professorer och andra lärare"):

1 § I en lärares arbetsuppgifter får ingå att ha hand om utbildning, forskning eller konstnärligt utvecklingsarbete samt administrativt arbete. Till en lärares uppgifter hör också att följa utvecklingen inom det egna ämnesområdet och den samhällsutveckling i övrigt som har betydelse för lärarens arbete vid högskolan (SFS 1997:797).

Förordningstexten har följande lydelse (SFS 1993:100, 4 kap. "Lärare"):

3 § En högskola skall besluta om i vilken omfattning lärarna vid högskolan skall ha hand om utbildning, forskning eller konstnärligt utvecklingsarbete, och administrativt arbete. Därvid skall högskolan vinnlägga sig om att lärare ur alla lärarkategorier undervisar inom grundläggande högskoleutbildning. Forskarassistenter skall dock i huvudsak bedriva forskning.

Vid tillämpning av första stycket skall högskolan beakta vad som följer av 3 kap. 1, 2, 5 §§ i högskolelagen (1992:1434), andra författningsbestämmelser samt avtal. Förordning (1998:1003).

[Se kommande avsnitt om "Bedömningsgrunder vid anställning"; Lärare, 15 §].

Behörighet

Behörighet föreslås av Högskollärarytredningen få följande lydelse:

8 § Behörig att anställas som lärare är den som har den vetenskapliga eller konstnärliga och den pedagogiska skicklighet samt den förmåga i övrigt som behövs för att fullfölja anställningen väl.

För vissa anställningar anges särskilda behörighetsvillkor i 9–16 §§. Högskolan får härutöver besluta att yrkeserfarenhet från visst område eller kunskaper i avsedda undervisningsspråk skall utgöra behörighetsvillkor.

Förordningstexten (SFS 1998:1003) anger behörigheten för var och en av de tre lärarkategorierna, professorer, lektorer, adjunkter samt för forskarasistenter, som primärt ses som en anställning inriktad på forskning. För timlärare och gästlärare, som också finns angivna som lärarkategorier, ges inga speciella behörighetsvillkor.

Behörighet för anställning som professor enligt Högskollärarytredningens förslag (SOU 1996:166, s. 142) är:

9 § Av 3 kap. 2 § högskolelagen (1992:1434) framgår att professor är den främsta läraranställningen. Behörig att anställas som professor är den som visat vetenskaplig eller konstnärlig skicklighet eller skicklighet av annat slag, allt på en hög internationell nivå, samt pedagogisk skicklighet.

Förordningstexten om behörighet som professor har följande lydelse (SFS 1998:1003):

5 § Behörig att anställas som professor inom annat än konstnärlig verksamhet är den som har visat såväl vetenskaplig som pedagogisk skicklighet.

Lika stor omsorg skall ägnas prövningen av den pedagogiska skickligheten som prövningen av den vetenskapliga skickligheten. Förordning (1998:1003).

6 § Behörig att anställas som professor inom konstnärlig verksamhet är den som har visat såväl konstnärlig som pedagogisk skicklighet.

Lika stor omsorg skall ägnas prövningen av den pedagogiska skickligheten som prövningen av den konstnärliga skickligheten. Förordning (1998:1003).

Behörighet för anställning som lektor enligt Högskollärarytredningens förslag (SOU 1996:166, s. 143):

Behörig att anställas som högskolelektor är den som har avlagt doktorsexamen eller har motsvarande vetenskaplig kompetens eller motsvarande kompetens av annat slag eller motsvarande konstnärlig skicklighet samt pedagogisk skicklighet. Utöver vad som framgår av första stycket skall även den anses behörig som befordras enligt 34 § andra stycket.

Förordningstexten om behörighet som lektor har följande lydelse (SFS 1998:1003):

7 § Behörig att anställas som lektor inom annat än konstnärlig verksamhet är den som dels har avlagt doktorsexamen eller har motsvarande vetenskaplig kompetens eller har någon annan yrkesskicklighet som är av betydelse med hänsyn till anställningens ämnesinnehåll och de arbetsuppgifter som skall ingå i anställningen, dels har visat pedagogisk skicklighet.

Lika stor omsorg skall ägnas prövningen av den pedagogiska skickligheten som prövningen av andra behörighetsgrundande förhållanden enligt första stycket. Förordning (1998:1003).

8 § Behörig att anställas som lektor inom konstnärlig verksamhet är den som dels har visat konstnärlig skicklighet eller har någon annan yrkesskicklighet som är av betydelse med hänsyn till anställningens ämnesinnehåll och de arbetsuppgifter som skall ingå i anställningen, dels har visat pedagogisk skicklighet.

Lika stor omsorg skall ägnas prövningen av den pedagogiska skickligheten som prövningen av andra behörighetsgrundande förhållanden enligt första stycket. Förordning (1998:1003).

Vad gäller behörighet för anställning som adjunkt är utredarnas förslag i princip identiskt med förordningstexten (SOU 1996:166, s. 143).

Förordningstexten om behörighet för anställning som adjunkt (SFS 1998:1003):

9 § Behörig att anställas som adjunkt är den som dels har avlagt examen från grundläggande högskoleutbildning eller har motsvarande kompetens, dels har visat pedagogisk skicklighet. Förordning (1998:1003).

Behörighet för anställning som forskarassistent avstår Högskollärarytredningen att ge förslag på.

Förordningstexten om behörighet som forskarassistent har följande lydelse (SFS 1998:1003):

10 § Behörig att anställas som forskarassistent är den som har avlagt doktorsexamen eller har utländsk examen som bedöms motsvara doktorsexamen. I första hand bör den komma ifråga som har avlagt examen högst fem år före ansökningstidens ingång.

Den som varit anställd som forskarassistent under mer än sammanlagt tre år får inte ges en annan anställning som forskarassistent inom samma eller ett närliggande ämnesområde vid samma eller annan högskola. Förordning (1998:1003).

Befordran

Befordran av högskolelektor till professor enligt Högskollärarytredningens förslag lyder (SOU 1996:166, s. 146):

En högskolelektor som av berörd fakultetsnämnd eller motsvarande organ eller, såvitt avser konstnärlig verksamhet, nämnden för konstnärligt utvecklingsarbete, bedöms uppfylla behörighetsvillkoren enligt 10 § bör, om det är till nytta för verksamheten, av högskolan få sin anställning omvandlad till anställning som biträdande professor.

Förordningstexten för befordran av lektor till professor lyder (SFS 1998:1003):

11 § En lektor som är anställd tills vidare vid en högskola skall efter ansökan befordras till en anställning tills vidare som professor vid den högskolan, om lektorn har behörighet för en sådan anställning. Ämnesområdet för anställning som professor skall vara detsamma som för anställning som lektor. Förordning (1998:1003).

12 § Den som erbjuds en anställning tills vidare som lektor vid en högskola skall i stället anställas tills vidare som professor där, om han eller hon begär det och har behörighet för en sådan anställning. Detta gäller dock inte vid en sådan befordran till lektor som avses i 13 §. Förordning (1998:1003).

Befordran av adjunkt till lektor enligt Högskollärarytredningens förslag lyder (SOU 1996:166, s. 146):

En högskoleadjunkt som av högskolan bedöms uppfylla behörighetskraven enligt 11 § första stycket bör, om det är till nytta för verksamheten, av högskolan få sin anställning omvandlad till anställning som högskolelektor.

Omvandlingen enligt första stycket bör, om det är till nytta för verksamheten, även ske beträffande högskoleadjunkt som inte uppfyller behörighetskraven enligt 11 § första stycket men som av högskolan bedöms ha gjort särskilt förtjänstfulla pedagogiska eller andra insatser inom högskolan.

Förordningstexten för befordran av adjunkt till lektor lyder (SFS 1998:1003):

13 § En adjunkt som är anställd tills vidare vid en högskola skall efter ansökan befordras till en anställning tills vidare som lektor vid den högskolan, om adjunkten har behörighet för en sådan anställning. Ämnesområdet för anställning som lektor skall vara detsamma som för anställning som adjunkt.

En adjunkt som är anställd tills vidare får befordras till lektor även om behörighetskraven inte är uppfyllda. Det gäller dock bara om adjunkten har visat särskild pedagogisk skicklighet eller särskild skicklighet att utveckla och leda verksamhet och personal vid högskolan eller visat särskild förmåga att samverka med det omgivande samhället. Förordning (1998:1003).

Befordringsmöjligheten av lärare som finns inne i högskolesystemet är, som tidigare nämnts, den största nyheten i förordningen. Detta öppnar möjligheter för lärarkarriärer och professionalisering av lärarrollen inom högskolan. Karriärmöjligheter för högskolans lärare har tidigare efterlysts i "Universitet & högskolor. Frihet för kvalitet" (reg. prop. 1992/93:01, s. 55).

Bedömningsgrunder vid anställning

Begreppet ”bedömningsgrunder” (SFS 1998:1003, 15 §) är en annan nyhet i förordningstexten. En modell för bedömning av sökande i samband med tillsättningsärenden föreslås av Högskollärarytredningen, som har hämtats från Lagen om offentlig anställning (SFS 1994:260) och Anställningsordningen (SFS 1994:373). Syftet är att utforma högskoleförordningen så att den överensstämmer med dessa texter.

För anställning som lärare gäller följande bedömningsgrunder (SFS 1993:100, 4 kap. ”Lärare”, 15 §):

15 § Som bedömningsgrunder för anställning som lärare skall gälla graden av sådan skicklighet som är ett krav för behörighet för anställning. Därutöver skall graden av administrativ och annan skicklighet som är av betydelse med hänsyn till det ämnesinnehåll som högskolan bestämmer för anställningen och de arbetsuppgifter som skall ingå i anställningen. Vidare skall beaktas graden av skicklighet att utveckla och leda verksamhet och personal vid högskolan samt förmågan att samverka med det omgivande samhället och att informera om forskning och utvecklingsarbete.

Vid anställning skall även beaktas sådana sakliga grunder som stämmer överens med allmänna arbetsmarknads-, jämställdhets-, social- och sysselsättningspolitiska mål.

Vid anställning av forskarassistenter skall särskild vikt fästas vid vetenskaplig skicklighet. Förordning (1998:1003).

Bedömningsgrund vid anställning av lärare är en viktig nyhet i högskoleförordningen (SFS 1993:100) och det ersätter det tidigare använda begreppet ”befordringsgrund”. Här konstateras att behörighetskravet för anställningen är grunden för skicklighetsbedömningen till vilken adderas administrativ skicklighet, skicklighet att utveckla och leda verksamhet och personal samt förmågan att samverka med det omgivande samhället och att informera om forskning och utvecklingsarbete.

Summering och reflektion

Pedagogisk skicklighet – ett krav på högskolans lärare

De begrepp som fokuserats i denna tillbakablick från 1852 till 2000 är lärarskicklighet, undervisningsskicklighet, pedagogisk skicklighet och pedagogiska meriter. För att bli meningsfulla begrepp måste begreppen definieras och då relateras till undervisningens ämnesinnehåll och till konkreta undervisningssituationer. Uttrycket ”ädagalagd skicklighet att förmedla vetenskaplig utbildning”, som hämtats från de första moderna universitetsstatuterna år 1852, är uttryckligen knutet till ett ämnesområde. En kvalitativ bedömning av lärarens pedagogiska skicklighet borde med nödvändighet ha en innehållslig förankring vilket leder till att bedömningens karaktär och utfall kan variera med ämnesinnehåll och undervisningsform. I detta fall är det

lärarens förmåga att använda sig av ett ämnesinnehåll för att konstituera en specifik inlärningsituation tillsammans med studenterna.

Kriterier för bedömning av pedagogisk skicklighet och pedagogiska meriter

1989 års Högskoleutredning, med fokus på grundutbildning, stimulerar till intensifierade diskussioner om grundutbildningens kvalitet, studenternas utbildningssituation, högskolelärares pedagogiska kompetens, deras pedagogiska kompetensutveckling och pedagogiska meriter. Utredningen preciserar innebörden i ”pedagogisk skicklighet”, ”pedagogiska meriter” och ägnar stor uppmärksamhet åt högskolelärares behov av ämnesmässig fortbildning och pedagogisk utbildning. Kriterier vid bedömning av pedagogiska meriter formuleras liksom krav på skriftlig dokumentation av pedagogiska meriter. 1989 års Högskoleutredning efterlyser inga nya metoder för att bedöma pedagogisk skicklighet, utan formulerar istället ett krav på en bedömningsprocess som liknar den som tillämpas vid bedömning av vetenskaplig skicklighet. Sedan sker i stort inte mycket mer under 1990-talet som förändrar högskoleförordningen i här fokuserade avseenden.

Lindberg (1997, s. 18) stöder sig på 1989 års Högskoleutredning och hävdar liksom utredningen att bedömningar av vetenskaplig och pedagogisk skicklighet kan göras på likartat sätt samt att bedömningen skall avse meriternas kvalitet. Kriteriefrågan fokuseras därmed och Lindberg väljer ”att gå tillbaka till den språkliga betydelsen [av kvalitet] som är ’egenskap’ och med den utgångspunkten försöka klargöra vad det är för egenskaper som vi gärna vill ska karakterisera det pedagogiska innehållet i en universitetslärares arbete” (ibid., s. 26). Han påpekar efter genomgången av sakkunnigutlåtanden vid professorstillsättningarna i pedagogik mellan åren 1910–1975 att kvalitetskriterier i betydelsen ”egenskapskriterier” användes vid bedömningar av vetenskapliga meriter. Dessa var t.ex. ”bredd, djup, originalitet, kreativitet, metodisk skicklighet, mångsidighet” (ibid., s. 26). Lindberg menar att dessa kriterier är accepterade inom högskolan för bedömning av vetenskapliga meriter och borde därför även kunna användas vid bedömning av pedagogiska meriter⁴⁶.

1993 års universitetsreform, med bl.a. krav på reform och förändring, lokala kvalitetsutvecklingsprogram och lokalt kvalitetsarbete flyttar diskussionens fokus tillfälligtvis från lärarnas pedagogiska skicklighet och kompetens till nationell kvalitetsbedömning av lokalt kvalitetsarbete. Senare innefattar diskussionen även studenternas möjligheter till inflytande över utbildning och studiesituation (Ds U 1998:51). Denna diskussion följs upp i regeringens proposition om ”Studentinflytande och kvalitetsutveckling i högskolan” med förslag om ändringar i såväl högskolelag som högskoleförordning (reg. prop. 1999/2000:28).

⁴⁶ Se även Wistedt (1999).

I ett längre och vidare perspektiv på högre utbildning tvingas man dock att konstatera att pedagogisk skicklighet, pedagogiska meriter och pedagogisk utbildning av högskolelärare är en fråga som i olika perioder marginaliserats till förmån för viktiga omstruktureringar av högre utbildning. Dessutom har universiteten och högskolorna under 1900-talets senare hälft utvecklats från elituniversitet och elitskolor till stora massutbildningsinstitutioner med en ökande mångfald bland studenterna (Nybom 1997; Sörlin och Törnqvist 2000; Teichler 1998). Vid en kritisk granskning av 1990-talets diskussion om pedagogisk skicklighet, pedagogiska meriter och pedagogisk utbildning av högskolelärare konstateras att vi befinner oss i stort sett på samma ställe som år 1990.

Högskollärarytredningen

1996 års Högskollärarytredning (SOU 1996:166) tillför inget nytt till diskussionen om pedagogiska krav på högskolans lärare, begreppen pedagogisk skicklighet och pedagogiska meriter. Den övertar såväl dessa begrepp som deras innebörder från 1989 års Högskoleutredning. Däremot leder Högskollärarytredningens översyn av läroanställningar till andra viktiga förändringar som gäller till exempel rekrytering, anställning, befordran och krav på profilerings av högskolans läroanställningar innan de utlyses (SFS 1998:1003). Förändringen av lärarnas anställningsförhållanden från och med 1 januari 1999 innebär att antalet läroanställningar blir tre, nämligen professor, lektor och adjunkt. Behörighet blir en kompetensnivå inkluderande pedagogisk skicklighet för anställning, medan bedömningsgrunden vidgas till att omfatta även

... graden av administrativ och annan skicklighet som är av betydelse med hänsyn till det ämnesinnehåll som högskolan bestämmer för anställningen och de arbetsuppgifter som skall ingå i anställningen. Vidare skall beaktas graden av skicklighet att utveckla och leda verksamhet och personal vid högskolan samt förmåga att samverka med det omgivande samhället och att informera om forskning och utvecklingsarbete (ur SFS 1998:1003, 15§; paragrafen återges i sin helhet ovan).

Regeringens proposition (reg. prop. 1996/97:141) stöder såväl Högskollärarytredningens krav på lärare vid nyanställning som möjligheterna till befordran av lärare med tillsvidare anställning. I propositionen betonas vikten av att lärarna besitter pedagogisk skicklighet som skall bedömas i samband med anställningsprocessen. Vidare understryks i propositionen vikten av pedagogisk meritering och pedagogisk utbildning av högskolans lärare vilket framstår som en mycket angelägen fråga mot bakgrund av den kraftiga ökningen av antalet utbildningsplatser som varit under senare hälften av 1990-talet och som fortsätter (reg. prop. 1996/97:141). I den utbildningspolitiska diskussionen behandlas också forskarutbildningen, bl.a. finansiering, studietider,

examinationsfrekvenser och antalet doktorandtjänster. Denna diskussion präglas av flera styrande och kontrollerande åtgärder från statsmakternas sida som kan exemplifieras med förändrade styrningsmekanismer i form antagningsregler och resurstilldelning (SOU 2000:82), effektivisering av forskarutbildningen och doktorandernas studiesituation (reg. prop. 1997/98:1), lärarnas och professorernas anställningsförhållanden (SOU 1996:166) och införandet av en extern ordförande för högskolans styrelse utsedd av regeringen (SFS 1997:797). Den kvantitativa ökningen av studenter leder också fram till en diskussion om mångfalden av perspektiv i forskning, utbildning, undervisning, studentinflytande och kvalitetsarbete som har ett vidare perspektiv än enbart etnisk och social mångfald (SOU 2000:47).

Förändringen av högskoleförordningen 1 januari 1999 innebär bl.a. en precisering av lärarnas arbetsuppgifter och högskolans ”tredje uppgift”, som ingår som en arbetsuppgift för samtliga lärare. Erfarenheterna av att arbeta med tredje uppgiften är hitintills begränsade och skiftande. Sörlin och Törnqvist (2000, s. 182 ff.) refererar till en studie genomförd 1998/99 vid universiteten i Lund, Linköping, Örebro och Umeå, vid KTH och Karolinska Institutet samt vid högskolan i Karlskrona/Ronneby. Bland de intervjuade forskarna upplevdes samverkan främst som ”en extra börda som läggs ovanpå undervisning och forskning”. Mest negativa var forskarna i fysik och medicin. Medicinarna var negativa trots att de hade etablerade samverkansformer med samhället inom vårdsektorn. Universitetens ledning och administrativa tjänstemän var de som var mest positiva till samverkan. Den positiva inställningen tolkades som att samverkan eventuellt kunde leda till utvecklingsmöjligheter för högskolan.

Ingår lärarens ämneskunskaper i bedömningen av pedagogisk skicklighet?

Finns det andra faktorer som kan och bör beaktas vid bedömning av lärarnas pedagogiska skicklighet? Enligt högskolelagen är grundläggande högskoleutbildning inte en yrkesutbildning eller en förberedelse inför ett speciellt yrke (SFS 1992:1434, 9 §). Dahllöf (1991; 1995) lägger ett annat perspektiv på högskolans undervisning och utbildning än det utbildningspolitiska som återspeglas i statuter, högskolelag och högskoleförordning. Ytterst går högskoleutbildning bl.a. ut på att förbereda dagens studenter dels för framtida okända arbetsuppgifter, dels för ett livslångt lärande som de själva måste ta ansvar för (Bowden och Marton 1998, s. 25–45, reg. prop. 1999/2000:28, s. 20, SOU 2000:47, s. 75–90). För att åstadkomma detta måste studenterna under utbildningen möta discipliner och integrerade ämnesområden där de simultant kan urskilja olika varierande aspekter av undervisningsinnehållet för att utveckla en förbättrad handlingsberedskap och en förbättrad förmåga att lösa problem i framtiden. Det finns forskning som har fokuserat studenternas lärande och kunskapsbildning inom ett ämnesområde och relaterat deras lärande till högskolelärarens pedagogiska skicklighet. Denna forsknings-

tradition tillämpar ett inlärningssteoretiskt perspektiv på högskolans undervisning. Då studeras även vilka kvalitativa effekter lärarnas undervisning tycks ge på studenternas lärande (Rovio-Johansson 1999). I denna forskning ses lärarens pedagogiska skicklighet, som hans eller hennes förmåga att arbeta med, variera och strukturera ett ämnesinnehåll i konkreta undervisnings-situationer. Med andra ord handlar det om lärarens förmåga och hans eller hennes skicklighet i att använda sig av sin ämneskompetens i undervisningen. Ovannämnda forskning representerar den senaste teoretiska utvecklingen inom den fenomenografiska forskningstraditionen, i vilken variationsteorin används för att studera såväl lärarens undervisning som vad och hur studenterna lär sig ett undervisningsinnehåll ur ett inlärningssteoretiskt perspektiv. I detta forskningsperspektiv är det endast möjligt att tala om lärarskicklighet, undervisningsskicklighet och pedagogisk skicklighet om det relateras till ett specifikt ämnesinnehåll.

I Dahllöfs (1991; 1995) perspektiv på högskolans undervisning betonas lärarskicklighetens situationsbundenhet, dvs. att den påverkas av ett stort antal faktorer som exempelvis ämne, studentgrupp, undervisningsform, mål och utbildningsnivå, varför det förefaller omöjligt att använda en enhetlig bedömningskala. Vidare argumenterar Dahllöf för att ”bedömningen av god undervisning” eller lärarskicklighet varierar med utbildningsmål, studentgrupp och olika förutsättningar (ramfaktorer). Utvärderingar av lärarens prestationer tenderar att fokusera den enskilde lärarens prestation, medan Dahllöf snarare förordar en mer interaktiv processinriktad utbildning inom institutionen och där hela lärargruppen är ansvarig för utbildningsresultatet.

Behovet av skriftlig dokumentation av meriter

– även pedagogiska meriter

Den återkommande frågan är: Vilket bedömningsunderlag behövs för att bedöma en lärares pedagogiska skicklighet? Även om undervisningens situationsbundenhet betonas i exemplifierade forskningsinriktningar kommer inte lärarens förmåga att använda sig av sina ämneskunskaper i undervisningen med i en ramfaktorteoretisk analys av ett utbildningssystem. Exemplifierade forskningstraditioner representerar olika ontologier och paradigm varför perspektiv och analyser bl.a. gäller olika nivåer i ett utbildningssystem. Det finns andra perspektiv och forskningstraditioner som på ett fruktbart sätt kan komplettera och bidra till mer fullödiga analyser av utbildningssystem och utbildningsresultat.

Inför framtiden

Detta utgör bakgrund för diskussioner om rekrytering av nya högskolelärare år 2001 och framöver. Vad har den här långdragna diskussionen om krav på pedagogisk skicklighet på universitetens och högskolornas lärare egentligen inneburit? För lärare, som redan finns inne i systemet, konstateras här att pedagogisk skicklighet och pedagogiska meriter kan leda till en lärarkarriär

med befordringsmöjligheter. Vad gäller pedagogiska meriter förefaller det nu råda en viss konsensus om vad som bedöms som pedagogiskt meriterande och vad som nu utgör pedagogiska meriter (se kapitel 5). ”Dock är det långt kvar till att bedömningen av de pedagogiska meriterna sker på samma självklara sätt som bedömningen av de vetenskapliga” (Westling 1999, s. 32).

Högskoleutredningen innehöll när den presenterades för sju år sedan många konkreta förslag på hur grundutbildningen i högskolan skulle kunna utvecklas. Ur ett studentperspektiv är det närmast obegripligt att så lite hänt sedan dess. Visst har vissa saker gått framåt: intresset för och tillgängligheten till pedagogisk utbildning ökar, redovisade pedagogiska meriter krävs i större utsträckning idag än tidigare, den professionella läraren är på vissa håll ett ideal men utvecklingen måste fortsätta, snabbare än vad som hitintills skett. Som nu är fallet har omvärlden och dess krav förändrats i mycket högre grad än vad högskolan själv förmått ändra sig; denna situation är självklart ohållbar i längden (Holmberg och Winterling 1999, s. 56).

Det är inte enbart ur ett studentperspektiv utan även ur ett lärarperspektiv som man kan konstatera att vad gäller pedagogisk meritering så har inte mycket hänt under 1990-talet. I ”Börjar grundbulten rosta?” granskas 1989 års Högskoleutrednings förslag till förändringar av högskolans grundutbildning mot högskolans verklighet åtta år senare. Några medlemmar i 1989 års Högskoleutredning konstaterar också att det inte är mycket som hänt under perioden t.ex. inom områdena pedagogisk meritering och högskolepedagogisk kompetensutveckling (Westling 1999). Visserligen ser vissa av dessa medlemmar goda ansatser till utveckling vad gäller t.ex. pedagogisk utbildning av lärare, men den gemensamma bedömningen tolkas dock som att omfattning och uppföljning av dessa insatser är otillräcklig (ibid., s. 31).

Utbildningens kvalitetsdimensioner

I framtiden ställs krav på bedömning av högskolelärarens pedagogiska skicklighet i samband med anställning eller befordran och krav på återkommande kvalitetsbedömningar samt lokala kvalitetsstyrningssystem. Dessa krav motiverar mer utvecklade och mer handfasta mekanismer för utvärdering och bedömning av kvaliteten i högskolans undervisning inom olika utbildningsområden oberoende av nedskärning och urholkning av resurser till grundutbildningen (reg. prop. 1999/2000:28; Ds U 2000:25; SOU 2000:47, s. 92–115). Dessa bedömningar av utbildningens kvaliteter enligt ”mångfaldsutredningen” skall omfatta den vetenskapliga kvalitetsdimensionen, lärandets kvalitetsdimension, den ekonomiskt/administrativa kvalitetsdimensionen, den sociala kvalitetsdimensionen och den samhällliga kvalitetsdimensionen (SOU 2000:47, s. 98–115.). Vid bedömning av lärandets kvalitetsdimension borde bedömning av lärarens pedagogiska skicklighet ingå och den borde med nödvändighet knytas till det ämnesinnehåll som läraren använder sig av vid

bedömningstillfället, dvs. innehållet i undervisningen (Rovio-Johansson 1999). I flera utredningar och propositioner understryks behovet av både god utbildningskvalitet och av lärare med hög ämneskompetens. "Lärandets kvalitetsdimension" borde fokusera och omfatta lärarens förmåga att använda sig av ett ämnesinnehåll i olika undervisningssituationer, dvs. om mål, grupp och arbetsformer varierar och undervisningen granskas ur ett inlärningsteoretiskt perspektiv.

Diskussionen om höskollärarnas pedagogiska skicklighet, meriter och kompetens kan inte fortsätta som en retorisk övning utan uppmärksamheten måste sannolikt riktas mot upprepade bedömningar av utbildningsmål, lärandekvalitet och utbildningskvalitet. En viktig metodfråga, som lämnas utanför i diskussioner och utredningar, är hur kvalitetsinriktade bedömningar av högskolelärarens pedagogiska skicklighet skall genomföras, vilka kriterier som skall användas vid bedömning och hur dessa kriterier skall definieras. För att "lika stor omsorg" skall ägnas prövningen av den pedagogiska skickligheten måste bedömningskriterierna ges skarpa och entydiga formuleringar liksom kriterierna för bedömning av den vetenskapliga skickligheten. Det är dock inte tillfyllest med enbart pedagogisk skicklighet som behörighetskrav för anställning som lärare inom högskolan. Instrumenten för att åstadkomma förändringar finns och kan t.ex. vara högskolelag och högskoleförordning.

Anställningsprocessen

Anställningsordning

En högskolas anställningsordning skall finnas tillgänglig vid högskolan. Med anställningsordning avses de regler för anställning av lärare som högskolan tillämpar.

(SFS 1993:100; ändr. 4 kap. 14 §¹, SFS 1998:1003²)

Sökkommitté

Innan en anställning som professor (och gärna även universitetslektor) ledigkungs bör vederbörande institution ha gjort en strategisk analys inkluderande en grundlig belysning av omvärlden. Behovet av förändring och förnyelse skall extra noggrant penetreras. En viktig del av arbetet är en inventering av tillgången på presumtiva sökande. Att då använda sig av en sökkommitté är en möjlighet som bör övervägas. Detta gäller speciellt om nyanställningar planeras inom nya forsknings- och undervisningsområden, eller då flera anställningar inom samma område är aktuella. Inte minst kan detta vara ett bra hjälpmedel vid ansträngningarna att nå en jämnare könsfördelning bland lärarna. Resultatet av analyserna skall redovisas för anställningsnämnd/motvarande organ när förslag rörande den aktuella anställningen avlämnas.

Som stöd för institutionens arbete kan det finnas en för varje ärende särskild utsedd sökkommitté med ca 2–3 ledamöter. Sökkommittén utses av den aktuella institutionen efter samråd med dekanus. I kommittén bör företrädare från såväl institutionen/universitetet som externa företrädare ingå.

Om en sökkommitté inrättas skall detta ske innan ett anställningsförfarande formellt påbörjas. Fakultetsnämnden avgör vilken kompetens som behövs, utser ledamöter och drar upp riktlinjer för arbetet i sökkommittén. Normalt hämtas flertalet ledamöter i sökkommittén från berörd institution. Sökkommitténs arbetsuppgifter är:

- Strategisk analys av det aktuella arbetsområdet.
- Inventering av kompetenta sökande såväl inom Sverige som utomlands.
- Aktiv rekrytering före och under rekryteringsperioden.
- Strävan efter en jämnare könsfördelning genom att aktivt söka upp lämpliga kandidater av underrepresenterat kön med uppmaning att söka aktuell anställning.

1 I fortsättningen av avsnittet Anställningsprocessen anges referenser till högskoleförordningens 4 kap. enligt ovan angivna version endast med angivande av vederbörande §.

2 Beträffande Chalmers tekniska högskola bör det uppmärksammas att den numera är en stiftelsehögskola och därmed inte lyder under högskoleförordningen utan har en egen arbetsordning som reglerar/ger riktlinjer för hur tillsättningsproceduren går till. Det innebär att Chalmers har en något annorlunda tillsättningsprocess och kan – om det behövs – vara mer flexibel.

Fakultetsnämnderna och deras ansvar

20 § Fakultetsnämnden, nämnden för konstnärligt utvecklingsarbete eller det särskilda organet för grundutbildning och forskning till vars ansvarsområde anställningen huvudsakligen hör skall bereda ärenden och avge förslag vid anställning av professorer, lektorer och forskarassistenter.

Om högskolan har inrättat ett särskilt organ för grundutbildning inom ansvarsområdet för en fakultetsnämnd eller en nämnd för konstnärligt utvecklingsarbete, skall högskolan bestämma i vilken utsträckning det särskilda organet skall svara för beredningen och lämna förslag till anställning.

Förslag om att inleda rekrytering av en professor, lektor, forskarassistent eller adjunkt samt förslag om finansiering av anställningen inges av fakultetsnämnd efter samråd med berörd institutionsstyrelse.

Eftersom beslut om anställning av professor fattas av rektor skall fakultetsnämnden samråda med rektor vid sina förberedelser för rekrytering av professor.

Fakultetsnämnden kan för handläggning av ärenden rörande anställning som professor, lektor och forskarassistent inrätta en eller flera särskilda rekryteringsgrupper (anställningsnämnd/motsvarande organ).

Antalet rekryteringsgrupper och frågan om separata rekryteringsgrupper skall inrättas för anställningar som professor respektive lektor och forskarassistent beslutas av fakultetsnämnden. Även ärenden som rör ansökan om befordran till anställning som professor och lektor skall i så fall handläggas av en rekryteringsgrupp.

Uppsala universitet pekar på att det är viktigt att personer med särskild kompetens och erfarenhet vad gäller rekrytering, t.ex i form av personal-, juridiska och administrativa kunskaper samt erfarenhet avseende personbedömning och urval, vid behov bistår fakultetsnämnden och institutionsstyrelsen vid handläggning av anställningsärendet.

Anställningsnämnd/Läraryrådsnämnd

Enligt flera högskolors anställningsordningar skall professor och universitetslektor anställas efter förslag från ett beredningsorgan. Som beredningsorgan har högskolorna inrättat en anställningsnämnd/läraryrådsnämnd. En sådan nämnd består vanligen av fyra verksamhetsföreträdare, vilka av fakultetsnämnden utses för en tid av tre år, och en (i några fall två) representant(er) för studenterna. Fakultetsnämnden skall utse ordförande och vice ordförande. Minst en av ledamöterna skall företräda den grundläggande utbildningen och därvid särskilt kunna bedöma de sökandes pedagogiska skicklighet. För samtliga ledamöter skall personliga suppleanter utses. Flera lärosäten betonar speciellt att verksamhetsrepresentanterna skall utgöras av både kvinnor och män.

Anställningsnämndens (motsvarande organs) uppgift är att till fakultetsnämnden bereda ärenden och lämna förslag vid anställning av professorer, universitetslektorer, universitetsadjunkter (denna anställningskategori hand-

läggs och beslutas vid vissa enheter av respektive institution) och (ofta även) forskarassistenter. Nämnden skall dels noga pröva att den som föreslås till en läraranställning uppfyller behörighetskraven, dels säkerställa att samtliga bedömningsgrunder beaktas i enlighet med vad som är föreskrivet.

Anställningsnämnden har en nyckelroll i fakultetsnämndens rekryteringspolicy. Den nya lydelsen av högskoleförordningen medför att universitetet måste ställa högre krav på lärarnas pedagogiska kompetens och formerna för hur dessa redovisas. Det ankommer också på lärarförslagsnämnden att aktivt arbeta för att uppnå fakultetsnämndens rekryteringsmål avseende antalet kvinnliga lärare inom olika kategorier.

Ledigkungörande

Utformningen av ledigkungörelsen sker i nära kontakt med berörd institution. Den officiella kungörelsen utgör den rättsliga grunden för det arbete som anställningsnämnd/motsvarande organ utför. Samtliga förutsättningar och krav som skall gälla för anställningen skall uttryckas i kungörelsen och beaktas vid tillsättningen. Detta är avgörande för vilka sökande som kan bli aktuella och därmed för möjligheten att anställa en lämplig lärare. Det styr också vilka meriter som skall värderas och hur. Det som anges i kungörelsen om ämnesområde, ämnesbeskrivning, tillsättningsprogram, arbetsuppgifter, behörighet och bedömningsgrunder gäller och får inte justeras i samband med arbete för anställningsnämnd (motsvarande organ). Endast sådana krav som angivits i kungörelsen kan beaktas vid anställningen.

Av kungörelsen skall framgå att ansökningar som ankommit efter ansökningstidens utgång inte kommer att beaktas om inte fakultetsnämnden bedömer att särskilda skäl föreligger.

Vid läraranställningar framhålls normalt inte vilka krav på personlig förmåga, som dessa anställningar ställer på sina innehavare. Det är väsentligt att klargöra vilka krav som skall gälla ifråga om den personliga förmågan, exempelvis i form av ledarförmåga och samarbetsförmåga.

I ledigkungörelsen skall också företrädare för underrepresenterat kön uppmanas att söka anställningen. Därutöver anges önskad tillträdesdag, vilket språk ansökan skall skrivas på, om löneanspråk skall anges, hur särskilda anvisningar till sökande kan rekvireras, kontaktpersoner för att erhålla vidare information, om det senare kan bli aktuellt att avge avsiktsförklaring eller inlämna andra kompletterande handlingar.

I ledigkungörelsen kan ingå en stark rekommendation om dokumentation i form av pedagogisk meritportfölj. I denna redovisar och samlar lärare successivt sina dokument, tankar och erfarenheter kring pedagogiska frågor samt de bedömningar som andra gjort av lärarinsatser.

Undantag från ledigkungörande

Innan en lärare anställs tillsvidare eller tillsvidare för viss tid skall högskolan

kungöra anställningen till ansökan ledig eller genom annonsering eller därmed likvärdigt förfarande informera om den.

Detta gäller dock inte enligt 18 §:

1. om anställning som avser en tid som är kortare än sex månader,
2. anställning av adjungerad lärare, timplärare eller gästlärare,
3. anställning, utom anställning som professor eller forskarassistent, av den som har företrädesrätt till återanställning eller anställning med högre sysselsättningsgrad eller av den som omplaceras på grund av 7 § andra stycket (1982:80) lagen om anställningsskydd,
4. anställning av en lektor eller, i fall som avses i 12 §, en professor, om anställningen avser någon som under minst sex år utan avbrott har varit anställd som forskare vid ett forskningsråd och högskolan särskilt har beslutat att forskaren skall anställas som lektor efter anställningen som forskare,
5. en befordran till professor eller lektor,
6. en sådan anställning som avses i 30 §, tredje meningen 1, om den förnyas,
7. en sådan anställning tills vidare av en lektor eller adjunkt som har varit anställd med stöd av 30 §, tredje meningen 3, kungörelse och information skall dock ske, om den tidigare anställningen inte har kungjorts och det inte har informerats om den eller
8. en anställning som lektor eller en adjunkt med stöd av 30 § tredje stycket meningen 4.

Anställningsprofil

Innan en anställning kungörs till ansökan ledig skall anställningsnämnden utarbeta och lämna förslag till en anställningsprofil som fastställs av vederbörande fakultetsnämnd och som skall ingå i ledigkungörelsen.

I anställningsprofilen skall följande anges:

- ämnesområde för anställningen (inklusive närmare beskrivning av ämnesinnehållet/tillsättningsprogram),
- behörighetskraven,
- bedömningsgrunderna och deras relativa vikt (här kan t.ex. påpekas att den pedagogiska skickligheten enligt den nya högskoleförordningen skall tillmätas en större betydelse än tidigare),
- de arbetsuppgifter som skall ingå i befattningen, däribland t.ex. om undervisning skall kunna meddelas på annat språk (vanligen engelska) än svenska,
- uppmaning till företrädare för underrepresenterat kön att söka anställningen.

Anställningsprofilen, som utarbetas av anställningsnämnden/vederbörande fakultetsnämnd – ifråga om befattning som professor i samråd med rektor – skall ligga till grund för utannonseringen av befattningen.

Vid t.ex. Mälardalens högskola beslutar prefekten om anställningsprofilen ifall anställningen avser lektor eller forskarassistent. Samråd bör dock ske med ordföranden i respektive lärarförslagsgrupp.

Ämnesområdet anges genom ämnesbenämningen och har stor betydelse vid bedömningen av de sökandes behörighet och av deras inbördes rangordning.

Det är sålunda viktigt att det tydligt framgår av anställningsprofilen ifall lika eller olika meriteringsprioriteter skall tillämpas ifråga om flera ämnesområden, och/eller subspecialiteter anges.

Vid befördran av universitetsadjunkter eller universitetslektorer kommer ämnesområdet för den nya anställningen att vara detsamma som för den hittillsvarande anställningen.

Ämnesområdet för anställning som forskarassistent får, då särskilda skäl föreligger, omfatta grupp av ämnen. I anställningsbeslutet skall dock ämnesområde anges.

Ämnesbenämning skall normalt utgöras av ett "ämne" (särskilt i de fall ämnet utgör en redan vedertagen disciplin). Om särskilda skäl föranleder det kan ämnesbeskrivningen utgöras av "ämne, särskilt subspecialitet".

Ämnesbeskrivning utöver själva ämnesområdet kan förekomma vid vissa befattningar. En sådan kort ämnesbeskrivning av befattningens innehåll ger en auktoritativ tolkning av det beslutade ämnesområdet och kan också ange en tyngdpunktsangivelse.

Om inte särskilda skäl föranleder annat bör en bred ämnesbeskrivning – som ger fler möjlighet att söka anställningen – väljas.

Ansökan

Det är den sökandes ansvar att sammanställa sina meriter på ett sätt som medger en saklig, kvalitativ bedömning.

Ansökan skall alltid innehålla en meritförteckning – curriculum vitae – där åberopade meriter kortfattat anges i kronologisk ordning. Utförligare dokumentation av de åberopade meriterna presenteras i separata meritsammanställningar (med numrerade dokumenterande bilagor) för de olika typer av skicklighet som bildar underlag för bedömningen. Vetenskaplig, pedagogisk och övrig skicklighet skall alltid redovisas.

Meritförteckningen skall bland annat innehålla följande uppgifter:

- Personalia (födelsedatum, medborgarskap m.m.)
- Nuvarande adress.
- Tidigare utbildning (t.ex. vilka ämnen som ingår i examen).
- Tidigare tjänstgöring.
- Språkkunskaper.

Samhällsvetenskapliga och utbildningsvetenskapliga fakultetsnämnderna vid Göteborgs universitet betonar att "Redogörelsen för vetenskaplig och pedago-

gisk verksamhet är en viktig handling, som bäst utformas så att den ger läraryrslagsnämnden en god bild av den sökandes meritering. Det finns sålunda starka skäl att lägga ner omsorg på denna del av anställningshandlingen.”

Lunds universitet erinrar de sökande om att de ”skall lämna en allsidig och systematisk dokumentation av sina pedagogiska meriter. Härigenom får nämnderna bättre underlag för att bedöma den pedagogiska skickligheten på samma sätt som gäller den vetenskapliga meriteringen. Det skall med hjälp av ansökningshandlingarna gå att avgöra inte bara vad den sökande har utträttat inom utbildning, forskning, akademiskt ledarskap, samhällskontakter och forskningsinformation. Det bör också framgå på vilket sätt arbetsuppgifterna genomförts och vilka resultat det lett fram till. Någon form av vetenskaplig ”självdeklaration” bör fordras. Den sökande måste göras medveten om att lika höga krav på dokumentation gäller för samtliga befordringsgrunder.”

Behörighet

17 § Innan en anställning kungörs ledig till ansökan och det informeras om den enligt 18 § första stycket skall fakultetsnämnden, nämnden för konstnärligt utvecklingsarbete eller ett särskilt organ för grundutbildning och forskning bestämma ämnesområdet och ange den behörighet som krävs. Vidare skall nämnden eller organet med utgångspunkt i de arbetsuppgifter som skall ingå i anställningen besluta vilka olika bedömningsgrunder som skall användas och hur de skall vägas mot varandra. Därvid skall högskolans anställningsordning beaktas.

Behörighetsföreskrifterna återges i 3.4 och delvis i 5.2.

Behörighetskravet för lektor är att ha ”avlagt doktorexamen eller ha motsvarande vetenskaplig kompetens eller ha någon annan yrkesutbildning som är av betydelse med hänsyn till anställningens yrkesinnehåll och de arbetsuppgifter som skall ingå i anställningen, dels ha visat pedagogisk skicklighet.”

Beträffande lagtextens formulering ”motsvarande vetenskaplig kompetens” [som doktorexamen] är att säga att därmed avses efter särskild prövning utländsk forskarutbildning, licentiatexamen enligt äldre bestämmelser och övrig vetenskaplig meritering utan avlagd doktorexamen.

Med ”annan yrkesskicklighet” avses relevant yrkesskicklighet förvärvad utanför högskolan. Annan yrkesskicklighet gäller som behörighetsgrund ifråga om tillsättning av en lärare som skall undervisa i en utbildning där beprövad erfarenhet är väsentlig, t.ex. inom teknik-, vård-, undervisnings- och medieområdena.

I högskoleförordningen angavs tidigare som behörighetskrav ”förmåga i övrigt att fullgöra anställningen väl”. Eftersom detta krav följer redan av regeringsformen finns det inte längre angivet i högskoleförordningen, men kravet kvarstår.

Speciella behörighetskrav

En högskola kan fastställa egna speciella behörighetskrav.

Vid Malmö högskola krävs som behörighet förutom förordningstextens krav t.ex.:

- god förmåga att samverka med det omgivande samhället

(för anställning som professor och som forskarassistent:)
och att informera om forskning och utvecklingsarbete

(för anställning som lektor och som adjunkt:)
och att informera om verksamheten inom forskningsområdet

- (för anställning som professor:)
god förmåga att utveckla, leda och genomföra utbildning och forskning

(för anställning som lektor:)
god förmåga att utveckla och leda verksamhet och personal

(för anställning som adjunkt:)
förmåga att utveckla, leda och genomföra utbildning

- (för professor:)
god förmåga och erfarenhet att handleda forskarstuderande

- (för anställning som professor:)
god förmåga att leda personal

- (för forskarassistent:)
ett väldefinierat forskarprogram

- (för samtliga lärarkategorier:)
god samarbetsförmåga

Behörighetskrav om pedagogisk utbildning

Flera högskolor ställer krav på pedagogisk utbildning som anordnas inom högskolan. Sådan utbildning anordnas i förekommande fall efter påbörjad anställning.

Uppsala universitet är ett av de lärosäten som normalt föreskriver pedagogisk utbildning:

För behörighet att anställas som professor, lektor och adjunkt skall gälla att den sökande har visat den undervisningsförmåga som krävs för anställningen ifråga och dessutom, om särskilda skäl ej föreligger, har genomgått för verksamhet inom universitetet relevant pedagogisk utbildning. Vid prövningen av pedagogisk

skicklighet skall hänsyn tas till erfarenhet av planering, genomförande och utvärdering av undervisning samt av handledning och examination

(Anställningsordning vid rekrytering av lärare UU Version 2 Reviderad 2000-02-21).

I Kungliga Tekniska Högskolans utvecklingsplan (augusti 1999) fastslås att KTH:s etappmål på fem års sikt för lärarkompetens är att – alla KTH:s lärare skall ha en pedagogisk–didaktisk utbildning. Om nyanställda lärare saknar sådan skall erforderlig utbildning (sex veckor för nyanställda) påbörjas under första anställningsåret.

Universitetsstyrelsen vid Umeå universitet har beslutat (Umeå universitets beslut 1993-06-17) att den som söker tjänst som universitetslektor eller universitetsadjunkt anses fylla kravet på pedagogisk skicklighet om han/hon har genomgått minst **sex veckors** pedagogisk utbildning eller motsvarande och uppvisar väl vitsordad pedagogisk tjänstgöring.

Sveriges Lantbruksuniversitet har beslutat att den som fr.o.m. 1994-01-01 tillsvidareförordnas som lärare, inom två år skall ha genomgått en fyra veckors pedagogisk grundutbildning för lärare om inte pedagogisk utbildning av annat likvärdigt slag har genomgåts tidigare.

SLU kräver vidare att för att bli antagen som oavlönad docent krävs fr.o.m. 1994-01-01, förutom vetenskaplig skicklighet,

dels genomgången pedagogisk grundutbildning för lärare,

dels fyra veckors pedagogisk docentutbildning.

Genomförandansvaret för kurserna åvilar SLU:s Pedagogiska enhet.

I de fall pedagogisk utbildning genomgåts på annat håll kan den tillgodoräknas genom bedömning av fakultetsnämnden/docentnämnden efter samråd med pedagogisk konsult vid SLU.

(Anvisningar för antagning som docent vid Sveriges lantbruksuniversitet (SLU, fastställda av rektorsämbetet 1993-12-20, Dnr SLU 18.81-141/94).

Bedömningsgrunder

Följande aspekter på sökandes skicklighet skall vägas in i meritvärderingen vid anställning av lärare. Bedömning skall ske av:

1. Vetenskaplig skicklighet, i vissa fall annan yrkesskicklighet som har betydelse med hänsyn till anställningens ämnesinnehåll och de arbetsuppgifter som skall ingå i anställningen.
2. Pedagogisk skicklighet.
3. Övrig skicklighet.
4. Förmåga i övrigt.

Dessa aspekter bedöms var för sig varefter en sammanvägning sker utifrån de särskilda krav som gäller för anställningen ifråga i enlighet med vad som

framgår av anställningsprofilen. Vetenskaplig och pedagogisk skicklighet utgör behörighetskrav, medan övrig skicklighet tillkommer som en tredje bedömningsgrund.

Som bedömningsgrunder vid anställning av lärare skall gälla graden av sådan skicklighet som är ett krav för behörighet för anställning.

Därutöver skall gälla graden av administrativ och annan skicklighet som är av betydelse med hänsyn till det ämnesinnehåll som högskolan bestämmer för anställningen och de arbetsuppgifter som skall ingå i anställningen. Vidare skall graden av skicklighet att utveckla och leda verksamhet och personal vid högskolan beaktas samt förmåga att samverka med det omgivande samhället och att informera om forskning och utvecklingsarbete.

Vetenskaplig skicklighet skall ha visats genom egen forskning samt genom planering och ledning av forskning. Vetenskaplig skicklighet kan därutöver ha visats genom förmåga att i forskning uppnå resultat genom samverkan med andra lärare och genom förmåga att informera om forskning. Vid tillsättande av anställning som lärare för vilken egen forskningsmeritering ej erfordras skall vetenskaplig skicklighet avse ämnesfördjupning i det ämne anställningen avser.

Pedagogisk skicklighet skall ha visats genom breda och gedigna kunskaper inom ämnet för anställningen. Pedagogisk skicklighet skall även ha visats genom förmåga att sprida engagemang och intresse för ämnet, förmåga att strukturera och organisera kunskapsmassa till kurser, förmåga att aktivera studenter till egen inläring, förmåga att kommunicera med studenter och andra lärare samt förmåga till helhetssyn och förnyelse.

Lika stor omsorg skall ägnas prövningen av den pedagogiska skickligheten som prövningen av den vetenskapliga skickligheten (5 § och 7 §).

Lunds universitet anför i sin anställningsordning: ”På många håll inom universitetet har man inlett en process som syftar till en mera mångsidig och kvalitetsinriktad bedömning av den pedagogiska skickligheten. Det återstår samtidigt mycket innan normbildning rörande denna skicklighet och formerna för dess bedömning når samma stabila nivå som ifråga om den vetenskapliga skickligheten. Det krävs stor omsorg och noggrannhet att bedöma den pedagogiska skickligheten hos en sökande. Det ankommer på varje lärarförslagsnämnd att ägna prövningen av den pedagogiska skickligheten lika stor omsorg som prövningen av den vetenskapliga skickligheten. Redan vid annonseringstillfället och i anvisningar till de sökande som varje fakultet fastställer skall det tydligt framgå vilka kriterier, bedömningsgrunder och eventuell dokumentation som lärarförslagsnämnden använder sig av vid en anställningsprocess.”

Malmö högskola anger att särskild vikt skall fästas vid den (för professor och lektor: vetenskapliga och) pedagogiska skickligheten. (För professor och lektor: Kompetensen i dessa avseenden skall ges lika stor betydelse vid bedömningen).

Malmö högskola uttalar vidare att professionalism skall vara utmärkande för denna högskolas samtliga medarbetare och pedagogisk skicklighet skall vara ett kännemärke för de anställda.

Sveriges Lantbruksuniversitet anför i förordet till sin Anställningsordning att ”SLU – avseende den pedagogiska skickligheten – ställer något andra krav på professorer och lektorer på ena sidan samt adjunkter på den andra. Detta framgår av att det för de högre anställningarna krävs mer övergripande synsätt på pedagogiken vilket uttrycks genom att dessa sökande skall ha en pedagogisk syn på utbildning, medan det av adjunkter krävs en pedagogisk syn på undervisning.”

Uppsala universitet framhåller att det är angeläget att verka för ökad medvetenhet om hur viktigt det är med en omsorgsfull bedömning av den pedagogiska skickligheten. Detta skall genomsyra hela rekryteringsprocessen. Man ser det som särskilt viktigt att uppmärksamma bedömningen av de pedagogiska meriterna, då erfarenheter visar att otillräckliga underlag och oklara kriterier hittills medfört stora svårigheter i att bedöma den pedagogiska skickligheten.

Enligt Uppsala universitet ankommer det på fakultetsnämnder och rekryteringsgrupper att i varje enskilt anställningsärende noga observera vikten av en väl redovisad bedömning av den pedagogiska skickligheten. Varje yttrande från såväl rekryteringsgrupper som fakultetsnämnder skall innehålla ett utförligt avsnitt med bedömningar av den sökandes pedagogiska skicklighet.

Administrativ skicklighet skall ha visats genom erfarenhet av att utveckla och leda verksamhet och personal samt förmåga till samarbete.

Förutom kraven på vetenskaplig, pedagogisk och administrativ skicklighet tillkommer vid anställning även de gällande politiska mål som anges i nedanstående paragraf:

15 § Vid anställningen skall även beaktas sådana sakliga grunder som stämmer överens med allmänna arbetsmarknads-, jämställdhets-, social- och sysselsättningspolitiska mål.

Viktning/vägning av bedömningsgrunder

Den relativa viktningen av olika bedömningsgrunder skall relateras till anställningens ämnesområde, ämnesinnehåll/tillsättningsprogram, arbetsuppgifter och den kompetens i övrigt som finns tillgänglig.

Vid anställning som forskarassistent skall särskild vikt fästas vid vetenskaplig skicklighet.

Jämställdhet/rekryteringsmål/positiv särbehandling

Vid utarbetande av anställningsprofilen och tillsättande av anställningar som lärare skall gällande jämställdhetspolitik och den särskilda komplettering av rekryteringspolitiken som avser främjande av jämställdhet vid rekrytering beaktas.

Varje lärosäte och varje fakultet har ansvaret för att analysera och finna de medel som – inom olika ämnesområden och olika institutioner – är mest ändamålsenliga för att åstadkomma en jämnare könsfördelning och uppnå de fastställda målen.

Jämställdhetsaspekter skall alltid behandlas som en viktig kvalitetskomponent i högskolans rekryteringsarbete. Främjande av jämställdhet vid rekrytering bör bland annat framgå på så sätt att det skall ingå en formulering som uttryckligen uppmuntrar till ansökningar från personer som tillhör det underrepresenterade könet för den kategori det gäller.

Om det finns sökande av båda könen ska det i högskolans anställningsförslag framgå hur jämställdhetsaspekten har beaktats.

Om en högskola har beslutat att positiv särbehandling får tillämpas vid en viss anställning eller ett visst slag av anställning som ett led i strävandena att främja jämställdhet i arbetet gäller följande:

16 § Vid anställningen får en person av underrepresenterat kön med tillräckliga sådana kvalifikationer som avses i högskoleförordningen 15 § första och tredje styckena utses framför en person med motsatt kön som annars skulle ha utsetts.

Positiv särbehandling får dock inte tillämpas om skillnaden mellan personernas kvalifikationer är så stor att tillämpningen skall stå i strid med kravet på saklighet vid anställningen.

Mälardalens högskola tillhör de högskolor som tillämpar positiv särbehandling. Man framhåller att det bör vara könsfördelningen på institutionen/avdelningen och inte vid Mälardalens högskola som skall vara vägledande vid beslut om positiv särbehandling skall tillämpas eller inte vid en anställning.

Mångfald

Luleå tekniska universitet och Uppsala universitet framhåller att universiteten är en del av det internationella vetenskapssamhället och att deras verksamhet förutsätter en personal- och kompetensförsörjning med etnisk och kulturell mångfald.

Dokumentation av skicklighet

Vetenskaplig, pedagogisk, administrativ och annan skicklighet (t.ex. klinisk skicklighet eller skicklighet ifråga om samverkan med det omgivande samhället) redovisas lämpligen genom olika portföljer.

Annonsering

En lediggjord anställning skall alltid annonseras i minst en rikstäckande dagstidning eller facktidskrift. Denna annonsering bör kompletteras med elektronisk publicering och andra rekryteringsinsatser nationellt och interna-

tionellt för att effektivt nå så många potentiella kvalificerade sökande som möjligt.

Kungörelser och annonser och elektronisk publicering handläggs av fakultetskansliet/motsvarande enhet efter samråd med institutionerna. Rekryteringsåtgärder såsom riktade utskick eller elektronisk publicering i utländska fora ombesörjs normalt av institutionen.

Annonsering av lediga anställningar skall ske på sådant sätt att personer av det kön som är underrepresenterat i den kategori annonseringen avser uppmuntras att söka anställningen vid universitetet.

Information om lediga anställningar bör även lämnas på högskolans hemsida och till övriga universitet i Sverige och Norden.

Ansökningstid

Tid för ledigkungörelse till ansökningstidens utgång skall uppgå till minst tre veckor. Om annonsering sker i utländsk tidning eller tidskrift bör dock ansökningstiden vara minst sex veckor.

Samtliga handlingar inklusive ett exemplar av de vetenskapliga arbeten som den sökande önskar att få beaktade skall tillställas registrator inom föreskriven ansökningstid.

Ansökan per telefax, elektronisk post eller annat meddelande som inte är underskriven skall accepteras men snarast kompletteras med egenhändigt underskriven originalansökan.

Anställningsnämndens arbete

Ledamöterna i anställningsnämnd/motsvarande organ bör utses på sådant sätt att gruppen sammantaget har en kompetens att bedöma vetenskaplig, pedagogisk, administrativ och annan skicklighet.

De sakkunniga skall delta vid anställningsnämndens sammanträden men inte delta i beslutet eftersom de inte där ingår i den av fakultetsnämnden utsedda gruppen.

Utöver de av fakulteten utsedda ledamöterna har studenterna rätt att vara representerade med en ordinarie ledamot och en suppleant, vilka utses enligt 16 § Förordningen om studentkårer, nationer och studentföreningar vid universitet och högskolor (1983:18).

Anställningsnämnden är beslutsför när tre ledamöter, däribland ordföranden eller vice ordföranden är närvarande.

En företrädare för var och en av de fackliga huvudorganisationerna har närvaro och yttranderätt vid behandling i anställningsnämnden (gäller inte för alla högskoleenheter).

Till anställningsnämnden kan adjungeras företrädare för den institution till vilket ämnet för den aktuella anställningen organisatoriskt hör.

Ordföranden i anställningsnämnden kan bestämma att ytterligare personer (t.ex. prefekt) med närvaro- och yttranderätt skall adjungeras till gruppens behandling av ärendet.

Introduktion

Anställningsnämnden bör inleda sin handläggning vid varje nytt anställningsärende med en introduktion. Introduktionen bör avse förutsättningarna för arbetet i nämnden och information om den personal- och rekryteringspolicy som ligger till grund för anställningsarbetet.

Planering av arbetet

Anställningsnämnden skall utgå från en av gruppen fastställd normalarbetsordning som beskriver hur nämnden räknar med att bedriva sitt arbete i tillsättningsärenden av normal svårighetsgrad.

Vid första sammanträdet med anställningsnämnden har nämnden att företa en planering av sitt arbete med det enskilda tillsättningsärendet. Vid detta sammanträde bör de sakkunniga ledamöterna redovisa en översiktlig bedömning av de sökandes meriter i syfte att identifiera en tätgrupp på vilken bedömningen i fortsättningen bör koncentreras.

Luleå tekniska universitet anger mer detaljerade anvisningar för hur anställningsnämnden bör utforma sina första-, andra- och tredjesammanträden och hur den som föreslås till en anställning skall introduceras på arbetsplatsen.

Inbjudan att söka anställning som professor

I professorsärenden kan det vid första sammanträdet vara aktuellt att ta ställning till om det föreligger motiv för anställningsnämnden att inbjuda någon som inte sökt anställningen att göra detta i efterhand.

19 § En högskola får bjuda in en person att söka en anställning som professor. Inbjudan måste ske inom tre månader efter det att fakultetsnämnden/motsvarande organ har utsett de personer som är särskilt förtrogna med anställningens ämnesområde.

Anställningsnämnden bör då också vara uppmärksam på att en sålunda nytillkommande sökande kan aktualisera frågan om jäv.

Kompletterande material

Anställningsnämnden bör vid det första sammanträdet också ta ställning till om man behöver ta in kompletterande material om olika sökande och hur ansvaret för denna ytterligare materialsamling skall fördelas. Det bör då särskilt prövas om den redan ingivna dokumentationen gällande pedagogisk skicklighet och annan skicklighet, t.ex. ledarförmåga, är tillräcklig som grund för skicklighetsbedömning.

Anställningsnämnden får beakta enbart sådana skrifter och andra arbeten som den sökande kan bevisa varit fullbordade vid ansökningstidens utgång. Tjänstgöringsintyg och betyg som ställts ut efter nämnda tidpunkt får dock tillgodoräknas till den utsträckning de avser verksamhet före nyssnämnda tidpunkt.

Avsiktsförklaring

Vid tillsättning av anställning som professor och universitetslektor bör de sökande som nämnden funnit bör utgöra en tätgrupp uppmanas att komma in med en avsiktsförklaring (letter of intent) som belyser hur vederbörande vill fullgöra sin anställning som eventuell innehavare. Det är väsentligt att de sökande i sin avsiktsförklaring även redovisar sin pedagogiska skicklighet exempelvis genom en beskrivning av en grundutbildningskurs med avseende på innehåll, uppläggning, examinationsform, möjlig litteratur etc.

Avsiktsförklaringen saknar meritvärde i sig. Syftet med den är att förbättra förutsättningarna för en meningsfull intervju med de främsta sökandena.

Intervju

Sedan avsiktsförklaringar inkommit och representanterna i anställningsnämnden och de sakkunniga fått tillgång till allt skriftligt material, bör de främsta sökandena kallas till ett personligt sammanträffande med nämnden. Ett sådant sammanträffande har i huvudsak karaktär av en intervju, men även andra inslag kan ingå såsom provföreläsning och besök vid berörd institution samt – ifråga om anställningar med klinisk anknytning – sammanträffande med sjukvårdshuvudmannen.

Lunds universitet anför om undervisningsprov: Ett undervisningsprov kan som komplettering till den skriftligt dokumenterade pedagogiska meriteringen tillföra ett väsentligt underlag för att bedöma pedagogisk skicklighet. Det är viktigt att klargöra vilka syften ett undervisningsprov kan tjäna. Det kan utformas på olika sätt alltefter vad nämnden vill att det skall ge information om. Vad gäller formen kan t.ex. föreläsning, seminarium eller annat framförande – eller offentligt med eller utan studenter etc. – komma ifråga. Ämnesvalet och framförandet kan göras fritt eller helt delvis förelagt.

Anställningsnämnden skall om möjligt kalla en sökande av underrepresenterat kön till personligt sammanträffande om det inte är uppenbart att vederbörande inte kan komma ifråga för anställningen.

Det personliga sammanträffandet med en sökande till anställningen bör innehålla en information från anställningsnämndens sida till den sökande rörande arbetsförhållanden som är av intresse inom den berörda institutionen, t.ex. när det gäller lokaler och utrustning och om förväntningarna på innehavaren av anställningen. Vid intervjun bör innehållet i avsiktsförklaringen följas upp. Sammanträffandet bör också innebära en fortsatt insamling av information om den sökande med tonvikt på sådana områden som blivit ofullständigt

belysta i ingivna merithandlingar och i annat material som nämnden insamlat genom egen aktivitet. Inte minst torde den pedagogiska skickligheten och förmågan till ledarskap och samarbete behöva belysas genom intervjuförfarandet. Här bör intervjun fokuseras på bland annat kommunikationsförmåga, förmåga att lyssna, empatisk förmåga samt hur individen tänker om pedagogiskt arbete.

Även om det – vid tillsättning av anställning som professor – bara finns en sökande som utan tvivel är behörig till den sökta anställningen och som på grund av tidigare verksamhet är väl förtrogen med förhållandena inom den aktuella institutionen bör en intervju genomföras med syfte bland annat att redogöra för fakultets- och universitetsledningarnas syn på lärarnas yrkesroller.

Anställningsnämnden skall noga planera de personliga sammanträffandena med sökande. Planeringen bör innehålla en grovstruktur för vad som tas upp, i vilken ordning olika områden bör beröras, fördelning av ansvaret för genomförandet av intervjuerna och formerna för dokumentation av vad som framkommer vid intervjuerna.

Inför varje enskild intervju bör en detaljplanering genomföras så att intervjun får den utformning som behövs i det individuella fallet för att ge nämnden ett adekvat underlag.

Omedelbart efter varje intervju bör nämnden gemensamt gå igenom och stämma av sina intryck, medan minnesbilderna är färska. I den mån information bedöms komma till användning i den fortsatta handläggningen föreligger ett på rättssäkerhetsintressen grundat krav på tydlig dokumentation. Detta innebär bland annat att om informationen avses komma att användas, så skall den ges skriftlig form och tillföras handlingarna i ärendet.

I de fall synnerligen känsliga och integritetshotande områden måste beröras t.ex. på grund av information som anställningsnämnden i annan ordning erhållit, bör denna del av intervjun genomföras av ett mindre antal personer, dock minst två, som sedan har att informera nämndens övriga ledamöter i mer översiktliga termer om vad som framkommit. Krav på dokumentation föreligger även i fall som detta, men dokumentationen kan åtminstone på detta stadium vara återhållsam i detaljer. Om ett tillsättningsärende som inrymt en för ärendet betydelsefull intervju av här avsett slag i ett senare stadium kommer att innehålla ett överklagande, bör anställningsnämnden samråda med personalenheten, innan gruppen beslutar om ett förslag till yttrande med en mera detaljerad redovisning av känsliga, personliga förhållanden som behandlats vid intervjun.

Referenser

Senast i samband med de personliga sammanträffandena med skilda sökande bör dessa uppmanas att lämna referenser, som på sedvanligt sätt kan belysa deras yrkesskicklighet, personliga egenskaper av betydelse för anställningen, arbetsmetoder, ledarskapsförmåga, samarbetsförmåga m.m.

Anställningsnämnden fastställer vilka referenser som skall utnyttjas, vad referenstagningen i första hand skall syfta till i det individuella fallet och vem eller vilka som skall få i uppdrag att svara för referenstagningen.

När det gäller dokumentation föreligger samma krav som vid intervjuer, dvs. material som bedöms behöva komma till användning, skall dokumenteras med angivande av källa, dvs. referent. Denne skall uttryckligen bekräfta att hans/hennes uppgifter är korrekt återgivna.

Jäv

I förvaltningslagens regler om jäv (SFS 1982:1077, FL §§ 11-12) gäller ”den som ska handlägga ett ärende”, dvs. personer som tar sådan befattning med ett ärende – ensamma eller i samverkan med andra – att de kan tänkas inverka på ärendets utgång, t.ex. sådana som deltar i själva beslutet och sådana i övrigt som är närvarande vid ärendets slutliga behandling.

Jäv avser omständighet som gör att en handläggare kan brista i objektivitet vid sitt ställningstagande eller vid sin föredragning. Som jäv kan bedömas samarbete (såsom medförfattarskap) eller polemik under de närmast föregående åren mellan sökande och ledamot i beredningsnämnd.

I protokoll från anställningsnämndens sammanträden bör alltid finnas en punkt i vilken man konstaterar att frågan om eventuellt jäv prövats.

Det är den enskilde ledamotens, sakkunniges eller föredragandens sak att anmäla att jäv kan föreligga. Fråga om jäv kan också anmälas av annan person, t.ex. sökande.

Det är anställningsnämnden som snarast beslutar i jävsfrågan,

Sakkunniga

21 § Fakultetsnämnden eller motsvarande organ skall hämta in yttranden från minst två personer som är särskilt förtrogna med anställningens ämnesområde vid anställning av professorer och lektorer. Vid anställning av forskarassistenter behöver yttrande dock inte hämtas från fler än en person.

Så snart som möjligt, helst samtidigt med utannonseringen, bör arbete med att utse sakkunniga påbörjas.

Bland annat med avseende på eventuella jävsförhållanden kan emellertid sakkunniga ej utses förrän kretsen av sökande är känd.

Berörd institution skall lämna förslag som inhämtas från systerfakulteter (motsvarande) vid landets övriga universitet. Bland faktorer som anställningsnämnden och institutionen bör fästa vikt vid kan nämnas sakkunnigas skicklighet och pågående forskningsaktivitet, behovet av sakkunniga av båda könen, förtrogenhet med svenskt universitetssystem och kvalitetskrav på svenska akademiska lärare samt de sakkunnigas sammantagna möjligheter att överblicka ämnesområdet.

Sakkunniga bör utses så att de var för sig kan värdera de sökandes meriter vad avser samtliga bedömningsgrunder och ta ställning till övriga förhållanden som kan utgöra saklig grund för bedömning och tillsättning.

Avgående lärare skall inte utses att vara sakkunnig vid bedömning och förslag till sin efterträdare.

De sakkunniga skall för att kunna utföra sitt arbete ha tillgång till följande material:

- Ledigkungsörelse inklusive anställningsprofil.
- Förteckning över de sökande.
- De sökandes merithandlingar (inklusive förteckning över vetenskapliga skrifter).
- De vetenskapliga skrifterna (översänds av de sökande till de sakkunniga).
- Gällande anställningsordning och övriga riktlinjer för arbetet med tillsättning av anställning.
- Eventuella fakultetsspecifika dokument och riktlinjer.
- Information om uppdragets innebörd och kraven på utlåtandets innehåll.
- Förslag på tidsplan för sakkunniguppdraget.
- Uppgift om ersättning för sakkunniguppdraget (inklusive arvodesblankett).

Sakkunnigas arbete

21 § När det gäller anställning som professorer eller lektorer får högst en av de personer som avses [i föregående stycke] vara anställd inom ansvarsområdet för den fakultetsnämnd eller det motsvarande organ som anställningen hör till.

Om det vid anställning av en forskarassistent hämtas in yttrande från bara en person, får denna person inte vara anställd inom ansvarsområdet för den fakultetsnämnd eller det motsvarande organ som anställningen hör till.

När yttrande hämtas från två eller flera personer skall både kvinnor och män vara representerade om inte synnerliga skäl talar emot detta.

Sakkunnig som skall yttra sig över en anställning som universitetslektor skall informeras om att yttrande inte bara skall avse sökandes behörighet för anställning som universitetslektor utan också för anställning som professor om så begärs i ansökan.

De sakkunnigas uppgift är att med hänsyn till anställningsprofilen bereda tillsättningsärendet åt anställningsnämnden, dvs. att med utgångspunkt i de sökandes inlämnade ansökningshandlingar samt det underlag som gruppen inhämtat förse anställningsnämnden med ett fullgott beslutsunderlag.

De sakkunniga skall informeras speciellt noggrant om vad som gäller beträffande behörighet och bedömningsgrunder, t.ex. jämställdhetsmålen liksom om ledigkungsörelsens betydelse och om att den anställningsprofil som framgår av denna skall vara avgörande vid bedömningen.

De sakkunnigas närvaro- och yttranderätt gäller självfallet också intervjuer med de sökande.

Lunds universitet framhåller att [lärarförslags] ”nämnden bör klargöra hur den ser på de sakkunnigas uppgift och på arbets- och rollfördelning mellan nämnden i dess helhet och de sakkunniga. Speciellt viktigt är det att tydliggöra vem som gör vad ifråga om sådana ”svåra” frågor som t.ex. bedömning av den pedagogiska skickligheten och förmågan att samverka med det omgivande samhället och att informera om forskning och utvecklingsarbete samt beaktande av jämställdhetsaspekten.”

Sakkunnigutlåtanden

Sedan allt material inhämtats som anställningsnämnden bedömer vara erforderligt för att för sin del avgöra ärendet, skall de sakkunniga presentera sina utlåtanden för beredningsgruppen.

22 § Var och en av de personer som avses i 21 §, skall avge ett skriftligt yttrande till fakultetsnämnden eller motsvarande organ.

I yttrandet skall de redogöra för skickligheten hos de sökande som främst bör komma ifråga för anställning, ange ordningen mellan dem och motivera sitt val. Om omständigheterna i ärendet föranleder det, får nämnden eller motsvarande organ dock besluta att ett sådant yttrande får avse endast förslag om den sökande som bör komma ifråga i första hand. Fakultetsnämnden eller motsvarande organ får meddela ytterligare föreskrifter för utformningen av yttrandet.

De sakkunniga skall avge separata skriftliga utlåtanden, vilka dock kan baseras på en för samtliga sakkunniga gemensam beskrivning av de sökandes meriter. I utlåtandet skall de redogöra för skickligheten hos de sökande som främst bör komma ifråga för anställningen, ange ordningen mellan dem och motivera sitt val. Utlåtandet skall baseras på allt material i ärendet och beakta samtliga bedömningsgrunder.

Vid bedömning av de sökandes vetenskapliga skicklighet bör explicit anges vilka forskningsresultat som uttalandet främst grundas på och vilken betydelse dessa resultat haft för den vetenskapliga utvecklingen.

När det gäller sökande vilkas vetenskapliga verksamhet i huvudsak varit förlagd utanför högskoleområdet är det särskilt angeläget att de sakkunniga klart redovisar grunderna för sin bedömning av den vetenskapliga skickligheten. Detsamma gäller för all yrkesverksamhet förvärvad utanför högskolan.

För att ägna pedagogisk meritering stor omsorg bör ett flertal bedömningsgrunder vägas samman som den sökande kan redogöra för i sin ansökan eller i samband med eventuellt intervjutillfälle. Bedömningarna är av störst värde om den sökande kan presentera en skriftlig referens.

Vid bedömning av de sökande gäller att först fastställa om den sökande har visat tillräcklig bredd och omfattning av sin pedagogiska verksamhet, där

bredd inte bara avser erfarenhet från undervisning på olika nivåer inom utbildningen utan också erfarenhet av olika undervisnings- och utvärderingsformer liksom erfarenheter av annan pedagogisk verksamhet än undervisning. Bredd avser variationen i den sökandes pedagogiska verksamhet.

Vid granskningen av pedagogiska meriter går man i princip tillväga på samma vis som vid granskning av vetenskapliga meriter, dvs. det handlar först om att skaffa sig ett bra deskriptivt underlag att basera värderingen på. Granskningen kan sedan genomföras i tre steg: I ett första steg kan förutsättningarna för den pedagogiska bedömningen diskuteras; därvid redovisas bedömningsaspekter och bedömningskriterier. I ett andra steg beskrivs de sökandes pedagogiska meriter och en sammanfattande värdering av deras kvalifikationer ges. I ett sista steg jämförs de sökande och rangordnas med avseende på hur väl de fyller de kvantitativa och kvalitativa kraven.

Varje utlåtande skall innehålla en rangordning av de sökande som i första hand bör komma ifråga för anställningen och därtill en på de sammanvägda bedömningsgrunderna baserad motivering till rangordningen. Om det med hänsyn till förhållandena i det enskilda ärendet är motiverat kan anställningsnämnden besluta att utlåtandena kan begränsas till att behandla endast den sökande som i första hand bör komma ifråga.

Sakkunnigutlåtandet skall alltid innehålla en redovisning av hur jämställdhetsaspekten beaktats, såvida detta inte är uppenbart onödigt genom att endast sökande av det ena könet förekommer.

Det är angeläget att framhålla för de sakkunniga vikten av att beakta det sätt på vilket både kvinnors och mäns val av undersökningsobjekt, problemställningar, metoder och språkbehandling speglas i forskning och utbildning.

Pedagogiskt sakkunniga

Chalmers tekniska högskola har stipulerat att minst en sakkunnig vid varje tillsättnings- eller befordringsärende skall ha som sin speciella uppgift att bedöma de sökandes pedagogiska skicklighet.

Chalmers har utarbetat ett *PM angående pedagogisk meritering för sökande till lärartjänster (1996)*. Detta föreskriver att den sökande skall kommentera sina pedagogiska meriter och ge en beskrivning av sitt pedagogiska förhållningssätt. Därigenom kan de sakkunniga ha en möjlighet att bedöma relationen mellan den sökandes pedagogiska syn och hur denna omsatts i praktiken. Vid Chalmers har ibland två pedagogiskt sakkunniga utsetts. Förutom en pedagogiskt intresserad och välmeriterad lärare – vanligen från annan sektion inom Chalmers – har även en fackpedagog tillkallats.

Enbart de sökandes medvetande om att deras ansökningar granskas med hänsyn till pedagogisk meritering medför en ökad beredskap att dokumentera och redovisa sådana meriter.

Mälardalens högskola har i vissa fall använt sig av tre sakkunniga ”då MdH har ansett det extra viktigt och behövligt att den pedagogiska skickligheten

sätts under lupp. Den ”tredje” sakkunnige har då helt ägnat sin granskning av de sökande åt den pedagogiska skickligheten och även varit den som lett intervjuer”.

Uppsala universitets anställningsordning pekar på möjligheten att utöver två sakkunniga som är ”särskilt förtrogna med ämnesområdet” även ”vid behov tillkalla specialsakkunniga för särskild bedömning av pedagogisk skicklighet och övriga bedömningsgrunder”.

Vid Karolinska Institutet finns representanter från de olika styrelserna i rekryteringsutskottet, vilka särskilt uppmärksammar den pedagogiska meriteringen hos de sökande. De sökande till anställningar som universitetslektorer och professorer redovisar sina pedagogiska meriter i enlighet med Karolinska Institutets meritportfölj. Denna är indelad i fyra delar: en vetenskaplig, en pedagogisk, en klinisk och en lednings-, utvecklings- och samverkansportfölj. Meritportföljen tillsänds de sakkunniga som ombeds utforma sina utlåtanden i enlighet med meritportföljen.

Anställningsnämndens förslag till fakultetsnämnden

När högskolan skall anställa en lärare skall den kandidat väljas som efter en helhetsbedömning av skicklighet ur ett verksamhetsperspektiv bedöms ha de bästa förutsättningarna för att genomföra aktuella arbetsuppgifter och bidra till en positiv utveckling av verksamheten.

Anställningsnämnden har att ta ställning till vem som skall föreslås till innehavare av den ledigförklarade anställningen, alternativt föreslå att anställningen inte skall tillsättas. Om det föreligger särskilda skäl kan anställningsnämnden föra upp flera sökande som kan komma ifråga för anställningen och den inbördes ordningen mellan dem.

Av protokollet skall framgå själva beslutet och motiveringen för detta. Motiveringen skall anknyta till anställningsprofilen och övriga krav i ledigkungalörelsen. Den bör vara kortfattad men redovisa resonemang beträffande samtliga behörighets- och bedömningsgrunder och därvid ange de väsentliga skäl som varit avgörande. Det är viktigt att motiveringen formuleras så tydligt att den ger såväl den beslutande instansen som de sökande en klar och korrekt bild av beslutsgrunderna.

Förslaget skall ange hur universitetets jämställdhetsmål beaktats. Om det finns sökande av båda könen skall anställningsnämnden ange hur den beaktat jämställdhetsaspekten. Om därvid någon kvinnlig eller manlig sökande bedöms vara lika eller nästan lika skickade för anställningen skall jämställdhetsaspekten beaktas och den som tillhör det underrepresenterade könet föreslås.

Chalmers tekniska högskola och Linköpings universitet framhåller det angelägna/naturliga i att tillsättningskommitténs protokoll inte enbart utformas som beslutsprotokoll utan istället bör innehålla diskussion och motivering, bland annat som ledning för kommande tillsättningsärenden.

Avbrytande av tillsättning

Beslut om avbrytande av en tillsättning fattas av samma instans som skulle fattat beslut om anställning. Beslut om att avbryta eller inte tillsätta en utlyst anställning bör fattas med stor restriktivitet. Ett godtagbart skäl kan vara medelsbrist och organisationsförändringar som inte kunnat förutses vid inledningen av anställningsförfarandet. Ett annat godtagbart skäl kan vara att kvarvarande sökande inte anses ha önskvärd kompetens trots formell behörighet.

Beslutsförhet

Anställningsnämnden/motsvarande organ är beslutsför när mer än hälften av representanterna i nämnden är närvarande, däribland ordföranden eller vice ordföranden.

Ärenden får handläggas vid telefonsammanträden.

Röstningsförfarande

Vid oenighet i nämnden skall företrädarna för minoritetsuppfattningen erinras om betydelsen av att de fullföljer sin votering genom en reservation. I annat fall anses de ha anslutit sig till majoritetsuppfattningen. Av en reservation skall framgå vilken mening reservanten har i sakfrågan och vilken motivering för sitt förslag som vederbörande vill anföra.

Beslutsmotivering

26 § Fakultetsnämnden eller motsvarande organ skall föreslå den sökande som främst bör komma ifråga för anställning. Om det finns särskilda skäl, får förslaget avse ytterligare sökande som bör komma ifråga och ordningen mellan dem.

Fakultetsnämnden eller det motsvarande organet skall i förslaget redovisa sin bedömning av varje föreslagen sökandes skicklighet i förhållande till de bedömningsgrunder som gäller för anställningen. Redovisningen skall omfatta både skickligheten beträffande varje bedömningsgrund för sig och vid en sammanvägning av alla bedömningsgrunderna. Om det finns bara en sökande och det föreslås att han eller hon skall anställas, behöver det inte lämnas någon sådan redovisning som sägs i detta stycke.

Av protokollet skall framgå själva förslaget till beslutet och motiveringen för detta. Motiveringen skall anknyta till anställningsprofilen och övriga krav i ledigkungsörelsen. Den bör vara kortfattad men redovisa resonemang beträffande samtliga behörighets- och bedömningsgrunder och därvid ange de väsentliga skäl som varit avgörande. Det är viktigt att motiveringen formuleras så tydligt att den ger såväl den beslutande som de sökande en korrekt bild av beslutsgrunderna. Om endast en sökande finns och denne föreslås till innehavare av anställningen, är det tillräckligt att nämnden uttryckligen förklarar att den funnit sökanden behörig.

Mot bakgrund av anställningsnämndens ovan angivna ansvar för normbildning är det väsentligt att skälet för nämndens förslag ges en sådan fyllighet att inte bara sökandena utan också lärare och studerande, som inte själva berörs av ett visst ärende, får möjlighet att förstå anställningsnämndens meritvärdering och avvägningen mellan skilda slag av meriter.

Utöver protokollet förs till akten samtliga de handlingar som inkommit till nämnden i ärendet samt sådan dokumentation som upprättats inom nämnden och som påverkat ärendet.

Beslut

27 § Förslag enligt HF 4 kap. 26 §, skall lämnas till rektor.

28 § Lärare anställs genom beslut av rektor. Detta gäller även beslut om befordran.

Vid Sveriges Lantbruksuniversitet har rektor delegerat beslut om anställning av/befordran till universitetslektor till chefen för personalbyrån. Vid vissa lärosäten avser rektors delegation vederbörande fakultet.

Offentlighet

Material som upprättas inom anställningsnämnden under tillsättnings handläggning är att betrakta som interna arbetspapper. Representanterna i anställningsnämnden skall uppmanas att vare sig under ärendets behandling eller i efterhand tillhandahålla personer utanför gruppen någon del av här nämnt arbetsmaterial.

De sökandes handlingar, ingivna i avsiktsförklaringar, kompletterande intyg och betyg, sakkunnigas utlåtande och annat material som tillförts nämnden från olika externa är offentliga handlingar och skall registreras och ingå i akten.

Överklagande av tillsättning av en anställning

Följande beslut får överklagas till Överklagandenämnden för högskolan: HF 12 kap § 2:

- * Beslut om anställning vid statlig högskola, med undantag av anställning som doktorand.
- * Beslut om befordran som professor eller universitetslektor.
- * Beslut om att avslå en befordran som professor eller universitetslektor.
- * Beslut om att avslå en begäran om anställning som professor i samband med anställning av en universitetslektor.

Beslut överklagas skriftligt. Den sökande skall ange vilket beslut som överklagas och skälen därtill. Begäran som omprövning skall ha inkommit till universitetets registrator inom tre veckor efter beslutsdatum.

Anställningsnämnden/motsvarande organ och de sakkunniga skall avge yttrande efter överklagandet. Den som förordnats på anställningen skall ges möjlighet att kommentera överklagandeskrivelsen.

Därefter sammankallas anställningsnämnden/motsvarande organ på nytt och har då att ta ställning till överklagandet.

Ärendet överlämnas sedan till rektor för yttrande och går därefter vidare till överklagandenämnden.

Överklagandenämndens beslut kan inte överklagas.

Ett beslut om att avslå en begäran att en för sent ingiven ansökan skall beaktas kan inte överklagas.

Vid stiftelsehögskolan Chalmers tekniska högskola kan beslut om tillsättning inte överklagas.

Återsändande av ansökningshandlingar

Formellt gäller Riksarkivets regler att ansökningar med tillhörande handlingar skall återsändas till de sökande senast två månader efter det att överklagandetiden gått ut. Endast om de sökande inte kan påträffas får ansökningshandlingarna gallras ut. Efter avslutat arbete skall därför de sakkunniga snarast återsända samtliga ansökningshandlingar inklusive vetenskapliga skrifter till berörda sökande.

Befordran av lärare

Bakgrund

Genom tillkomsten av bestämmelserna i högskoleförordningen 1999 4 kap. 11–13 §§ har det öppnats en ny väg att bli anställd som professor respektive lektor.

Tillsvidareanställda lärare kan ansöka om befordran till anställning som lektor respektive professor utifrån sin kompetens. Dessutom skall den som erbjuds anställning som lektor istället anställas som professor om han eller hon begär det och har behörighet för en sådan anställning.

Däriigenom skärps kravet på att upprätthålla skillnaden mellan behörighetsvillkor och bedömningsgrunder: prövning av ansökan om befordran handlar enbart om huruvida sökanden uppfyller behörighetskraven för att anställas som professor respektive lektor.

Beslut om anställning av professor och adjungerad professor samt befordran till anställning som professor fattas av rektor. Beslut om anställning av universitetslektor, adjungerad universitetslektor och forskarassistent fattas i enlighet med gällande delegationsordning.

Genom möjligheterna till intern befordran eftersträvar statsmakterna att tillhandahålla ett system för att erkänna och belöna lärare som utvecklar sin kompetens. Utgångspunkten för befordran är att anställningens benämning skall återspegla innehavarens kompetens.

I anställningen som lärare kan ingå verksamhet inom utbildning, forskning eller konstnärligt utvecklingsarbete och administration.

Framstående meritering inom samtliga dessa tre verksamhetsområden skall beaktas i ärenden om befordran av lärare.

Ämnesområdet för anställningen

Befordran skall enligt högskoleförordningen ske inom ämnesområdet för anställningen. Grunden för ämnesområdet är universitetets behov. Denna kommer till uttryck i form av den ämnesbeskrivning som anställningen som lektor har. Om det är ett uppenbart arbetsgivarintresse att benämningen skall ändras bör initiativ till sådan ändring kunna tas. Normalt gäller benämningen för den ursprungliga anställningen. Initiativet till en sådan ändring ligger hos fakultetsnämnd/motsvarande.

Sakkunniga kan uttala sig i ärendet efter fråga från fakultetsnämnd/motsvarande.

Det förefaller emellertid som om regeringen hittills inte varit hågad att efter gjord framställning ändra ämnesområdet för anställningen.

Befordran till professor

11 § En lektor som är anställd tillsvidare vid en högskola skall efter ansökan befordras till en anställning tillsvidare som professor vid den högskolan, om lektorn har behörighet för en sådan anställning. Ämnesområdet för anställningen som professor skall vara detsamma som för anställningen som lektor.

12 § Den som erbjuds en anställning tillsvidare som lektor vid en högskola skall i stället anställas tillsvidare som professor där, om han eller hon begär det och har behörighet för en sådan anställning.

Behörighetsvillkoren för att en lektor skall befordras till professor är desamma som vid tillsättning av en anställning som professor. I sitt PM angående befordran till biträdande professor [en tjänstekategori som Chalmers i egenkap av stiftelsehögskola fortfarande har kvar] anger Chalmers tekniska högskola: "För att komma ifråga för befordran krävs alltid att kandidaten visat ett intresse och engagemang för utbildningsfrågor och bl.a. medverkat i grundutbildningen."

Befordran till lektor

13 § En adjunkt som är anställd tills vidare vid en högskola skall efter ansökan befordras till en anställning tills vidare som lektor vid den högskolan, om adjunkten har behörighet för en sådan anställning. Ämnesområdet för anställningen skall vara detsamma som för anställningen som adjunkt.

En adjunkt som är anställd tills vidare får befordras till lektor även om behörighetsvillkoren inte är uppfyllda. Detta gäller dock bara om adjunkten har visat särskild pedagogisk skicklighet eller särskild skicklighet att utveckla och leda verksamhet och personal vid högskolan eller visat särskild förmåga att samverka med det omgivande samhället.

En adjunkt som är anställd tills vidare och som har visat *särskild pedagogisk skicklighet* skall för att befordras till lektor under en följd av år dokumentera uppmärksammade insatser som ligger tydligt över de krav som kan ställas på en erfaren lärare och som kommit till uttryck på flera olika sätt och som varit till gagn för ett ämnesområde eller utbildningsområde som vederbörande arbetar inom.

Linköpings universitets filosofiska fakultet anger i sina riktlinjer för befordran av en adjunkt som inte har formell kompetens: ”När en anställd blir befordrad på kriteriet ”särskild pedagogisk skicklighet” innebär detta att den sökande uppvisat breda och gedigna kunskaper inom sitt ämnesområde. Därför föreligger det ett krav på vetenskaplig aktivitet hos den sökande genom t.ex. en avlagd licentiatexamen.”

En adjunkt som är anställd tills vidare och som har visat *särskild skicklighet att utveckla och leda verksamhet och personal* skall för att befordras till lektor under en följd av år dokumentera uppmärksammade insatser som avser ledaruppgifter på hög nivå och som kommit till uttryck på flera sätt. Sådana uppgifter kan avse uppdrag som prefekt, studierektor, ordförande i större kommitté, styrelse eller nämnd.

En adjunkt som är anställd tills vidare och som har uppvisat *särskild förmåga att samverka med det omgivande samhället* skall för att befordras till lektor under en följd av år dokumentera uppmärksammade insatser som avser kvalificerat utvecklingsarbete av olika slag kring samverkan för att göra utbildning och forskningsresultat tillgänglig(a) för nya grupper och samverkan som leder till att universitetets kompetens blir tillgänglig för samhället i övrigt.

Det kan t.ex. gälla distansutbildning, fortbildning, samverkan med skolan samt uppdragsutbildning.

Handläggning av befordringsärenden

Den enskilde läraren har möjlighet att när som helst ansöka om befordran. Ansökan om befordran till professor och universitetslektor ställs till rektor och inges till registrator.

Ansökan om befordran bereds i anställningsnämnden/motsvarande organ på samma sätt (i tillämpliga delar) som vid externa rekryteringar. Till ansökan skall bifogas de handlingar som styrker behörigheten på samma sätt som till professur och/eller universitetslektorat.

Även sakkunnigas arbete sker på samma sätt som vid tillsättning av professor och universitetslektor.

22 § Vid ansökan om befordran enligt 11 § eller 13 § första stycket skall de med ämnesområdet särskilt förtrognas yttrande avse frågan om sökanden skall befordras eller inte och om sökanden uppfyller behörighetskraven eller inte.

Sakkunnigutlåtande behöver inte inhämtas om det är uppenbart obehövligt för prövning av befordringsfrågan. Denna fråga avgörs av anställningsnämnden/motsvarande organ. Som exempel på en situation där sakkunnigutlåtanden kan vara obehövliga kan nämnas att den sökande nyligen i ett annat sammanhang har varit föremål för sakkunnigprövning för anställning som professor/universitetslektor inom samma ämnesområde.

Avslag på en ansökan om befordran meddelas genom särskilt beslut av rektor. Ett avslag skall innehålla en redovisning av skälen till beslutet. Även för att minska riskerna för uppenbart "onödiga" förnyade ansökningar bör beslutsskälen redovisas, så att den sökande – och det prövande organet – får gott underlag för att bedöma vilka kompletteringar och/eller förbättringar i meriteringen som erfordras.

Summering och reflexion

Anställningsordningarna vid de olika högskoleenheterna visar stor samstämmighet och ansluter sig nära till föreskrifterna i högskoleförordningens kap. 4. Det är främst beträffande eventuellt anlitage av sökkommitté, rutiner vid ledigförklarande och annonsering samt ifråga om så kallade pedagogiskt sakkunniga som skillnader kan förekomma.

Pedagogiska meriter

Pedagogiska meriter vid universitet och högskolor

Materialsamling

För att få ett begrepp om hur pedagogisk meritering värderas vid olika svenska universitet och högskolor har en genomgång gjorts av de exempel på pedagogiska meriter som tas upp av ett urval av universitet och högskolor. Det har som nämnts i det inledande avsnittet (s. 1) trots erhållna löften och upprepade påstötningar visat sig oväntat svårt att få in material. I bilagan finns en förteckning över de handlingar och dokument som genomgått. Flera av dem har kunnat granskas endast därigenom att de hämtats från nätet. För vissa högskoleenheter har emellertid pedagogisk meritering inte heller återfunnits på nätet.

Det har inneburit betydande svårigheter att värdera och sammanställa en klassificering över pedagogiska meriter. En orsak är materialets ojämna karaktär. Omfånget växlar t.ex. mellan de olika enheterna från en halv sida till femtiotalet sidor.

Skillnaden ifråga om omfång beror till viss del på skillnader med hänsyn till konkretion och argumentation. En del universitet och högskolor har mycket detaljerade preciseringar av hur meriterna skall tillgodoräknas, medan andra nöjer sig med en hög abstraktionsgrad och allmänt uttryckta meriter. Det har ibland medfört besvärliga avvägningar att bedöma om snarlika formuleringar innebär att det som dessa formuleringar representerar i sammanställningen bör sammanföras till en enda rubrik. Tämmligen stor restriktivitet ifråga om att försöka nedbringa antalet meritrubriker har därvid tillämpats. Endast i händelse av att två formuleringar tyder på uppenbar samstämmighet har de sammanförts till en övergripande rubrik.

De övergripande indelningsprinciperna inger också viss osäkerhet. Skilje- linjen mellan pedagogiska och vetenskapliga meriter är mestadels tämligen klar, medan däremot avgränsningarna för pedagogiska meriter gentemot akademiskt ledarskap och samverkan med det omgivande samhället är betydligt mer diffusa och växlande vid olika högskoleenheter. Det som vid en enhet redovisas som en pedagogisk merit (t.ex. studierektorskap) kan sålunda vid en annan högskola tas upp under akademiskt ledarskap.

På samma sätt kan en populärvetenskaplig insats ibland bokföras som en pedagogisk merit men vid en annan enhet i en speciell portfölj för samverkan med det omgivande samhället. Vissa högskolor har en genomförd och noga genomarbetad portföljindelning, medan andra blandar de olika meriterna med knapphändiga eller inte alls redovisade indelningsgrunder.

I den följande klassificeringen har de meriter som explicit anges som pedagogiska medtagits. Däremot har kontroller ej företagits om saknade

meriter istället eventuellt kan återfinnas i annan portfölj. Enheternas egen kategorisering av vad som är pedagogiska meriter har alltså följts.

Högskoleenheterna redovisas uppdelade i universitet, fakulteter, högskolor och fackhögskolor. Som **universitet** anges de som i dokument uppgivit meriter som skall gälla för hela lärosätet. Dit hör Linköpings universitet (**LiU**), Lunds universitet (**LU**), Stockholms universitet (**SU**), Sveriges Lantbruksuniversitet (**SLU**), Uppsala universitet (**UU**) och Örebro universitet (**ÖU**).

Under rubriken **fakultet** upptas de fakulteter som tillhör ett universitet, men vars meriter inte har uppgivits som övergripande för hela universitetet. Dit hör Humanistiska fakulteten vid Göteborgs universitet (**GU Hum**), Medicinska fakulteten vid Göteborgs universitet (**GU Med**), Samhällsvetenskapliga fakulteten vid Göteborgs universitet (**GU Sam**), Utbildningsvetenskapliga fakulteten vid Göteborgs universitet (**GU Utb**), Hälsovetenskapliga fakulteten vid Linköpings universitet (**HLiU**), Luleå tekniska universitet (**LTU**), Medicinska fakulteten vid Lunds universitet (**LU Med**), Lunds tekniska högskola (**LTH**), Tekniska fakulteten vid Umeå universitet (**UmU Tekn**), Historisk-filosofiska fakulteten vid Uppsala universitet (**UU Hi-fi**), Juridiska fakulteten vid Uppsala universitet (**UU Jur**), Medicinska fakulteten vid Uppsala universitet (**UU Med**), Språkvetenskapliga fakulteten vid Uppsala universitet (**UU Spr**) och Teknisk–naturvetenskapliga fakulteten vid Uppsala universitet (**UU Tekn-Nat**).

Högskolor som har bidragit med dokumentation är Högskolan i Borås (**HB**), Malmö högskola (**MaH**) och Mälardalens högskola (**MdH**).

Fackhögskolorna har redovisats för sig som fristående enheter även om de finns på samma ort som ett universitet. Till denna kategori har förts Chalmers tekniska högskola (**CTH**), Karolinska Institutet (**KI**) och Kungliga Tekniska Högskolan (**KTH**). Det är alltså inte enhetens formella namn utan dess en- eller flerfakultetskaraktär som ligger till grund för indelningen.

Behörighet

I högskoleförordningen (HF kap. 4) anges vilken behörighet som erfordras för anställning som lärare vid universitet och högskolor.

§ 5 Behörig att anställas som professor är den som har visat såväl vetenskaplig som pedagogisk skicklighet.

§ 7 Behörig att anställas som lektor inom annat än konstnärlig verksamhet är den ”som dels har avlagt doktorsexamen eller har motsvarande vetenskaplig kompetens eller har någon yrkesskicklighet som är av betydelse med hänsyn till anställningens ämnesinnehåll och de arbetsuppgifter som skall ingå i anställningen, dels har visat pedagogisk skicklighet.”

§ 9 Behörig att anställas som adjunkt är den som avlagt examen från grundläggande högskoleutbildning eller har motsvarande kompetens, dels har visat pedagogisk skicklighet.”

§ 10 Behörig att anställas som forskarassistent är den som avlagt doktorsexamen eller har en utländsk examen som anses motsvara doktorsexamen.

Behörighetskraven är som synes allmänt formulerade. Endast ifråga om tjänst som lektor finns ett klart definierat behörighetskrav, nämligen avlagd doktorsexamen (eller motsvarande vetenskapliga kompetens). Som motsvarande vetenskapliga kompetens gäller efter särskild prövning licentiatexamen enligt äldre bestämmelser eller sådan utländsk vetenskaplig meritering utan avlagd doktorsexamen som kan anses motsvara doktorsexamen.

När det gäller vetenskaplig meritering finns ingen fastställd undre gräns. Det är i själva verket påfallande att så föga diskussion förekommer och så ringa kritik riktas mot tillsättningsproceduren ifråga om bedömningen av kravet på vetenskaplig skicklighet. Även om många sökande, vilka inte fått den uppskattning de tycker sig förtjäna, lär vara starkt kritiska mot sina speciella sakkunniga finns det knappast någon medveten kritik mot sakkunniginstitutionen som sådan, mot begreppet ”vetenskaplig skicklighet” eller den gängse tolkningen av detta begrepp. Detta tyder på att tillämpningen i de allra flesta fall svarar mot vetenskapssamhällets uppfattning om vad detta begrepp bör innebära.

Tolkningen av ”vetenskap” torde normalt vara förankrad i en internationell uppfattning om vad som kan anses vara vetenskap. Det finns givetvis mycket stora kvalitativa och kvantitativa skillnader mellan olika discipliner beroende på skilda vetenskapstraditioner och vitt skilda metodiska betingelser jämte olika ämnesområdens högst olika kvantitativa skillnader ifråga om vetenskaplig verksamhet. Inom ett ämnesområde kan det naturligtvis finnas väsentliga geografiska och tidsmässiga skillnader, beroende på om en viss forskningsverksamhet kan utvecklas eller stagnera på grund av en speciell persons eller en forskningsmiljöns effekt. Avgörande är emellertid den tilltro som, både inom och utom den akademiska världen finns till att den kollegiala vetenskapliga bedömningen eftersträvar största möjliga objektivitet enligt ett gällande bedömningssystem, ”det vetenskapliga”, som åtnjuter en stadgad position som just det mest objektiva.

Bidragande till denna position är dels den utsatta konkurrenssituation som gör att – i synnerhet vid professurer i attraktiva ämnesområden – ofta en mycket hög vetenskaplig meritering krävs för dem som förordas, dels ett accepterande av att tjänster har måst besättas också i ämnesområden, vilka inte är så attraktiva ur forskningssynpunkt och därför endast kan uppvisa ett fåtal eller rentav endast enstaka kvalificerade sökande.

Borttagandet av begreppet tjänst och införandet av anställningar för lärare vid universitet och högskolor kan möjligen förändra situationen i och med att det inte längre blir nödvändigt eller ens naturligt att ersätta en tjänstehavare med viss tjänsteställning med en annan innehavare med samma tjänsteställning. I gengäld kommer möjligheten till befördran att öppna för nya bedömnings-situationer med eventuellt förändrade kriterier för vad som ska fordras ifråga om vetenskaplig meritering. Detta faller dock utanför vårt uppdrag och kommer att undersökas av andra forskare.

När det gäller pedagogisk meritering finns inga formellt fastställda krav som gäller för anställning av högskollärare. I det avseendet finns en ytlig parallell till det vetenskapliga kravet för professur. Parallellen är dock blott skenbar. Eftersom det inte finns någon obligatorisk pedagogisk utbildning för läraranställning vid högskola saknas ofta dokumentation och vana vid att efterfråga dokumentation. De sakkunniga har traditionellt – ifråga om profes-surer så gott som undantagslöst – utgjorts av professorer, dvs. personer som fått sina tjänster på grund av sina egna framstående forskningsmeriter. Detta har varit en faktor som kraftigt medverkat till att sådana meriter har kunnat värderas och beaktas. Det vetenskapliga synsättet grundläggs inte minst genom att vetenskapliga seminarier är obligatoriska i forskarutbildning för studerande inom alla ämnen. Vid dessa seminarier redovisar forskare och forskarstuderande öppet sin forskning och sina forskningsresultat och de diskuteras och bedöms utifrån vetenskapliga kriterier. Forskarutbildningen (det finns ju ingen högskolelärarutbildning!) består nästan uteslutande av dels litteraturstudier av andras forskning, dels av en egen genomförd undersökning som enbart bedöms efter vetenskapliga kriterier. Den vetenskapliga skickligheten mäts alltså för anställning som lektor efter avlagd doktorsexamen som avslutning av en forskarutbildning med en bedömningsgrund efter inom universitet, fakulteter och ämnesområden sedan lång tid hävdvunna normer med fortlöpande nationella och internationella jämförelser.

I avsaknad av för ändamålet avsedd pedagogisk examen och i avsaknad av seminarier med pedagogisk inriktning har den pedagogiska meriteringen, även då den medtagits, ibland inskränkt sig till allmänna intryck och svepande muntliga omdömen eller kvantitativa mått rörande omfattningen och möjli-gen bredden av sökandes högskoleundervisning. Den pedagogiska meriteringen har alltså enbart varit en bedömningsgrund men en bedömningsgrund i vilken bedömningen har gjorts utan någon i praxis fastställd grund. Därigenom skiljer sig denna meritering totalt ifrån den bedömningsgrund som utgör bedömningsgrunden för vetenskaplig skicklighet.

Eftersom högskolans undervisning skall bygga på vetenskaplig grund förefaller det naturligt och nödvändigt att vetenskaplig skicklighet, ådagalagd genom forskarutbildning, och examen avlagd inom ramen för forskarutbildning bör utgöra basen för anställning som lärare inom högskolan. Ambitionen att alla lärare vid högskolan skall undervisa (dock med viss restriktivitet för de snävt tidsbegränsade anställningarna som forskarassistent) gör emellertid att

det också skulle kunna anses naturligt att lärarna bör ha pedagogisk skicklighet, förvärvad och ådagalagd genom en grundläggande relevant lärarutbildning. Ifråga om lärare inom varje annan verksamhet (stadiemässigt från förskola till och med gymnasium och områdesmässigt från t.ex. matematik och engelska till idrott och bild) nöjer man sig ju inte med att den pedagogiska skickligheten blir en bedömningsfråga utifrån allmänna intryck av vad man tror sig veta om personer som kanske undervisat en tid utan att ha någon lärarutbildning för sitt läraryrke.

Obligatorisk pedagogisk utbildning

I Högskoleutredningen 1992 ges i bilaga 4 (s. 315–319) ett förslag till ett ”Program för kompetensutveckling för lärare i högskolan”. Förslaget omfattar en två veckors ”Kommunikationskurs” (vanligen inom forskarutbildningen), en inskolning om en vecka (direkt vid anställningen), ”pedagogisk grundutbildning” om tre veckor (under första anställningsåret), ”successiv utbildning om två veckor/år (under de fem följande åren) och ”fortbildning” om en vecka/år (under hela den resterande tjänstgöringstiden).

I utredningens slutbetänkande ”Frihet Ansvar Kompetens Grundutbildningens villkor i högskolan” (SOU 1992:1) summeras utredningen på bakre titelbladet på följande sätt:

En grundtanke i betänkandet är att *grundutbildningens status* i högskolan måste höjas och *sambandet mellan undervisning och forskning* stärkas. *Pedagogiska meriter* måste dokumenteras och beaktas på ett tydligare och mer genomtänkt sätt än vad som hittills varit fallet. Det är nödvändigt med en grundläggande *pedagogisk utbildning* för all personal med undervisningsuppgifter. För behörighet till lärartjänster bör ett krav på pedagogisk utbildning av en minsta omfattning införas.

Utredningen ”Nya villkor för lärandet i den högre utbildningen” (SOU 2001:1) erinrar om att högskolepedagogisk utbildning motsvarande mellan en och tio veckors heltidsinsats (i något fall längre) i dag bedrivs vid ett stort antal lärosäten och i många fall grundar sig på Högskoleutredningens förslag. Dock är den inte obligatorisk annat än i några få fall. Utredningen föreslår:

- att det för anställning som adjunkt, lektor eller professor införs krav på fullgjord högskolepedagogisk grundutbildning motsvarande tio veckors heltidsarbete och att detta behörighetskrav regleras i högskoleförordningen.
- att det i regleringsbrev förs in ett krav på att lärosätena skall erbjuda högskolepedagogisk utbildning för doktorander med anställning i samband med att de åläggs undervisning och att de skall få räkna in sådan utbildning i sin anställning,
- att det i forskarutbildning bör kunna ingå kurser i högskolepedagogik,

- att högskolepedagogisk fortbildning efter grundutbildning kontinuerligt skall erbjudas alla lärare och annan personal med pedagogiska uppgifter vid lärosätena.

Lokala krav på pedagogisk utbildning

I avsaknad av statliga initiativ har de flesta universitet och högskolor själva tagit initiativ till intern pedagogisk utbildning. Sålunda föreskriver Uppsala universitet i sin anställningsordning (Uppsala universitet Anställningsordning Dnr 6877/98, 2000-02-21) att den som skall anställas som lärare vid universitetet förutom att ha ”visat den undervisningsförmåga som krävs för anställningen ifråga och dessutom om särskilda skäl ej föreligger, ha genomgått för verksamhet inom universitetet relevant pedagogisk utbildning”. Vid Uppsala universitet finns en pedagogisk grundkurs, omfattande tre veckors heltidsarbete, som varje år genomgås av ca 200 lärare. Denna grundkurs genomgås vanligen under första arbetsåret efter anställningen.

Vid Umeå universitet arrangeras en grundläggande pedagogisk utbildning för universitetslärare. Den består av en veckas introduktion och handledning vid den egna institutionen, två och en halv veckas utbildning i kommunikation och muntlig presentation (i vissa fall ingående i forskarutbildningen) och likaledes två och en halv veckors utbildning i lärarkunskap (att planera, genomföra och värdera universitetsutbildning). Universitetsstyrelsen i Umeå fattade 1993 ett beslut att den som söker tjänst som universitetslektor eller universitetsadjunkt anses fylla kravet på pedagogisk skicklighet om han/hon har genomgått minst sex veckors pedagogisk utbildning eller motsvarande och uppvisar väl vitsordad pedagogisk tjänstgöring.

Kungliga Tekniska Högskolan fastslog i sin utvecklingsplan, fastställd i augusti 1999, bland annat att:

- pedagogisk–didaktisk utbildning skall krävas för alla lärartjänster
- varje doktorand som en del av forskarutbildningen skall genomgå en pedagogisk grundkurs
- nyanställda lärare skall under första anställningsåret påbörja en sex veckors pedagogisk–didaktisk utbildning.

Vid Karolinska Institutet finns dessutom en för docentur obligatorisk universitetspedagogisk kurs.

Obligatorisk pedagogisk kurs finns också vid Sveriges Lantbruksuniversitet i form av en pedagogisk grundutbildning för lärare och fyra veckors pedagogisk docentutbildning. Sedan 1994 har SLU krävt att alla som tillsvidareförordnas som lärare skall ha genomgått den pedagogiska grundutbildningen för lärare och likaså fyra veckors docentutbildning för att bli antagna som docent. I docentutbildningen ingår en provföreläsning.

Även om det framför allt i fortsättningen lär komma att anordnas fler och sannolikt längre och mer omfattande utbildningar av liknande slag vid fler

högskoleenheter är det angeläget att kraven på pedagogisk utbildning formaliseras och ges stöd i högskoleförordningen.

Pedagogisk utbildningskurs
Universitet: SLU, UmU, UU
Fackhögskola: KTH

För docentur obligatorisk universitetspedagogisk kurs
Universitet: SLU
Fackhögskola: KI

Docentföreläsning
Universitet: UU (vissa fakulteter)

Meriter gällande pedagogisk utbildning

Praktisk-pedagogisk lärarutbildning för grundskolan och gymnasieskolan

I avsaknad av obligatorisk generell lärarutbildning för högskolelärare är det förståeligt att många universitet och högskolor pekar på den praktisk-pedagogiska lärarutbildning som finns för dem som siktar till att bli lärare i grundskolan eller gymnasieskolan inom det allmänna skolväsendet. Man skulle kunna förvänta sig att det skulle vara naturligt att universitets- och högskolelärare i skolämnen skall ha genomgått sådan lärarutbildning eftersom en väsentlig del av deras undervisning innebär utbildning av blivande lärare i det egna ämnet.

Den speciella linjen för vuxenpedagogisk lärarutbildning har inte nämnts från något håll.

Ingen enda enhet tar upp särskilda krav för lärarutbildare inom högskolan.

Universitet: LU, ÖU
Fakulteter: GU Sam, GU Utb, LTU, LU Med, LTH, UmU Tekn,
UU Hi-fi, UU Jur, UU Spr, UU Tekn-Mat
Högskolor: HB, MaH, MDH
Fackhögskola: KTH

Läraprov

Det är ovisst om man med ”läraprov” avser detsamma som vid andra enheter benämns ”provföreläsning” eller ”undervisningsprov”.

Genomgången läraprov
Universitet: LU
Fakultet: UmU Tekn
Fackhögskola: KI

Provföreläsningar, undervisningsprov
Universitet: UU (vissa fakulteter), ÖU
Fakulteter: GU Sam, GU Utb
Högskola: MaH

Akademiska studier i (högskole)pedagogik

Att akademiska studier i pedagogik, speciellt kurser i högskole- och universitetspedagogik, anges av många är väntat men det är ändå påfallande att inte alla har gjort det. Kurser i högskole- och universitetspedagogik arrangeras, dock tydligen blott vid få enheter. Sådana kurser borde finnas vid betydligt fler lärosäten så länge inte en obligatorisk utbildning för högskolelärare existerar.

Akademiska studier i pedagogik

Universitet: ÖU
Fakulteter: LTU, LU Med, LTH, UmU Tekn, UU Hifi, UU Jur, UU Med
Högskolor: HB, MaH, MDH

Högskole- och universitetspedagogik

Universitet: ÖU,
Fakulteter: LTU, LTH, UmU Tekn
Högskolor: HB, MaH
Fackhögskolor: KI, KTH

Pedagogisk utbildning

Den övergripande rubriken Pedagogisk utbildning ger möjlighet till vida tolkningar liksom Pedagogisk utbildning av annat slag och Annan relevant [pedagogisk] utbildning. Ifråga om uppdelningen på kurser inom och utanför egen fakultet och rubriken Annan relevant utbildning nämns ej explicit att kurserna respektive utbildningen skall vara av pedagogisk art. Detta får emellertid ändå förutsättas för att de skall framstå som explicit meritgivande inför lärartjänst.

Universitet: SLU, SU
Fakulteter: GU Hum, GU Sam, GU Utb, HLiU, LU Med, UU Jur, UU Spr
Fackhögskolor: CTH, KI

Pedagogiska kurser av olika slag

Deltagande i pedagogiska kurser o.d. tolkas som ett tecken på ett aktivt intresse för undervisning.

Vid några medicinska utbildningar och på Kungliga Tekniska Högskolan tar man upp kurser (av allt att döma med viss fackdidaktisk inriktning) som anordnas inom den egna fakulteten/högskolan. Vid Medicinska fakulteten vid

Göteborgs universitet och Karolinska Institutet gör man åtskillnad mellan dessa och kurser utom den egna fakulteten. De senare torde väl avse sådana pedagogiska kurser som anordnas av pedagogikinstitutioner.

Pedagogisk utbildning av annat slag är en restrubrik som öppnar för examina och utbildningar av skiftande slag.

Relevant (pedagogisk) utbildning

Fakulteter: GU Hum, UmU Tekn, UU Jur

Högskolor: HB, MDH

Genomgångna (pedagogiska) kurser vid egen fakultet

Fakulteter: GU Med, HLiU

Fackhögskolor: KI, KTH

Genomgångna (pedagogiska) kurser utanför egen fakultet

Fakultet: GU Med

Fackhögskola: KI

Pedagogisk utbildning av annat slag

Fakulteter: LTU, UmU Tekn

Högskolor: HB, MDH

Alternativpedagogiska kurser

Några universitet och högskolor lyfter särskilt fram nya och/eller alternativa pedagogiska kurser, något som tyder på att man aktivt vill uppmärksamma tendenser till kompletteringar och förändringar i hävdvunna traditionella undervisningsformer.

Deltagande i (nya eller alternativa) pedagogiska kurser, seminarier och workshops

Universitet: SU, UU

Fakultet: LTH

Högskola: MaH

Fackhögskola: CTH

Speciella pedagogiska kurser

Karolinska Institutet och Örebro universitet anför mer specifika pedagogiska meriter, nämligen ”Inlärningspsykologi” respektive ”Könsteoretiska aspekter på pedagogik”.

Docentkompetens

För de allra flesta är docentkompetens synonymt med ”hög vetenskaplig kompetens”. Att docentkompetens av medicinska fakulteter anförs under

pedagogisk meritering beror på att det för medicinsk docentur (liksom vid Sveriges Lantbruksuniversitet) även fordras pedagogisk meritering i form av vissa genomgångna pedagogiska kurser.

Docentkompetens

Universitet: SLU

Fakulteter: GU Med, HLiU

Fackhögskola: KI

Ämnesmässig kompetens

Det förefaller att vara en truism att den som skall inneha en akademisk lärartjänst skall ha en fullgod ämnesmässig kompetens. Att detta endast framhålls av Karolinska Institutet beror sannolikt på att sådan kompetens generellt förutsätts vara en obligatorisk och nödvändig underbyggnad till den vetenskapliga kompetensen. Det förefaller ändå vara befogat att såsom några universitet och fakulteter explicit uttrycka att kunskaperna inom det egna undervisningsämnet skall vara "breda och aktuella".

Uppsala universitet är ensamt om att peka på vikten av pedagogisk och ämnesmässig fortbildning och Malmö högskola anför "Vetenskapligt arbete inom det egna ämnet" som en pedagogisk merit. Annars redovisas nog det sistnämnda i den vetenskapliga portföljen.

Breda (gedigna) och aktuella kunskaper i det egna undervisningsämnet

Universitet: LiU, UU

Fakulteter: GU Utb, LTU, LTH

Övrigt

Humanistiska fakulteten vid Göteborgs universitet är ensam om att ha en helt ospecificerad Övrig-rubrik. Denna restrubrik återfinns hos GU Hum även beträffande undervisningsmeriter och meriter från pedagogiskt utvecklingsarbete.

Meriter från undervisning och handledning

Grundutbildningsundervisning

En central merit för lärare är givetvis erfarenhet av väl genomförd tidigare undervisning. Ett mycket stort antal av de upptagna meriteringsexemplen gäller också tidigare undervisning inom universitet och högskolor, speciellt inom grundkursutbildningen.

I flertalet fall betonar man vikten av att undervisningsmeriterna anges med utförlig specificering av undervisade kurser, bredd och variation, målgrupp, tidsperiod, omfattning, nivå och självständigt ansvar, men det förekommer även att man önskar upplysning om tillämpad undervisningsmetod.

Universitet: LiU, LU, UU, ÖU
Fakulteter: GU Sam, GU Utb, UU Hifi, UU Spr, UU Tekn-Nat
Högskolor: HB, MaH
Fackhögskola: CTH

Bredd/variation
Universitet: LiU, SLU, UU
Fakulteter: GU Hum, GU Sam, GU Utb, UU Jur
Högskola: MDH
Fackhögskola: CTH

Målgrupp
Fakulteter: GU Med, HLiU, LU Med
Fackhögskolor: KI, KTH

Tidsperiod
Fakulteter: GU Med, HLiU, UU Med
Fackhögskolor: KI, KTH

Omfattning
Universitet: UU
Fakulteter: GU Med, GU Sam, GU Utb, HLiU, LTU, LU Med, LTH, UmU Tekn, UU Jur, UU Med, UU Spr, UU Tekn
Högskola: MDH
Fackhögskolor: CTH, KI, KTH

Nivå
Universitet: UU, ÖU
Fakulteter: LU Med, LTH, UmU Tekn, UU Jur
Högskola: MDH
Fackhögskola: CTH

Undervisningsformer (och -metoder)
Universitet: SLU
Fakulteter: GU Med, LU Med, LTH, UmU Tekn, UU Jur, UU Med
Högskola: MDH
Fackhögskolor: CTH, KI, KTH

Självständigt ansvar/kursgivaransvar (inom och utom egen fakultet)
Universitet: SLU
Fakulteter: GU Med, HLiU, LTH, UmU Tekn, UU Jur, UU Spr, UU Tekn-Nat
Högskolor: HB, MDH
Fackhögskolor: KI, KTH

Det självständiga ansvaret innefattar en totalsyn på undervisningen. Undervisning utgörs inte enbart av lektioner och flera enheter betonar vikten av totalsyn genom att definiera undervisningsförmåga såsom ledning, planering, genomförande, examination och utvärdering av undervisningen på grundkursnivå.

Undervisningsförmåga vid ledning, planering, genomförande, examination och utvärdering inom grundutbildningen

Universitet: SU, UU

Fakulteter: LTU, LU Med, LTH, UmU Tekn, UU Hifi, UU Spr, UU Med

Pedagogisk erfarenhet (grundläggande högskolepedagogisk utbildning och undervisningsinsatser)

Universitet: ÖU

Fakultet: LTH

Forskningsanknytning

Att akademisk undervisning skall vara forskningsanknuten är närmast axiomatiskt men anges ändå av Uppsala universitet som en speciell pedagogisk merit.

Lärare i pedagogiska kurser

Att ha varit lärare i pedagogiska kurser bör rimligen vara en uppenbar pedagogisk merit. Med *pedagogisk* i detta sammanhang menas väl närmast (*ämnets*)*didaktisk*, eftersom forskare/lärare i pedagogikämnet normalt torde anlitas om det är fråga om universitetskurser i pedagogisk teori. Det är Lunds tekniska högskola och Malmö högskola som speciellt tar upp dylikt lärarskap bland sina pedagogiska meriter.

Fort- och vidareutbildning

Fort- och vidareutbildning är viktiga verksamheter. Speciellt har detta gällt dem som genomgått läkar- och civilingenjörsutbildning, något som kommer till synes av de enheter som upptar undervisning inom denna sektor. Men även i andra fakulteter bör detta vara en betydelsefull aktivitet i ständigt tilltagande med hänsyn till de snabba förändringarna inom vetenskap och kunskapssyn.

Fort- och vidareutbildning

Fakulteter: GU Med, HLiU

Högskola: HB

Fackhögskolor: KI, KTH

Handledning inom forskarutbildning

Handledning av forskarstuderande är en högt skattad merit som anförs av så gott som alla, beroende på att den avser undervisning i vetenskaplighet. Det

är inte klart i vilket avseende som ”uppläggning av handledning” skiljer sig ifrån ”handledning”. De tre medicinska utbildningsenheterna Medicinska fakulteten vid Göteborgs universitet, Hälsouniversitetet vid Linköpings universitet och Karolinska Institutet tar speciellt upp handledarskap inom sin specialistutbildning, som är en väsentlig del av läkarutbildningen.

Handledning (huvud-, bihandledare) av doktorander

Universitet: LU, SLU, SU, UU

Fakulteter: GU Hum, GU Med, GU Sam, GU Utb, HLiU, LU Med, LTH, LTU, UmU Tekn, UU Hifi, UU Med, UU Spr, UU Tekn

Högskolor: HB, MaH

Fackhögskolor: CTH, KTH

Uppläggning av handledning

Universitet: SU, UU

Fackhögskola: CTH

Handledarskap inom specialistutbildning

Fakulteter: GU Med, HLiU

Specialhögskola: KI

Handledning på C- och D-nivå

Undervisningens karaktär och kvalitet på C- och D-nivåerna är avgörande för om de studerande skall vilja påbörja forskarutbildning. Humanistiska fakulteten vid Göteborgs universitet är emellertid ensam om att anförä erfarenhet från handledning på dessa nivåer.

Forskarutbildningskurser

Liksom ifråga om handledning är givetvis tidigare bedriven undervisning inom forskarutbildning klart meriterande.

Humanistiska fakulteten vid Göteborgs universitet tar särskilt upp ledning av doktorand- och forskarseminarierna som nog får anses något mer kvalificerat än undervisning i de i forskarutbildningen ingående speciella delkurserna. Denna fakultet är vidare ensam om att som merit speciellt ta upp undervisning i förbindelse med tvärvetenskaplig verksamhet.

Ansvar för forskarutbildning som Stockholms universitet redovisar som pedagogisk merit är kanske mer en vetenskaplig och utbildningsadministrativ merit.

Forskarutbildningskurser

Universitet: SU

Fakulteter: GU Hum, GU Med, HLiU, LTH, UU Med, UU Tekn-Nat

Högskolor: HB, MaH

Fackhögskolor: CTH, KI, KTH

Extramural undervisning

Det är förvånansvärt få som markerat undervisningsmeriter utanför universitets- och högskolesektorn. De båda medicinska enheterna Hälsouniversitetet vid Linköpings universitet och Karolinska Institutet är de enda i detta avseende.

Tekniska fakulteten vid Umeå universitet är unik ifråga om att anförda lärartjänst i allmänna skolväsendet som pedagogisk merit. Eftersom ett mycket stort antal av sökande till högskoletjänster lär ha eller ha haft tjänst inom skolväsendet – när det gäller tjänst i skolämnen torde det vara vanligt förekommande – borde undervisningserfarenheter från ungdomsskolan och vuxenundervisningen vara en allmänt efterfrågad och i varje fall för verksamhet inom lärarutbildning obligatorisk merit.

Undervisning vid utländska universitet

Med den tilltagande internationaliseringen av universitets- och högskoleundervisning växer snabbt behovet av lärare som har erfarenhet av undervisning utomlands och det blir naturligt att lärarna skall ha både forsknings- och undervisningskontakter med kolleger i andra länder. Det kommer säkert att bli allt angelägnare att universitetslärare skall kunna undervisa på andra språk än svenska, i första hand engelska.

Deltagande i lärarutbyte för undervisning vid utländskt universitet

Fakulteter: GU Med, HLiU, LTH, UU Jur

Högskolor: HB, MaH

Fackhögskolor: KI, KTH

Konferens- och gästföreläsare

Att bli inbjuden att hålla gästföreläsningar och att framträda vid konferenser torde oftast vara en vetenskaplig merit men kommer troligen att bli vanligare som en pedagogisk, eftersom intresset för presentation av undervisning med nya metoder och/eller i nya kurser kan förväntas öka.

Man kan också tänka sig att det med ökande fokusering på didaktiska och pedagogiska aspekter kan anordnas speciella konferenser med sådan inriktning.

Gästföreläsninginbjudningar

Universitet: ÖU

Fakultet: LTH

Högskola: MaH

Fackhögskola: CTH

Kollektiva lärarerfarenheter

På senare år har akademisk undervisning – tidigare i allmänhet en mycket individuell företeelse – alltmer börjat att utövas i samarbete över ämnes- och

kompetensgränser och som lagarbete. Hittills är det endast Malmö högskola som beaktat detta i sin förteckning över pedagogiska meriter. Malmö tar nämligen upp såväl ”Erfarenhet av att undervisa i en flervetenskaplig miljö” som ”Erfarenhet av att arbeta i lärarlag” bland meriter som man värderar.

Examination

Examination har hög status inom den akademiska undervisningen, något som kanske inte alltid motsvaras av det arbete och den metodik som ägnas detta moment. Det finns dock märkbara tendenser till att söka nya former för examination, något som framgår av att erfarenhet och eget utvecklande av nya examinationsformer speciellt tas upp som pedagogiskt meriterande aktiviteter. Extern examinator har hittills endast förekommit i begränsad omfattning och inom vissa discipliner, men det är tänkbart att sådan verksamhet av rationaliseringsskäl kan öka i omfattning i form av centralt administrerade examinationer.

Examination

Universitet: SLU

Fakulteter: LTU, UmU Tekn

Högskolor: HB, MDH

Fackhögskola: KTH

Erfarenhet från arbete med alternativa undervisnings- och examinationsformer

Universitet: UU, ÖU

Högskolor: HB, MaH

Fackhögskolor: CTH, LTH

Genomförande av olika undervisnings- och examinationsformer relaterade till önskad inläring

Universitet: SU, UU

Fackhögskola: CTH

Uppdrag som extern examinator

Högskola: MaH

Studiebesök/studieresor

Erfarenheter, lärdomar och intryck från studiebesök och studieresor vid andra universitet och läroanstalter röner sannolikt ökande uppskattning. Eftersom forskningskontakterna, både de nationella och kanske än mer de internationella, sedan länge ökat mycket snabbt, blir de pedagogiska kontakterna samtidigt fler och alltmer betydelsefulla. Studiebesök som pedagogisk merit tas upp av fackhögskolorna Karolinska Institutet och Kungliga Tekniska Högskolan.

Studieresor med pedagogiskt syfte

Universitet: SU, UU

Fakulteter: LTU, LTH, UmU Tekn, UU Med

Högskola: MaH

Fackhögskola: CTH

Utvärderingar och omdömen från akademiska ledare och från studerande

Naturligtvis önskar sig flertalet högskoleenheter kvalitativa omdömen om hur den tidigare undervisningen har bedrivits. De flesta markerar tydligt att de endast fäster avseende vid utvärderingar som sträcker sig över en längre tid. Enstaka lyckosamma kursresultat kan alltför mycket bero på tillfälliga opinioner och provresultat. Sådana kan vara missvisande både i positiv och negativ riktning.

Med ”studentsynpunkter” som Uppsala universitet upptar som pedagogisk merit avser man enligt uppgift alltifrån kursvärderingar, ”letters of recommendation” och priser som studenterna tilldelat läraren till före detta studenters synpunkter och omdömen.

Det är naturligt att tilltänkta arbetsgivare vill ha uttalanden från en sökandes tidigare arbetsplats(er) om hur han/hon har fungerat som lärare. I första hand är det prefekters och studierektorers omdömen som därvidlag är viktiga.

Utvärderingsresultat (från en längre tid)

Universitet: SU, UU, ÖU,

Fakulteter: GU Med, GU Sam, GU Utb, HLiU, LTH, UmU Tekn, UU Med

Högskolor: HB, MaH

Fackhögskolor: CTH, KI

Prefekters, studierektorers m.fl. kollegers uppfattningar om engagemanget och insatsen för undervisningen

Universitet: SU, SLU, LU, UU

Fakulteter: HLiU, LU Med, LTH, UmU Tekn, UU Med

Högskolor: HB, MaH, MDH

Fackhögskola: CTH

Bedömning av lärarskicklighet

Bland angivna pedagogiska meriter finns ett antal som man kan karakterisera som bedömning av lärarskicklighet. Denna egenskap kan endast i begränsad utsträckning dokumenteras i form av kvantifierbara eller kvalitetsmässiga resultat utan framförallt genom överordnades, kollegers och studerandes bedömning.

Förmåga till stoffstrukturering

Med omfattande kursfordringar och ofta knapphändig lektionstid blir det en central lärarförmåga att ha den överblick och den förmåga till stoffprioritering som ger fullgott utbyte av den meddelade undervisningen och de givna studieråden åt de studerande.

Förmåga att strukturera och organisera en kunskapsmassa

Fakulteter: LiU, LTU, LTH

Öppenhet för förnyelse

Med den utveckling som för närvarande och av allt att döma också i framtiden kommer att äga rum ifråga om universitets- och högskolepedagogik är det väsentligt att alla lärare har öppenhet och intresse för förnyelse. Allra helst bör detta förenas med en helhetssyn och ett omdöme som gör det möjligt för lärarna att avgöra vad som är önskvärd och genomförbar förnyelse.

Viljan och förmågan till förnyelse

(ny eller alternativ pedagogik, läromedelsproduktion, kursutveckling)

Universitet: LiU, SU, ÖU

Fakulteter: LTH, LTU, UmU Tekn, UU Med

Högskola: MaH

Den pedagogiska rollen

Uppfyllande av den pedagogiska rollen

(på basis av utvärderingsomdömen och föreläsninginbjudningar)

Universitet: ÖU

Fakultet: LTH

Högskola: MaH

Engagerande av studerande för lärande

Det kanske allra mest centrala i en lärares verksamhet är att vara engagerande, något som han/hon lättast blir genom att själv vara engagerad. Ett engagerande av studerande och kolleger förutsätter intresse för ämnet och dess undervisning liksom för andra människor och tilltro till deras förmåga och vilja att lära sig.

Förmåga till kommunikation med studenterna (och övriga lärare) i avsikt att (genom förhållningssätt och val av undervisningsmetoder) skapa ett engagerande och gott undervisningsklimat

Universitet: LiU, SU, UU

Fakulteter: HLiU, LTU, LTH

Samverkan och samarbete

Att kunna samverka med myndigheter och individer är en nödvändig förmåga för att på ett effektivt och konfliktfritt sätt kunna presentera, diskutera och genomföra förslag och åtgärder. Märkligt nog är det enbart Malmö och Mälardalens högskolor som tagit upp detta som önskvärd pedagogisk merit.

Särskild lärarkompetens

Mälardalens högskola listar ensam några pedagogiska meriter som man anser att högskolans lärare bör ha, nämligen metodisk skicklighet, mångsidighet, originalitet och kreativitet.

Meriter av pedagogiskt utvecklingsarbete

Studie- och kursplanarbete

Den kvantitativt dominerande delen av pedagogiskt utvecklingsarbete utgörs av det ständigt fortlöpande studie- och kursplanarbetet. Vanligtvis leds det av studierektor eller motsvarande befattningshavare, men rimligtvis bör varje lärare ha ett medansvar för att studie- och kursplaner förnyas och ges en så aktuell utformning som möjligt. Inte minst viktigt är det att ha blick och lyhördhet för behovet av nya utbildningsalternativ.

Studie- och kursplanarbete, kursutveckling och kursuppläggning m.m.

Universitet: LU, SLU, SU, UU, ÖU

Fakulteter: HLiU, LTU, LU Med, LTH, UmU Tekn, UU Jur, UU Med

Högskolor: HB, MaH

Fackhögskolor: CTH, KI, KTH

Expertuppdrag i utredningar med anknytning till utbildningsfrågor

Fakulteter: LTU, LTH, UmU Tekn

Högskola: MaH

Pedagogisk försöks- och projektverksamhet

Genom Högskoleverket ställs medel till förfogande för lärare och institutioner vilka vill bedriva försöks- eller projektverksamheter som rör undervisningen inom högskolan. Det lär förmodligen bli allt vanligare i framtiden att använda fakultets- och institutionsmedel för sådana pedagogiska projekt. I så fall blir det inte bara för pedagogisk verksamhet ”erhållna” medel utan för ändamålet ”anslagna/disponerade/reserverade” medel som tas i anspråk.

Försöksverksamhet och pedagogiskt utvecklingsarbete eller forskning (med (externt/från Rådet för högskoleutbildning f.d. Grundutbildningsrådet) erhållna pedagogiska projektmedel)

Universitet: SLU, SU, UU, ÖU

Fakulteter: GU Hum, GU Med, GU Sam, GU Utb, HLiU, LTU, LTH, UmU Tekn, UU Jur, UU Med, UU Spr, U Tekn-Na

Högskolor: HB, MaH, MDH

Fackhögskolor: CTH, KI, KTH

Didaktisk forskning

Pedagogisk försöksverksamhet kan ibland utvecklas till reguljär didaktisk forskning. Dylig forskning har hittills varit mycket sparsamt företrädd men kan förväntas bli alltmer efterfrågad och uppmärksammas under kommande år, något som de stigande chanserna till pedagogisk meritering talar för. Anmärkningsvärt är att ämnesdidaktiska studier endast förespråkas av Sveriges Lantbruksuniversitet.

Produktion av forskningsrapporter/arbeten om pedagogiskt (inter)nationellt arbete

Universitet: LU, SLU

Högskolor: MaH, MDH

Fakulteter: HLiU, UU Hifi, UU Med, UU Spr

Didaktisk forskning

Fakulteter: LTU, LU Med, UmU Tekn, UU Jur

Högskolor: HB, MDH

Fackhögskola: KTH

Utvärderingsstudier

Här avses utvärdering av undervisningen vid institutionen, sektionen eller fakulteten. I annat sammanhang har utvärdering gällande enskild lärares undervisning tagits upp. Chalmers framhåller särskilt vikten av att utnyttja och tillvarata förändringsresultat av utvärderingar medan Uppsala medicinska fakultet pekar på behovet av förnyelse ifråga om evaluering. Malmö högskola tar upp deltagande i utvärderingar vid andra universitet som meriterande.

Utredningar och utvärderingar av pedagogiska frågor

Universitet: UU

Fakultet: LTH

Fackhögskola: KI

Utvärderingar av undervisning och examination

Universitet: LU, SLU, SU, UU, ÖU

Fakulteter: GU Hum, GU Med, HLiU, LTU, LU Med, LTH, UmU Tekn, UU Jur, UU Med

Högskolor: MaH, MDH

Fackhögskola: CTH

Konferenser

Konferenser och symposier är ett väsentligt inslag i akademisk undervisning och de tillfällen då kontakter skapas med forskningens frontlinje och med kolleger vid andra lärosäten. Det är sannolikt att de pedagogiska inslagen och tillämpningarna samt de renodlat pedagogiska konferenserna blir vanligare. Deltagande och speciellt aktivt deltagande i form av egna föreläsningar o.d. blir därmed en angelägen pedagogisk merit. Det är påfallande att Chalmers är ensamt om att särskilt markera deltagande i ämnespedagogiska konferenser.

Pedagogiska konferenser

Universitet: SU, UU

Fakulteter: GU Hum, GU Med, GU Sam, GU Utb, HLiU, LTH, UU Jur

Högskolor: HB, MaH

Fackhögskolor: CTH, KI, KTH

Internationalisering

Internationalisering är ett av de mest frekventa honnørsorden i vår tid, inte minst inom universitets- och högskolevärlden. Mot bakgrund av detta ter sig antalet hänvisningar till internationella kontakter och aktiviteter anmärkningsvärt lågt, men kanske ses sådana traditionellt, främst eller rent av uteslutande som vetenskapligt motiverade.

Internationella uppdrag/aktivitet/konferenser i anknytning till utbildningsfrågor

Fakulteter: LTU, UmU Tekn, UU Spr, UU Tekn-Nat

Meriter från läromedelsframställning

Att författa läromedel för den akademiska undervisningen är den pedagogiska merit som åberopas flitigast av alla. Trots alla nya medier och framställningssätt är det fortfarande läroboken som intar den centrala positionen.

Läroböcker

Universitet: LU, SLU, ÖU

Fakulteter: GU Hum, GU Med, GU Sam, GU Utb, H LiU, LTU, LU Med, LTH, UmU Tekn, UU Hifi, UU Jur, UU Med, UU Spr, UU Tekn-Nat

Högskolor: HB, MaH, MDH

Fackhögskolor: KI, KTH

Kompendier

Universitet: SLU

Fakulteter: GU Hum, GU Med, HLiU, LTU, LTH, UmU Tekn

Högskolor: HB, MaH, MDH

Fackhögskolor: KI, KTH

Video, interaktiva dataprogram eller andra undervisnings- eller examinationsmaterial

Universitet: SLU, SU, UU

Fakulteter: GU Hum, GU Med, HLiU, LU Med, LTH, UmU Tekn

Högskolor: HB, MaH

Fackhögskolor: CTH, KI, KTH

Meriter från ledningsverksamhet

Undervisningsadministration

Eftersom kriterier för bedömning av akademiskt ledarskap av många torde redovisas under administrativ portfölj företer genomgången av de meriter som avser pedagogiskt ledarskap viss ojämnhet. Emellertid är det uppenbart att undervisningsadministrativa meriter tillmäts ökad betydelse, något som sannolikt även kommer att visa sig ännu tydligare i framtiden. Huruvida dessa meriter skall redovisas i pedagogisk eller administrativ portfölj är en fråga om innehållet i uppdragen men också om den administrativa nivån.

Administration av undervisning på universitets- och högskolenivå

Fakulteter: GU Hum, LTH

Administration av undervisning på fakultets- eller sektionnivå

Fakultet: GU Hum, LTH

Högskola: HB

Administration av undervisning på institutionsnivå (som prefekt, studierektor)

Universitet: SU

Fakulteter: GU HU, GU Med, LTU, LU Med, LTH, UmU Tekn, UU Med,

Högskolor: HB, MDH

Fackhögskola: KTH

Pedagogiskt nämnd-, styrelse- eller annat kommittéarbete

Fakultet: GU Med, HLiU, LTU, LU Med, LTH, UmU Tekn, UU Med

Högskola: MDH

Fackhögskola: KI

Medverkan i utbildningsplanering

Universitet: SU, UU

Fackhögskola: CTH

Planering av forskarutbildning

Universitet: UU

Fackhögskola: CTH

Ledarskap

Eftersom flertalet enheter lär redovisa ledarskap under administrativ portfölj är det få som anfört ledarskapskriterier som pedagogisk meritering. Hälsouniversitetet vid Linköpings universitet anger "Pedagogiskt ledarskap och pedagogisk ledningsfunktion". Endast Lunds tekniska högskola har extramuralt ledarskap ("Ledarskap i företag eller samhälle") bland de pedagogiska meriterna. Mälardalens högskola tar ensam upp ledarskapsförmågor såsom "Samarbetsförmåga" och "Initiativförmåga". Detta är aktiviteter som normalt ombesörjs av en studierektor eller lärare med motsvarande funktion. För övrigt betonar denna högskola att man gärna ser att lärare är "en pådrivande, ledande, uthållig, dynamisk och utvecklande kraft för institutens verksamhet och personal såväl som för det omgivande samhället." Det verkar vara en personalförhoppning som många arbetsgivare såväl inom som utom högskolevärlden bör kunna ansluta sig till.

Malmö högskola lyfter för sin del fram "ansvar för utveckling och ledning av verksamhet och personal, planering, examination och utvärdering".

Meriter i form av pedagogiska utmärkelser

Ifråga om pedagogiska utmärkelser råder det stor enighet. Att erhålla pedagogiskt pris av sitt universitet/sin högskola eller efter omröstning av studentkåren ses som ett mycket tydligt bevis på pedagogisk skicklighet.

Universitet: LU, SLU, SU, UU, ÖU

Fakulteter: GU Hum, GU Med, GU Sam, GU Utb, HLiU, LTU, LU Med, LTH, UmU Tekn, UU Jur, UU Med, UU Spr, UU Tekn-Nat

Högskolor: HB, MaH

Fackhögskolor: CTH, KI, KTH

Meriter från populärvetenskaplig produktion och information till samhället

I likhet med vad som är fallet med akademiskt ledarskap är information till samhället inte entydigt en pedagogisk merit utan kan av vissa högskolor primärt redovisas under den portfölj som bär namnet Annan skicklighet.

Mälardalens högskola är ensam om att anföra "Industri- och samhällsarbete" liksom "Nätverk" som pedagogiska meriter.

Forskningsinformation

Universitet: UU

Fakulteter: GU Med, LTU, LU Med, LTH, UmU Tekn, UU Hifi, UU spr

Högskolor: HB, MDH

Fackhögskola: CTH

Populärvetenskaplig produktion och verksamhet/information till samhället

Universitet LU, UU

Fakulteter: GU Med, GU Sam, GU Utb, LTU, LU Med, LTH, UmU Tekn, UU Hifi, UU Med, UU spr, UU Tekn-Nat

Högskolor: HB, MaH, MDH

Fackhögskolor: KI, KTH

Beskrivning och reflexion över den egna pedagogiska verksamheten

Det framhålls från många håll och kommer förmodligen på mycket kort sikt att bli allmänt vedertaget och föreskrivet att sökande till anställning som akademisk lärare till sin ansökan skall foga en beskrivning över den egna pedagogiska verksamheten.

Sammanfattning av huvuddragen i den egna pedagogiska verksamheten (i relation till utbildningsmiljön och de studerandes resultat)

Universitet: LiU, LU, SU

Fakulteter: GU Med, LU Med

Fackhögskolor: CTH, KI, KTH

Definitioner över i vilket avseende den egna pedagogiska verksamheten påverkas av

- a) interna och externa kvalitetsbedömningar
- b) kursvärderingar och samverkan med studenter

Universitet: SLU, SU, UU

Fakulteter: GU Med, UmU Tekn, UU Hifi, UU Med, UU Spr, UU Tekn-Nat

Högskolor: MaH, MDH

Fackhögskola: CTH

Beskrivning över den egna synen på kunskap, undervisning, pedagogik och undervisningens/ämnets framtid ur ett undervisnings- och inlärningsperspektiv

Universitet: SLU, SU, UU

Fakulteter: HLiU, UmU Tekn, UU Med, UU Tekn-Nat

Högskola: MDH

Fackhögskolor: CTH, KI, KTH

Summering och reflexion

Ett mycket stort antal (cirka 100) pedagogiska meriter finns förtecknade i det genomgångna materialet trots att många formuleringar med gemensam eller snarlik innebörd har sammanförts under övergripande rubriker.

De förekommande lokala kraven på intern pedagogisk utbildning ter sig påtagligt kortfattade och allmänt formulerade, framför allt angivande kvantitativt omfång (antal veckor). De meriter som avser extern pedagogisk utbildning öppnar för meritering genom pedagogiska kurser av mycket olika slag, men rubrikerna ger inte någon ledning i form av att framhålla viss pedagogisk utbildning som särskilt önskvärd eller meriterande. Överhuvudtaget kan man knappast utläsa några graderingar av vilka meriter som anses som särskilt viktiga och betydelsefulla. Meritvärderingen lämnas till de sakkunnigas och tjänsteförslagsnämndernas bedömning i de enskilda fallen.

För undervisningsmeriterna framhålls från flera håll att de inte får begränsas till att man endast anlägger kvantitativa mått såsom antal tjänsteår och genomförda kurser. Bedömningen av lärarskicklighet tar fasta på vissa centrala faktorer som förmåga till överblick, öppenhet för förnyelse och skapande av engagemang hos de studerande, egenskaper som kräver bedömningar från överordnade, kolleger och studerande.

Det som konstituerar undervisning vid universitet och högskolor är att den skall bygga på forskning och ett vetenskapligt synsätt. Pedagogiskt utvecklingsarbete omfattar såväl löpande studie- och kursplanearbete som försöks-, projekt- och utvärderingsverksamhet. Det är delvis svårt att skilja detta från meritering genom akademiskt ledarskap. På samma sätt går meriter från populärvetenskaplig produktion och information till samhället över i meritering från kontakter med det omgivande samhället. Lärarfunktionen är verkligen central i all högskoleverksamhet och de pedagogiska meriterna måste därmed också ges en central roll.

Man skulle kunna förvänta sig att högskoleenheterna genomgående hade markerat tydligare vilka kriterier som bör tillämpas för bedömning av de pedagogiska meriterna, dvs. kvalitet (lärarskicklighet, dokumenterade resultat av undervisning och teoretisk reflexion, vetenskapligt förhållningssätt till undervisning) omfattning och bredd. Den ökade observans på de pedagogiska meriterna som för närvarande gör sig gällande på många sätt, torde emellertid leda till en betydligt bättre medvetenhet om angelägenheten att noggrant låta dokumentera och redovisa dessa meriter och därmed få dem bedömda och tillgodoräknade på samma sätt som de vetenskapliga.

Slutkommentarer

Studiens referensram utgörs av högskolans mål och totala verksamhet där det är möjligt att premiera goda lärarinsatser genom individuell lönesättning, pedagogiska priser eller andra belöningssystem. Detta är ett handlingsalternativ för att understödja och kontinuerligt utveckla högskolans totala verksamhet. Ett annat alternativ i ett långsiktigt strategiskt arbete utgörs av ett regelstyrt system för kontroll av lärarnas insatser inom högskolan. Båda möjligheter innebär val av inriktning i det långsiktiga och strategiska arbete som måste relateras till högskolans övergripande mål.

Högskolans utbildning skall vila på vetenskaplig grund och ha en vetenskaplig kvalitet.

Utbildningens vetenskapliga kvalitet har att göra med hur väl utbildningsinnehållet svarar mot det aktuella ämnets forskningssituation, mot dess traditioner, riktningar, arbetssätt och vetenskapliga debatt. Men vetenskaplig kvalitet handlar också om att högskoleutbildning skall förmedla ett generellt vetenskapligt förhållningssätt, vilket kan beskrivas som självständigt och kritiskt tänkande och som högskolelagens nionde paragraf föreskriver att varje högskoleutbildning skall befrämja (SOU 2000:47, s. 99).

I ett vidare perspektiv handlar denna studie om insatser som kan bidra till att förbättra den högre utbildningens kvalitet och kvaliteten i de studiemiljöer som studenterna möter inom högskolan.

Historisk tillbakablick

Den historiska tillbakablicken i kapitel 2 och 3 lyfter bl.a. fram när begrepp som lärarskicklighet, pedagogisk skicklighet, undervisningsskicklighet och pedagogiska meriter kommer in i högskolelag och förordningstexter som gäller för universitet och högskolor. Begreppen går att spåra bakåt i tiden under decennier.

Samhällets utveckling leder bl.a. till krav på arbetskraft med hög utbildning. Universitetens expansion kopplas till förändringar i statuter och förordningar. Nya statuter träder i kraft 1852, 1876, 1908, 1916, 1956 och därefter kommer universitetsstadgan 1964, som sedan följs av högskoleförordningar 1977 och 1993. Antalet studenter respektive lärare som fanns inom universiteten relateras vid dessa olika tidpunkter fram till 1999. Detta innebär i realiteten att ungefärliga och i vissa fall skattade uppgifter används för att ge en bild av universitetens snabba expansion. Detta är en utveckling under 150 år som uttryckt i siffror innebär att antalet studenter har ökat från uppskatt-

ningsvis drygt 1000 år 1852 till ca 310 000 år 1999 och att antalet lärare på motsvarande sätt uppskattningsvis ökat från drygt 200 till ca 46 000 årsarbeten (Högskoleverket 2000). Enligt Statistiska Centralbyrån var 54 500 anställda inom högskolan 1999 och av dessa utgörs 61 procent varför en grov skattning av gruppen lärare – definierad enligt gällande högskoleförordning och med nuvarande antal statliga högskoleenheter – skulle sluta på ca 33 000 (SCB 2000).

Att kravet på skicklighet i att förmedla vetenskaplig undervisning skulle vara ett relativt nytt krav som ställs på läraren är en myt. ”Förmåga att förmedla vetenskaplig undervisning” anges redan i 1852 års statuter. Däremot är det med en viss känsla av ”igenkänning” vi noterar och konstaterar att vetenskapliga meriter bedöms tyngre än pedagogiska meriter i samband med tillsättningar av tjänster (anställningar). Uppenbart har denna uppfattning existerat i akademiska kretsar långt tillbaka i tiden, dvs. att pedagogisk skicklighet är en nödvändig förmåga medan vetenskaplig skicklighet är den avgörande förmågan och den betydelsefullaste i samband med ett anställningsförfarande.

I rapportens kapitel 3 ligger tyngdpunkten på tidsintervallet 1990–2000. Efter 1989 års Högskoleutrednings arbete inom detta område har förvånansvärt lite hänt inom området pedagogiska meriter.

Lärarskicklighet, undervisningsskicklighet och pedagogisk skicklighet

1989 års Högskoleutredning rekommenderar att samma kriterier skulle användas vid bedömning av såväl vetenskapliga som pedagogiska meriter. Högskoleutredningen argumenterade också för en balans mellan lärarens forskarroll och undervisningsroll, varför distinktion gjordes mellan vetenskaplig skicklighet och lärarskicklighet. Det sistnämnda begreppet definierades som ett övergripande begrepp, innefattande många olika förmågor hos läraren som t.ex. pedagogisk skicklighet, undervisningsskicklighet (skicklighet att kommunicera med studenterna) och administrativ skicklighet. Högskoleutredningen föreslog att alla meriter skall dokumenteras, redovisas skriftligt och bedömas med samma kriterier.

I följande argumentation har vi valt att stödja oss på Högskoleutredningens ställningstaganden i frågor som berör pedagogisk skicklighet och pedagogiska meriter. Av den empiriska undersökningen framgår att det tycks råda en relativt stor enighet om vad som är pedagogiska meriter (kapitel 5). För att ytterligare understryka den skriftliga dokumentationens betydelse framförs från flera universitet och högskolor behov av olika ”portföljer” för dokumentation av meriter, som t.ex. vetenskapliga meriter, pedagogiska meriter, administrativa meriter och meriter avseende forskningsinformation och populärvetenskapligt arbete samt samverkan med partners utanför universitetet. Idén med meritportföljer* tycks ge stöd åt både kravet på skriftlig dokumentation och kravet på differentieringen av det övergripande lärarskicklighetsbegreppet,

* Se även Apelgren, K. & Giertz, B. (2001).

dvs. i vetenskaplig skicklighet, pedagogisk skicklighet, administrativ skicklighet, klinisk skicklighet, skicklighet i att leda, utveckla och samverka och skicklighet i att föra ut forskningsresultat osv.

Kriterier

Vi konstaterar dock att oklarhet fortfarande råder då det gäller att precisera vilka kriterier som används i bedömningsprocesser av pedagogiska meriter. Bedömningskriterier är med andra ord en kärnfråga och ett område som måste uppmärksammas och utvecklas.

Vetenskaplig skicklighet kan bedömas efter ”specifika kriterier” som vanligtvis sägs vara kvalitet, relevans, originalitet, kreativitet, bredd och omfattning. Detta är exempel på kriterier. Vad gäller kriterier för bedömning av pedagogiska meriter har vi dock inte funnit någon diskussion om möjliga kriterier i det empiriska materialet. Av kapitel 5 framgår bredden i vad som bedöms vara pedagogiska meriter år 2000. Bredden av pedagogiska meriter får inte sammanblandas med kriterier för bedömning av pedagogiska meriter. Kriterierna utgör bedömningsgrunder med vars hjälp de pedagogiska och vetenskapliga meriterna bedöms med avseende på t.ex. kvalitet, relevans, originalitet, kreativitet, bredd och omfattning.

Vad räknas som pedagogiska meriter?

De medicinska högskolorna, speciellt Karolinska Institutet, tycks ha krävt denna form av dokumentation redan under 1980-talet. Under 1990-talet finns många efterföljare med krav på liknande systematik av meriter.

Analysen av det empiriska materialet tyder på att det råder betydande konsensus om vilka pedagogiska aktiviteter som kan bedömas meriterande i samband med en genomgång av ansökningshandlingar till en anställning som lärare.

Det som är överraskande är dock bredden i dessa pedagogiska aktiviteter och den samstämmighet som finns inom ett så centralt område inom högskolan som undervisning. En kategorisering av materialet har gett 41 olika kategorier. Visserligen kan det sägas att flera pedagogiska aktiviteter i grunden kan gälla samma sak, men på papperet getts olika beteckningar. Det har inte alltid varit lätt att särskilja aktiviteterna. Av den anledningen har de universitet och högskolor som hörsammade vår begäran om information i februari år 2000 getts möjlighet att ge synpunkter på sammanställningen av det insända materialet (kapitel 4 och 5). Viss kompletterande information erhöles och har arbetats in i rapporten (kapitel 4 och 5).

Pedagogisk skicklighet

I avsnittet ”Förordning om ändring i gällande högskoleförordning 1998” framhålls avsaknaden av en innehållsdimension i bedömningen av pedagogisk skicklighet dvs. bedömningen av lärarens ämneskunnande och hans eller hennes sätt att använda sig av sina kunskaper i undervisningen. En innehålls-

orienterad undervisningsbedömning av en lärares pedagogiska skicklighet skulle fokusera detta, varför den bedömningen måste utföras av en ämnessakkunnig.

Högskoleutredningen gjorde ett försök att definiera pedagogisk skicklighet. Definitionen innebar att lärarens förmåga att använda sig av ämnets innehåll uttrycks som förmåga att strukturera en kunskapsmassa. Om en lärares pedagogiska skicklighet skall bedömas så måste detta göras av en eller flera ämnessakkunniga. Ytterligare en viktig aspekt på pedagogisk skicklighet kan beaktas och tas med i bedömningen om lärarens förmåga att använda sig av sina ämneskunskaper i undervisning med varierande arbetsformer observeras (Rovio-Johansson 1999).

Begreppet undervisningsskicklighet kan – som Högskoleutredningen gör – reserveras för bedömning av lärarens kommunikativa och sociala färdigheter och förmåga att skapa relationer till studenterna och lyssna till deras frågor och synpunkter (SOU 1992:1).

Pedagogiskt sakkunniga

Att utnyttja pedagogiskt sakkunniga vid bedömning av pedagogiska meriter tillämpas inom flera medicinska och tekniska fakulteter sedan många år tillbaka vilket framgår av kapitel 5. Det är ett bedömningsförfarande som kan understödja sakkunnigas strävan att ägna lika stor omsorg åt bedömningen av vetenskapliga och pedagogiska meriter. Sannolikt kan fakultetsnämnder utgå ifrån att pedagogiskt sakkunniga är väl insatta i det högskolepedagogiska området, i vad som kan räknas som pedagogiska meriter och hur dessa kvalitativa bedömningar skall genomföras.

Här bör dock noteras att skicklighetsaspekten, dvs. den ämnesdidaktiska bedömningen, ”innehållet i undervisningen”, generellt måste bedömas av *ämnessakkunnig*. Detta torde vara en fråga som kan lösas på många olika sätt, varför fakultetsnämnden bör ta ställning till bedömningsproblemet.

... ”lika stor omsorg” ...

Kravet enligt högskoleförordningen är att *lika stor omsorg* skall ägnas åt bedömningen av vetenskapliga som pedagogiska meriter. Här kommer bedömnarnas, dvs. de sakkunnigas, ansvar i fokus. Deras arbete underlättas om meriterna är dokumenterade och systematiserade på ett enhetligt sätt.

Det förefaller rimligt att även rekommendera införandet av en enhetlig meritportfölj som innehåller olika delar som vetenskapliga meriter, pedagogiska meriter, administrativa meriter, kliniska meriter och meriter som avser skicklighet i att leda, utveckla och samverka samt meriter som avser skicklighet i att föra ut forskningsresultat osv.

Avslutningsvis vill vi understryka att den här rapporten inte är avsedd att lyfta fram ett enda perspektiv på pedagogisk meritering och därmed uppfattas som ett uttryck för en ”riksläkare”. Vi har gett ett historiskt perspektiv och ett

praxisperspektiv på pedagogiska meriter och pedagogisk skicklighet mot bakgrund av det insamlade empiriska materialet.

Såväl i ett nationellt som ett internationellt perspektiv framstår det dock som ett angeläget behov att fokusera lärarnas meritering i arbetet med att professionalisera (SUHF 2000) och internationalisera högskolelärares arbetsuppgifter, arbetsmöjligheter, konkurrenskraft och kanske även införa någon form av ”ackreditering av lärare” i det kommande förnyelsearbetet inom högskolan (SOU 2001:13). Fortsättningsvis kommer nya arbetsvillkor att gälla för alla högskolelärare eftersom högskolans verksamhet kontinuerligt förändras och förslag till reformering av lärandet inom högskolan redan finns (SOU 2001:13). Därför är det angeläget att varje högskolelärare ser sin meritering, vetenskaplig som pedagogisk, i ett vidare perspektiv. Alla högskolelärare kommer sannolikt att, inom en nära framtid, lägga större omsorg vid skriftlig dokumentation av meriter, vid strukturering av meriter i olika portföljer och samtidigt kommer de att sträva efter att göra meriterna överskådliga t.ex. för en utomstående bedömare (Boyer 1990; Licata & Morreale 1996; Plater 2001; Ryan 2000; Sedin 1997).

Referenser

- Andersson, S-G., Jönsson, S., Mörnjö, T. & Rovio-Johansson, A. (1991 a). *Lägesrapport om observationskategorier vid bedömning av undervisningsskicklighet. –Projektet ”Pedagogiska meriter”*. Pedagogiska utvecklingsrådet (PUR), dnr A2 2188/90, 1991-05-22. Göteborg: Göteborgs universitet.
- Andersson, S-G., Jönsson, S., Mörnjö, T. & Rovio-Johansson, A. (1991 b). *Praktisk handledning för sökande av tjänst som högskolelektor och för sakkunniga vid tjänstetillsättningar. –Projektet ”Pedagogiska meriter”*. Pedagogiska utvecklingsrådet (PUR), dnr A2 3040/91, 1991-11-15. Göteborg: Göteborgs universitet.
- Annerstedt, C. (1877). *Uppsala Universitets historia. Bihang I*. Uppsala: Universitetet.
- Apelgren, K. & Giertz, B. (2001). *Pedagogisk meritportfölj – och plötsligt var jag meriterad!* Rapport nr 27. Uppsala: Rapportserie från Enheten för utveckling och utvärdering, Uppsala universitet.
- Bauer, M., Askling, B., Gerard Marton, S. & Marton, F. (1999). *Transforming universities. Changing patterns of Governance, Structure and Learning in Swedish Higher Education*. London: Jessica Kinsley Publishers.
- Bertilsson, M. (1989). Från universitet till högskola. I T. Nybom (Ed.): *Universitet och samhälle. Om forskningspolitik och vetenskapens samhällsroll*. Stockholm: Tidens Förlag.
- Bleikelie, I. (1996). *Kunnskap og makt. Norsk høyere utdanning i endring*. Otta: Tano Aschehoug.
- Bowden, J. & Marton, F. (1998). *The University of Learning. Beyond Quality and Competence in Higher Education*. London: Kogan Page.
- Boyer, E. L. (1990). *Scholarship Reconsidered. Priorities of the Professoriate*. 11th printing, 1996. Princeton, NJ.: The Carnegie Foundation for the Advancement of Teaching.
- Burrage, M. (1993). From practice to schoolbased professional education: patterns of conflict and accommodation in England, France, and the United States. I Rothblatt, S. & Wittrock, B. (Eds.). *The European and American University since 1800. Historical and Sociological Essays*. Cambridge: Cambridge University Press.

Clark, B. R. (1983). *The Higher Education System*. Berkeley: University of California Press.

Dahllöf, U. (1984). An educational magpie: Student flow analysis and target groups for Higher Education reforms in Sweden. I R. Premfors (Ed.): *Higher Education Organization. Conditions for Policy Implementation*. Stockholm: Almqvist and Wiksell International.

Dahllöf, U. (1989). Forskningen. Lektorsinstitutionen och de akademiska influensfälten. I T. Nybom (Ed.): *Universitet och samhälle. Om forskningspolitik och vetenskapens samhällseliga roll*. Stockholm: Tidens Förlag.

Dahllöf, U. (1991). Practice and Evidence in the Evaluation of Teaching. I U. Dahllöf, J. Harris, M. Shattock, A. Strapoli & R. in't Veld: *Dimensions of evaluation. Report of the IMHE Study Group on Evaluation in Higher Education*, (s. 101-115). Higher Education Policy Series 13. London: Jessica Kinsley Publisher.

Dahllöf, U. (1995). *Kvalitet och utvärdering i högskolan*. SULF:s Skriftserie, XII. Stockholm: Sveriges Universitetslärarförbund.

Damm, M. (1996). *Från gäst till medlem*. Göteborg: Handelshögskolan vid Göteborgs universitet.

Departementsserie (Ds U 1975:19). *Högskolelag och andra författningar för högskolan. Utkast från den centrala organisationskommittén för högskolereformen (H 75), december 1975*. Utbildningsdepartementet. Stockholm: Liber Läromedel, Utbildningsförlaget.

Departementsserie (Ds C 1983:16). *Meritvärderingen vid statliga tjänstetillsättningar m.m. Betänkande av Meritutredningen*. Civildepartementet. Stockholm: Regeringskansliet.

Departementsserie (Ds U 1996:14). *Värdering av kvinnors respektive mäns meriter vid tjänstetillsättning inom universitet och högskolor*. Utbildningsdepartementet. Stockholm: Regeringskansliet.

Departementsserie (Ds U 1998:51). *Studentinflytande inom högskolan*. Utbildningsdepartementet. Stockholm: Regeringskansliet.

Departementsserie (Ds U 2000:25). *Kvalitetssäkring och examenstillstånd i högskolan*. Utbildningsdepartementet. Stockholm: Regeringskansliet.

Elzinga, A. (1989). Humanioras roll i det högteknologiska samhället. I T. Nybom (Red.): *Universitet och samhälle. Om forskningspolitik och vetenskapens samhällseliga roll*. Stockholm: Tidens Förlag.

Elzinga, A. (1993). Universities, research and transformation of the state in Sweden. I Rothblatt, S. & Wittrock, B. (Eds.). *The European and American University since 1800. Historical and Sociological Essays*. Cambridge: Cambridge University Press.

Fürst, E. (1988). *Kvinner i Akademia – inntrengere i en mannskultur? Om ansettelsesprosessen ved universitet og distrikthøgskoler*. Oslo: Norges allmennvitenskapelige forskningsråd, NAVFs sekretariat for kvinneforskning.

Fürst, E. (1995). Ansettelsesprosessen i Akademia - barrierer for kvinnelige søkere. I SOU 1995:110: *Viljan att veta och viljan att förstå – Kön, makt och den kvinnovetenskapliga utmaningen i högre utbildning*. Slutbetänkande av Utredningen om insatser för kvinno- och jämställdhetsforskning, s. 141–157. Stockholm: Fritzes.

Gellert, C. (1991). Higher Education: Changing Tasks and Definitions. *Higher Education in Europe, Vol XVI*, no 3, 28–45.

Gellert, C. (Ed.) (1993). *Higher Education in Europe*. London: Jessica Kingsley Publishers.

Gunvik Grönbladh, I. & Giertz, B. (1998). *Pedagogisk och vetenskaplig skicklighet i lika mån? En kartläggning av pedagogiska meriter vid tillsättning av lektorat*. Rapportserie från Enheten för utveckling och utvärdering. Rapport nr 11. Uppsala: Uppsala universitet.

Gustavsson, S. (1997). Varför inte lägga ner universiteten ? I S. Dahl (Red): *Kunskap så det räcker? Arton debattinlägg om utbildning och forskning. En debattbok från SACO och SULF*. Stockholm: SACO.

Gustavsson, S. (1998). Uppdrag utan beställare. I S. Dahl (Red): *Framtiden X 20. Tjugo inlägg om högskoleutbildningen och forskning*. SULF:s skriftserie XIX. Stockholm: Sveriges Universitetslärarförbund.

Göteborgs universitet (1999): *Anställningsordning för Göteborgs universitet att gälla fr.o.m. den 1 januari 1999* (GU Dnr F1 4112/98, 1998-12-11).

Göteborgs universitet (2000): *Verksamhetsplan 2000–2002* (GU Dnr B1 1700/00, 2000-02-25).

Holmberg, J. & Winterling, J. (1999). Studenterna – en resurs att ta vara på.

I H. Westling (Red.): *Börjar grundbulten rosta? En debattskrift om grundutbildningen i högskolan*. Stockholm: Högskoleverket, Rådet för högskoleutbildning.

Högskoleverket (1997). *Högskoleverket – en samlad bild*. Högskoleverkets informationsavdelning. Stockholm: Högskoleverket.

Högskoleverket (2000). *Årsrapport för universitet och högskolor 1999*. Stockholm: Högskoleverket

Kim, L. (1998). *Val och urval till högre utbildning. En studie baserad på erfarenheterna av 1977 års tillträdesreform*. Acta Universitatis Upsaliensis. Uppsala Studies in Education 76. Uppsala: Uppsala University.

Landquist, J. (1956): *Pedagogikens historia*. Malmö: Gleerups.

Licata, C. M. & Morreale, J. C. (1996). *Post-Tenure Review. Policies, practices, precautions*. Working Paper Series. Washington: American Association for Higher Education.

Liedman, S-E. (1988). De fria fakulteternas långsamma död. I S-E. Liedman och L. Olausson (Red.): *Ideologi och institution. Om forskning och högre utbildning 1880–2000*. Helsingborg: Carlssons.

Liedman, S-E. (1991). *Att förändra världen – men med måtta*. Stockholm: Bokförlaget A/Arbetarkultur.

Liedman, S-E. (1993). In search of Isis: general education in Germany and Sweden. I Rothblatt, S. & Wittrock, B. (Eds.). *The European and American University since 1800. Historical and Sociological Essays* Cambridge: Cambridge University Press.

Liedman, S-E. (1997). *I skuggan av framtiden*. Stockholm: Bonniers.

Liedman, S-E. & Olausson, L. (1988; Red.). *Ideologi och institution. Om forskning och högre utbildning 1880–2000*. Helsingborg: Carlssons.

Lindberg, L. (1988). Sakkunnigutlåtanden vid tillsättning av professorer i pedagogik 1910–1982. *Arbetsrapporter från Pedagogiska institutionen, Umeå universitet, nr. 83*. Umeå: Umeå universitet.

Lindberg, L. (1997). Om pedagogisk meritering. *SULF:s Skriftserie, 15*. Stockholm: Sveriges Universitetslärarförbund.

Lindberg, L. och Riis, U. (1996). Diskriminering är inte belagd. *Svenska Dagbladet, Samtider*, 1996-03-17.

Marton, F. (1998). Towards a Theory of Quality in Higher Education. I B. Dart och G. Boulton-Lewis (Red.). *Teaching and Learning in Higher Education*. Melbourne: The Australian Council for Educational Research (ACER) Press.

Montgomery, H. (1996). Diskrimineras kvinnor i universitetskarriären? *Universitetsläraren*, 7, s. 4–5.

Nationalencyklopedin (1996). Band 19. Höganäs: Bokförlaget Bra Böcker.

Nybohm, T. (1989). Kulturvetenskapen som samhällets spegel. I T. Nybohm (Red.): *Universitet och samhälle. Om forskningspolitik och vetenskapens samhällseliga roll*. Stockholm: Tidens Förlag.

Nybohm, T. (1997). *Kunskap, Politik, Samhälle. Essäer om kunskapssyn, universitet och forskningspolitik 1900–2000*. Hargshamn: Hjalmar och Jörgen Bokförlag.

Olsson, G. (1999). Kvinna i Akademia – gäst vid mannens bord. *Nordisk Psykologi, Vol 51*, s. 59–76.

Plater, M. W: (2001). *Post-Tenure Review: What Have We Learned? Where Are We Headed?* Artikel presenterad på ”AAHE 2001 Forum on Faculty Roles and Rewards”, 2001-02-01—05, Tampa Florida.

Premfors. R. (1980). *The Politics in Higher Education in a Comparative Perspective*. Stockholm: Stockholms Universitet.

Premfors. R. (1989). Förvetenskapligad förvaltning. I T. Nybohm (Red.): *Universitet och samhälle. Om forskningspolitik och vetenskapens samhällseliga roll*. Stockholm: Tidens Förlag.

Regeringens proposition (reg. prop. 1963:172). *Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående riktlinjer för fortsatt utbyggnad av universitets- och högskoleväsendet m.m.; given Stockholms slott den 11 oktober 1963*. Stockholm: Regeringskansliet.

Regeringens proposition (reg. prop. 1965:141). *Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående utbyggnaden av universitet och högskolor m.m.; given Stockholms slott den 1 oktober 1965*. Stockholm: Regeringskansliet.

Regeringens proposition (reg. prop. 1975:9). *Reformering av högskoleutbildningen m.m.* Stockholm: Regeringskansliet.

Regeringens proposition (reg. prop. 1984/85:57). *Proposition om en ny arbets- och tjänsteorganisation för lärare i den statliga högskolan.* Särtryck (1984). Stockholm: Regeringskansliet.

Regeringens proposition (reg. prop. 1985/86:116). *Regeringens proposition om meritvärdering i statlig tjänst m.m.* Stockholm: Regeringskansliet.

Regeringens proposition (reg. prop. 1986/87:80). *Anmälan om proposition om forskning.* Utbildningsdepartementet. Stockholm: Regeringskansliet.

Regeringens proposition (reg. prop. 1988/89:65). *Regeringens proposition om formerna för högskolepolitiken.* Stockholm: Regeringskansliet.

Regeringens proposition (reg. prop. 1989/90:90). *Regeringens proposition om forskning.* Stockholm: Regeringskansliet.

Regeringens proposition (reg. prop. 1992/93:1). *Regeringens proposition om universitet och högskolor – frihet för kvalitet.* Stockholm: Regeringskansliet.

Regeringens proposition (reg. prop. 1996/97:141). *Högskolans ledning, lärare och organisation.* Stockholm: Regeringskansliet.

Regeringens proposition (reg. prop. 1997/98:1). *Budgetpropositionen för år 1998.* [Utgiftsområde 15: Studiestöd; Utgiftsområde 16: Utbildning och universitetsforskning]. Stockholm: Regeringskansliet.

Regeringens proposition (reg. prop. 1999/2000:28). *Studentinflytande och kvalitetsutveckling i högskolan.* Stockholm: Regeringskansliet.

Richardson, G. (1963). *Kulturkamp och klasskamp. Ideologiska och sociala motsättningar i svensk skol- och kulturpolitik under 1800-talet.* Studia Historica Gothoburgensis 2. Göteborg: Akademiförlaget-Gumperts.

Riis, U. & Lindberg, L. (1995). Kommentar till Elisabeth Fürsts artikel ”Ansettelseprocessen i Akademia – barrierer för kvinnelige søkere”. I SOU 1995:110: *Viljan att veta och viljan att förstå – Kön, makt och den kvinnovetenskapliga utmaningen i högre utbildning.* Slutbetänkande av Utredningen om insatser för kvinno- och jämställdhetsforskning, s. 158–163. Stockholm: Fritzes.

Riis, U. & Lindberg, L. (1996). *Värdering av kvinnors respektive mäns meriter vid tjänstetillsättning inom universitet och högskolor*. Departementsserie (Ds U 1996:14). Stockholm: Regeringskansliet.

Rolf, R., Ekstedt, E. & Barnett, R. (1993). *Kvalitet och kunskapsprocess i högre utbildning*. Nora: Nya Doxa.

Rovio-Johansson, A. (1999). *Being Good at Teaching. Exploring different ways of handling the same subject in Higher Education*. Göteborg Studies in Educational Sciences 140. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis.

Rothblatt, S. (1993). The limbs of Osiris: Liberal Education in the English-speaking World. I Rothblatt, S. & Wittrock, B. (Eds.). *The European and American University since 1800. Historical and Sociological Essays*. Cambridge: Cambridge University Press.

Rothblatt, S. & Wittrock, B. (Eds.) (1993). *The European and American University since 1900*. Cambridge: Cambridge University Press.

Rothstein, B. (1994). *Vad bör staten göra? Om välfärdsstatens moraliska och politiska logik*. Stockholm: Studieförbundet Näringsliv och Samhälle (SNS) Förlag.

Rothstein, B. (1997). Demokrati, förvaltning och legitimitet. I B. Rothstein (Red.): *Politik som organisation* (s. 47–89). Stockholm: Studieförbundet Näringsliv och Samhälle (SNS) Förlag.

Ryan, K. R. (Red.) (2000). *Evaluating Teaching in Higher education: A Vision for the Future*. New York: Jossey-Bass.

Seldin, P. (1997). *The Teaching Portfolio. A Practical Guide to Improved Performance and Promotion/Tenure Decisions*. 2nd ed. Bolton, MA.: Anker Publishing Company.

Statens Offentliga Utredningar (SOU 1922:17). *Betänkande och förslag rörande det akademiska befordringsväsendet*. Avgivet av tillkallade sakkunniga. Stockholm: Ecklesiastikdepartementet.

Statens Offentliga Utredningar (SOU 1933:10). *Betänkande och förslag rörande det akademiska befordringsväsendet och prokanslersinstitutionen*. Utarbetat av tillkallade sakkunniga. 1933 års universitetsberedning. Stockholm: Ecklesiastikdepartementet.

Statens Offentliga Utredningar (SOU 1937:36). *Utredning i fråga om universitetens verksamhet och organisation*. 1933 års universitetsberedning. Stockholm: Ecklesiastikdepartementet.

Statens Offentliga Utredningar (SOU 1946:81). *Akademiska lärarbefattningar samt anslag till den vetenskapliga undervisningen m.m. II*. 1945 års universitetsberedning. Stockholm: Ecklesiastikdepartementet.

Statens Offentliga Utredningar (SOU 1957:24). *Den akademiska undervisningen. Forskarrekryteringen. I*. 1955 års universitetsutredning. Stockholm: Ecklesiastikdepartementet.

Statens Offentliga Utredningar (SOU 1957:51). *Akademikerräkningen 1955*. 1955 års universitetsutredning, Stockholm: Ecklesiastikdepartementet.

Statens Offentliga Utredningar (SOU 1958:11). *Reserverna för högre utbildning. Beräkningar och metoddiskussion*. 1955 års universitetsutredning, Stockholm: Ecklesiastikdepartementet.

Statens Offentliga Utredningar (SOU 1958:21). *Läraryrket och läraryrkesförhållanden*. 1955 års universitetsutredning, Stockholm: Ecklesiastikdepartementet.

Statens Offentliga Utredningar (SOU 1958:32). *Forskningens villkor och behov*. 1955 års universitetsutredning, Stockholm: Ecklesiastikdepartementet.

Statens Offentliga Utredningar (SOU 1959:45). *Universitet och högskolor i 1960-talets samband. Riktlinjer och förslag till utbyggnad. VI*. 1955 års universitetsutredning, Stockholm: Ecklesiastikdepartementet.

Statens Offentliga Utredningar (SOU 1965:12). *Utbyggnaden av universitet och högskolor. Lokalisering och kostnader II. Specialutredningar*. Stockholm: Ecklesiastikdepartementet.

Statens Offentliga Utredningar (SOU 1966:67). *Forskarutbildning och forskarkarriär*. Betänkande av 1963 års forskarutredning. Utbildningsdepartementet. Stockholm: Allmänna Förlaget.

Statens Offentliga Utredningar (SOU 1973:02). *Högskolan. Betänkande av 1968 års utbildningsutredning*. Utbildningsdepartementet. Stockholm: Allmänna Förlaget.

Statens Offentliga Utredningar (SOU 1973:54). *Professorstillsättningen. betänkande av en inom utbildningsdepartementet tillkallad utredning*. Utbildningsdepartementet. Stockholm: Allmänna Förlaget.

Statens Offentliga Utredningar (SOU 1980:3). *Lärare i högskolan. Förslag till ny arbets- och tjänsteorganisation*. Betänkande av Lärartjänstutredningen. Utbildningsdepartementet. Stockholm: Liber Förlag.

Statens Offentliga Utredningar (SOU 1981:30). *Forskarutbildningens meritvärde*. Betänkande av Utredningen om forskningen och forskarutbildningens situation i den nya högskolan. Utbildningsdepartementet. Stockholm: Liber Förlaget.

Statens Offentliga Utredningar (SOU 1989:30). *Professorstillsättning. En översyn av proceduren vid tillsättning av professorstjänster*. Betänkande av särskild utredare. Utbildningsdepartementet. Stockholm: Allmänna Förlaget.

Statens Offentliga Utredningar (SOU 1990:90). *Pedagogiska meriter i högskolan. Förslag till riktlinjer och rekommendationer*. Högskoleutredningen. Utbildningsdepartementet. Stockholm: Allmänna Förlaget.

Statens Offentliga Utredningar (SOU 1992:01). *Frihet Ansvar Kompetens. Grundutbildningens villkor i högskolan*. Utbildningsdepartementet. Stockholm: Allmänna Förlaget.

Statens Offentliga Utredningar (SOU 1992:12). *Konstnärlig högskoleutbildning*. Betänkande av utredningen om konstnärliga högskoleutbildningar. Utbildningsdepartementet. Stockholm: Allmänna Förlaget.

Statens Offentliga Utredningar (SOU 1996:21). *Reform och förändring. Organisation och verksamhet vid universitet och högskolor efter 1993 års universitets- och högskolereform*. Utbildningsdepartementet. Stockholm: Fritzes.

Statens Offentliga Utredningar (SOU 1996:29). *Forskningspolitik*. Utbildningsdepartementet. Stockholm: Fritzes.

Statens Offentliga Utredningar (SOU 1996:166). *Lärare för högskola i utveckling*. Betänkande av högskolelärarytredningen. Utbildningsdepartementet. Stockholm: Fritzes.

Statens Offentliga Utredningar (SOU 1998:128). *Forskning och pengar*. Utbildningsdepartementet. Stockholm: Fritzes.

Statens Offentliga Utredningar (SOU 2000:47). *Mångfald i högskolan. Reflektioner och förslag om social och etnisk mångfald i högskolan*. Utbildningsdepartementet. Stockholm: Fritzes.

Statens Offentliga Utredningar (SOU 2000:82). *Högskolans styrning. Utredning om högskolans styrning – en utvärdering*. Utbildningsdepartementet. Stockholm: Fritzes.

Statens Offentliga Utredningar (SOU 2001:13). *Nya villkor för lärandet i den högre utbildningen*. Utbildningsdepartementet. Stockholm: Fritzes.

Statistiska Centralbyrån (SCB; 2000). Statistiska Meddelanden, UF 23 SM 0001. Serie Utbildning och Forskning, <http://www.scb.se/sm/UF23SM0001/ikortadrag.asp>

Statistisk Årsbok för Sverige 1914. Stockholm: Kungl. Statistiska Centralbyrån.

Statistisk Årsbok för Sverige 1916. Stockholm: Kungl. Statistiska Centralbyrån.

Statistisk Årsbok för Sverige 1920. Stockholm: Kungl. Statistiska Centralbyrån.

Statistisk Årsbok för Sverige 1946. Stockholm: Statistiska Centralbyrån.

Statistisk Årsbok för Sverige 1961. Stockholm: Statistiska Centralbyrån.

Statistisk Årsbok för Sverige 1950. Stockholm: Statistiska Centralbyrån.

Statistisk Årsbok för Sverige 1999. Stockholm: Statistiska Centralbyrån.

Svensk Författningssamling (SFS 1852:20). *Kungl. Maj:ts nådiga statuter för universiteten i Upsala och Lund*.

Svensk Författningssamling (SFS 1876:05). *Kungl. Maj:ts förnyade och nådiga statuter för universiteten i Upsala och Lund*.

Svensk Författningssamling (SFS 1891: 13). *Kungl. Maj:ts nådiga stadga angående filosofie kandidat- och licentiatexamina*.

Svensk Författningssamling (SFS 1907: 93). *Kungl. Maj:ts nådiga stadga angående filosofiska examina*.

Svensk Författningssamling (SFS 1908:135). *Kungl. Maj:ts nådiga statuter för universiteten i Uppsala och Lund*.

Svensk Författningssamling (SFS 1916:66). *Kungl. Maj:ts nådiga statuter för universiteten i Uppsala och Lund.*

Svensk Författningssamling (SFS 1927:499). *Kungl. Maj:ts kungörelse angående ändrad lydelse av vissa paragrafer i statuterna den 28 januari 1916 (nr 66) för universiteten i Uppsala och Lund.*

Svensk Författningssamling (SFS 1941:696 och 697). *Kungl. Maj:ts kungörelse angående ändring i vissa delar av statuterna den 28 januari 1916 (nr 66) för universiteten i Uppsala och Lund.*

Svensk Författningssamling (SFS 1943:374 och 375). *Kungl. Maj:ts kungörelse angående ändring i vissa delar av statuterna den 28 januari 1916 (nr 66) för universiteten i Uppsala och Lund.*

Svensk Författningssamling (SFS 1953:610). *Kungl. Maj:ts nådiga stadga angående filosofiska examina.*

Svensk Författningssamling (SFS 1956:117–119). *Kungl. Maj:ts universitetsstatuter.*

Svensk Författningssamling (SFS 1964:461). *Kungl. Maj:ts stadga för universiteten och vissa högskolor (universitetsstadga).*

Svensk Författningssamling (SFS 1975:336). *Förordning om ändring i universitetsstadgan (1964:461).*

Svensk Författningssamling (SFS 1977:218). *Högskolelag.*

Svensk Författningssamling (SFS 1977:263). *Högskoleförordning.*

Svensk Författningssamling (SFS 1982:673). *Arbetstidslag.*

Svensk Författningssamling (SFS 1984:100). *Förordning om ändring i högskoleförordningen (1977:263).*

Svensk Författningssamling (SFS 1985:334). *Förordning om ändring i anställningsförordningen (1965:601).*

Svensk Författningssamling (SFS 1985:702). *Förordning om ändring i högskoleförordningen (1977:263).*

Svensk Författningssamling (SFS 1986:460). *Förordning om ändring i högskoleförordningen (1977:263).*

Svensk Författningssamling (SFS 1986:461). *Förordning om ändring i högskoleförordningen (1977:263)*.

Svensk Författningssamling (SFS 1990:745). *Förordning om ändring i högskoleförordningen (1977:263)*.

Svensk Författningssamling (SFS 1992:1434). *Högskolelag*.

Svensk Författningssamling (SFS 1993:100). *Högskoleförordning*.

Svensk Författningssamling (SFS 1993:952). *Förordning om ändring i högskoleförordningen (1993:100)*.

Svensk Författningssamling (SFS 1994:260). *Lagen om offentlig anställning*.

Svensk Författningssamling (SFS 1994: 373). *Anställningsförordningen*.

Svensk Författningssamling (SFS 1997:797). *Lag om ändring i högskolelagen (1992:1434)*.

Svensk Författningssamling (SFS 1998:1003). *Förordning om ändring i högskoleförordningen (1993:100)*.

Sveriges Förenade Studentkårer (2000). *Den pedagogiska högskolan? SFS rapport om högskolornas syn på pedagogiska meriter och pedagogisk utbildning*. Dnr U27-4/0001, 2000-11-29. Stencil. Stockholm: Sveriges Förenade Studentkårer.

Sveriges universitets- och högskoleförbund (SUHF) (2000). *Högskolans lärare i 2000-talets kunskapsamhälle. Bakgrund, tankar och förslag angående lärarutbildning för högskolans lärare från SUHF:s arbetsgrupp PUAL*. Stockholm: SUHF.

Sörlin, S. (1994). *De lärdas republik. Om vetenskapens internationella tendenser*. Malmö: Liber-Hermods.

Sörlin, S. & Törnqvist, G. (2000). *Kunskap för välstånd: Universiteten och omvandlingen av Sverige*. Serien Universitet, företag, samhälle, 4. Stockholm: Studieförbundet Näringsliv och Samhälle (SNS) Förlag.

Teichler, U. (1993). Structures of Higher Education Systems in Europe. I C. Gellert (Ed.): *Higher Education in Europe*. London: Jessica Kingsley Publishers.

Teichler, U. (1996). The changing nature of Higher Education in Western Europe. *Higher Education Policy*, 9(2), s. 89–11.

Teichler, U. (1998). Massification: A Challenge for Institutions of Higher Education. *Tertiary Education and Management*, 4(1), s. 17–27.

Trow, M. (1989). American Higher Education. Past, Present and Future. I T. Nybom (Red.): *Universitet och samhälle. Om forskningspolitik och vetenskapens samhällseliga roll*. Stockholm: Tidens Förlag.

Universitetskanslersämbetet (1965). *Pedagogisk utbildning av akademiska lärare. Promemoria avgiven av en inom Universitetskanslersämbetet tillsatt expertgrupp*. Stockholm: Universitetskanslersämbetet.

Universitetskanslersämbetet (1968). *Utbildningslinjer vid filosofisk fakultet. I. Universitetskanslersämbetets arbetsgrupp för fasta studiegångar m m*. Universitetskanslersämbetets skriftserie, 5. Stockholm: Universitetskanslersämbetet.

Universitetskanslersämbetet (1974). *Högre utbildning och forskning. UKÄ:s förslag till anslagskanden för budgetåret 1975/76. UKÄ rapport nr 20, 1974*. Stockholm: Universitetskanslersämbetet.

Universitets- och Högskoleämbetet (1987 a). *Normer för meritvärdering vid tillsättning av tjänster inom högskolan*. (Skrivelse: UHÄ, 1987-02-13, reg. nr. 700-419-87).

Universitets- och Högskoleämbetet (1987 b). *Pedagogisk meritering. Underlag för diskussion och åtgärder*. Uppföljnings- och policystudier, UHÄ, skriftserie 1987:1; Red.: M. Bessman, R. Johansson, D. Mårtensson och N. Trowald. Stockholm: Universitetskanslersämbetet.

Universitetspedagogiska Utredningen (UPU, 1970). *Den akademiska undervisningen. Principbetänkande avgiven av Universitetspedagogiska Utredningen, VII*. Universitetskanslersämbetets skriftserie, 10. Stockholm: Utbildningsförlaget Liber AB.

Utbildningsdepartementet (1993). Kommittédirektiv. Uppföljning av 1993 års universitets- och högskolereform (U 1993:143).

Utbildningsdepartementet (1995). Kommittédirektiv. Tilläggsdirektiv till utredningen om uppföljning av 1993 års universitets- och högskolereform (U 1994:01).

Utbildningsutskottet (UbU; 1981/82:37). *Utbildningsutskottets betänkande 1981/82:37 om forskning m.m.* (reg. prop. 1981/82:106). Stockholm: Regeringskansliet.

Weibull, J. (1968). *Lund universitets historia. IV 1868-1968. Utgiven till dess 300-jubileum.* Lund: CWK Gleerup.

Wennerås, C. & Vold, A. (1995 a). Därför forskar inte kvinnor. *Dagens Nyheter*, s. A 4, 1995-01-22.

Wennerås, C. & Vold, A. (1995 b). Forskningsråd utplånar handlingar. *Dagens Nyheter*, s. A 4, 1995-02-26.

Westling, H. (Red.) (1999). *Börjar grundbulten rosta? En debattskrift om grundutbildningen i högskolan.* Stockholm: Högskoleverket, Rådet för högskoleutbildning.

Wistedt, I. (1999). *Att granska och bedöma pedagogisk meritering.* Matematik och datavetenskap. Chalmers Tekniska Högskola och Göteborgs universitet.

Wittrock, B. (1993). The modern university: the three transformations. I Rothblatt, S. & Wittrock, B. (Eds.). *The European and American University since 1800. Historical and Sociological Essays* Cambridge: Cambridge University Press.

Bilaga

Dokument på vilka genomgången av pedagogisk meritering baserats

Alvegård, Christer: Pedagogiskt sakkunniga vid rekrytering och befordran av lärare vid Chalmers, Centrum för pedagogisk utveckling, Chalmers tekniska högskola

Chalmers tekniska högskola: Arbetsordning för undervisande och forskande personal. Fastställd av styrelsen för Chalmers tekniska högskola 1995-04-18. Reviderad av rektor 1997-04-02

Chalmers tekniska högskola: Befordran till biträdande professor dnr C 140-97. PM 1997-02-26

Chalmers tekniska högskola: Förslag om befordran till biträdande professor och professor. Dnr C 179-99, 1999-09-17

Chalmers tekniska högskola: Information till sakkunniga vid tillsättning av befattning som professor. F 3 99-03-08

Göteborgs universitet: Ansökningsmall för ansökan om befordran till professor, naturvetenskapliga fakulteten, Göteborgs universitet

Göteborgs universitet: Antagning av oavlönad docent vid humanistiska fakulteten vid Göteborgs universitet, humanistiska fakultetsnämnden, Beslut 1999-01-28 E 332 3883/98

Göteborgs universitet: Arbetsordning för medicinska fakulteten, medicinska fakulteten, Göteborgs universitet

Göteborgs universitet: Kriterier att tillämpas vid anställning som professor vid humanistiska fakulteten vid Göteborgs universitet. Humanistiska fakultetsnämnden. Beslut 1999-06-14 E 311 2492/99

Göteborgs universitet: Kvalitetsutvecklingsarbete vid humanistiska fakulteten bå 1999. Senaste ändring 2000-03-27, humanistiska fakulteten, Göteborgs universitet

Göteborgs universitet: Meritportfölj II: Pedagogiska meriter (i: Meritportföljer för befordran eller anställning som professor vid humanistisk fakultet, Göteborgs universitet)

Göteborgs universitet: Pedagogisk portfölj (i: Meritportföljer, medicinska fakulteten, Göteborgs universitet 1 juli 1999)

Göteborgs universitet: Samhällsvetenskapliga fakultetsnämndens tillämpningsföreskrifter till Göteborgs universitets arbetsordning Bilaga 1 Göteborgs universitets anställningsordning Anställningsordning för Göteborgs universitet att gälla fr.o.m. den 1 januari 1999,

Beslut 1998-12-11 F 1 4112/98

Bilaga 2 4 kap. högskoleförordningen: Lärare

1999-05-17, F 1 538/99

Bilaga 3 Dokumentation av pedagogisk meritering

1999-05-17, F 1 538/99

Bilaga 4 Överenskommelser om handläggning av befordringsärenden 1999-05-17, F 1 538/99

Bilaga 5 Riktlinjer för docenturnämndens arbete (SFN 1999-03-16) 1999-05-17, F 1 538/99

Tillämpningsföreskrifter vid anställning av lärare vid samhällsvetenskapliga fakultetsnämnden, Göteborgs universitet

1999-05-17 F 1 538/99

Göteborgs universitet: Utbildningsvetenskapliga fakultetens tillämpningsföreskrifter till Göteborgs universitets arbetsordning 1999-06-14 F 1 2440/99

Bilaga 1 Göteborgs universitets anställningsordning

Beslut 1998-12-11, F 1 4112/98

Bilaga 2 4 kap. högskoleförordningen: Lärare

1999-06-14, F 1 2440/99

Bilaga 3 Dokumentation av pedagogisk meritering

1999-06-14, F 1 2440/99

Bilaga 4 Överenskommelser om handläggning av befordringsärenden

1999-06-14 F 1 2440/99

Bilaga 5 Riktlinjer för docenturnämndens arbete

(UFN 1999-00-00) 1999-06-14, F 1 2440/99

Granskning av ansökningar om befordran från adjunkt till lektor vid utbildningsvetenskaplig fakultet

99-12-22

Tillämpningsföreskrifter vid anställning av lärare vid utbildningsvetenskapliga fakultetsnämnden, Göteborgs universitet

1999-06-14 F 1 2440/99

Högskolan Halmstad: Personalguide, Högskolan Halmstad

Högskolan i Borås: Meritportfölj, Tjänsteförslagsnämnden, 19988-09-07.
Dnr 205-98-10, Högskolan i Borås

Högskolan i Gävle: Utbildningsinformation, Högskolan i Gävle, uppdaterad
22 maj (2000)

Högskolan Kristianstad: Centraladministrationen, uppdaterad 2000-01-20,
Högskolan Kristianstad

Högskolan Skövde: Rektorns sida, Högskolan Skövde

Högskoleutredningen (Kommitté U 1989:2, Bilaga 2 Bedömning av pedago-
giska meriter)

Karolinska Institutet: Enkät om bedömningsmallar till meritportföljen –
anställningsärenden. Sakkunnigas synpunkter i ärenden avseende anställning
av professorer och lektorer vid Karolinska Institutet, universitetsförvaltningen,
Karolinska Institutet 2000-01-18

Karolinska Institutet: Pedagogisk meritering: Förslag till kriterier och förfar-
anden, Institutionen för Medicinsk Informatik och Pedagogik (MIP), Rap-
port 85, Aug 1996, Stockholm

Karolinska Institutet: Pedagogisk portfölj (i: Meritportfölj för lärare vid
Karolinska Institutet, Karolinska Institutet, projektet meritvärdering 1998-
01-27)

Kungliga Tekniska Högskolan: Pedagogiskt Credo, Avd. för ingenjers-
vetenskapernas Didaktik, Kungl. Tekniska Högskolan

Kungliga Tekniska Högskolan: Policy för pedagogisk meritvärdering samt
förslag till utformning av meritportfölj vid anställning av lärare m.m. Beslut
1998 10 08, Kungl. Tekniska Högskolan

Linköpings universitet: A Critical Appraisal of Medical Education Abstracts,
Linköping, Sweden 29 August–1 September 1999, Association for Medical
Education in Europe, Faculty of Health Science, Linköping University –
Medicinska föreningen, Linköping

Linköpings universitet: Kvalitetsarbetet vid LiU, Linköpings universitet

Linköpings universitet: Riktlinjer för arbetet i Hälsouniversitetets fakultets-
nämnd och dess anställningsnämnder vid anställning av lärare vid Linköpings
universitet, LiU 83/99-30 Beslut 2000-06-14

Luleå tekniska universitet: Att rekrytera lärare. Anställningsordning för Luleå tekniska universitet. Fastställd av universitetsstyrelsen 1998-12-08. Ändrad efter rektors beslut 1999-02-17

Lunds universitet: Anställning som lärare vid Lunds universitet. Anställningsordning för lärare vid Lunds universitet. Fastställd av universitetsstyrelsen den 26 februari 1999

Lunds universitet: Anställning som lärare vid Lunds universitet. Anställningsordning för lärare vid Lunds universitet. Fastställd av universitetsstyrelsen den 26 februari 1999

Lunds universitet: Anvisningar för sökande och sakkunniga vid tillsättning av tjänster som lärare vid medicinska fakulteten, Bedömning av pedagogiska meriter fastställt 930201, med ändringar 960916 och 990308, medicinska fakulteten, Lunds universitet

Lunds universitet: Anvisningar för utformande av ansökan om anställning som professor, universitetslektor eller forskarassistent. PM 1999-04-30

Lunds universitet: Anvisningar till sakkunniga. PM 1999-04-26 Lunds universitet: Sammanställning över regler och anvisningar vid anställning av lärare vid juridiska fakulteten i Lund, jämte Riktlinjer för redovisning och bedömning av den pedagogiska meriteringen. Dnr J E 19 488/2000, 2000-11-27

Lunds universitet: Anvisningar till sökande vid nyrekrytering och befordringar vid LTH, Lunds tekniska högskola (Nätversion, uppdaterad 99-04-20)

Lunds universitet: Regler och praxis vid anställning av lärare vid samhällsvetenskapliga fakulteten. Dnr S F 9 158/00, PM 2000-03-14

Lunds universitet, samhällsvetenskapliga fakulteten, lärarförslagsnämnden: Anvisningar för sökande till anställning som/befordran till professor och anställning som/befordran till lektor. Dnr S F 9 157/00

Lunds universitet: Värdering av meriter vid anställning av lärare vid LTH, Reviderad mars 1999, Lunds tekniska högskola, Lunds universitet

Lunds universitet: Värdering av vetenskapliga, pedagogiska och administrativa meriter samt annan skicklighet – Allmänna råd för tjänsteförslagsnämnder, prefekter m.fl. vid LTH, fastställda av LTH:s styrelse 1995-10-27

Malmö högskola: Anställningsordning för lärare vid Malmö högskola 19 maj, 1999, dnr Mahr 15-99/407 (uppdaterad 990728), Malmö högskola

Malmö högskola: För personal, Personalpolicy. Beslut av rektor 11 november, 1998. Diarienummer Mah A 18-224/98, Malmö högskola

Malmö högskola: Värdering av vetenskapliga och pedagogiska meriter vid Malmö högskola. Vägledning för anställningsnämnder och sökande till befattningar som professor, lektor, adjunkt och forskarassistent, Malmö högskola

Malmö högskola: Övergripande personalpolicy. Beslut 11 november, 1998, Diarienummer Mah A 8-224/98 (uppdaterad 990917), Malmö högskola

Mitthögskolan: Webbplatsöversikt uppdaterad 991001 (<http://www.mh.se>), Mitthögskolan

Mårtensson, D., Dahllöf, G., Nordenström, J., Competence Portfolia for Assessment of Academic Performance at the Karolinska Institutet (in: Education for Health, Vol. II, No. 3, 1998, p. 297-303)

Mälardalens högskola: Anställningsordning för lärare vid Mälardalens högskola, Personalavdelningen, personalhandboken (<http://www.mdh.se/organisation/per/anstallning/anstallningsordning.htm>)

Mälardalens högskola: Meritering för anställning, blankett, Mälardalens högskola

Stockholms universitet: Meritering för anställning som lärare vid Stockholms universitet – Vägledning för dokumentation och värdering, personalbyrån, Stockholms universitet 1996-06-24

Sveriges Lantbruksuniversitet: Anvisningar för antagning som docent vid Sveriges Lantbruksuniversitets fakulteter, dnr uf 18.71-1947/00. Fastställda av rektor 2000-04-05

Sveriges Lantbruksuniversitet: Anvisningar för antagning som docent vid Sveriges Lantbruksuniversitets fakulteter

Sveriges Lantbruksuniversitet: Beslutslista 1993-12-13, Rektorsämbetet, Sveriges Lantbruksuniversitet

Sveriges Lantbruksuniversitet: PM för ledamöter i läraryrådsnämnd vid SLU vid prövning av anställning som/befordran till professor och universitetslektor SLU uf 16.1 - 6159/98, 1998-12-22

Sveriges Lantbruksuniversitet: PM för sökande ang. pedagogiska meriter, Sveriges Lantbruksuniversitet, Tjänsteförslagsnämnden vid Lantbruksvetenskapliga fakulteten

Sveriges Lantbruksuniversitet: PM till ledning vid ansökan om anställning som/befordran till professor och universitetslektor vid SLU, Dnr SLU uf 16.1-4423/00. Fastställda av rektor 2000-12-07

Umeå universitet: Pedagogiska meriter, redovisning av pedagogiska meriter för sökande av tjänst som professor, universitetslektor samt universitetsadjunkt, teknisk-naturvetenskaplig fakultet, Umeå universitet

Umeå universitet: UmU:s pedagogiska program, Umeå universitet

Uppsala universitet: Ansökningsmall för ansökan till befordran till professor, teknisk–naturvetenskapliga fakulteten, 990209, Uppsala universitet

Uppsala universitet: Anställningsordning vid rekrytering av lärare. Version 2. Reviderad 2000-02-21, Uppsala universitet

Uppsala universitet: Anvisningar till sakkunniga för bedömning av ansökan om befordran till professor. Nationell samordning för befordringsärenden 1999-06-13, Uppsala universitet

Uppsala universitet: Bedömningskriterier för pedagogiska meriter inom medicinska fakulteten. Beslut 1989-05-29, reviderat 1995-12-06, medicinska fakultetsnämnden, Uppsala universitet

Uppsala universitet: Befordran av universitetslektorer till professor – befordran av universitetsadjunkter till universitetslektor, 1999-03-04

Uppsala universitet: Mall för ansökan om befordran av lektor till professor. Beslut 1999-03-02, historisk-filosofiska fakultetsnämnden, Uppsala universitet

Uppsala universitet, juridiska fakultetsnämnden: Riktlinjer för värdering av pedagogiska och administrativa meriter vid anställning av lektorer och professorer samt i befordringsärenden, 1999-12-31

Växjö universitet: Personalhandbok A1: Anställningsordning. Senast ändrad 2000-04-17, Växjö universitet

Örebro universitet: Brev 2000-05-03 från Rolf Stål, fakultetskansliet, Örebro universitet

Högskoleverkets rapportserie

- Granskning och bedömning av kvalitetsarbete vid universitet och högskolor
Bilagor:
• Bilaga 1: Vägledning för lärosäten vid bedömning av kvalitetsarbete
• Bilaga 2: Handledning för bedömare av kvalitetsarbete vid universitet och högskolor
Högskoleverkets rapportserie 1995:1 R
- Grundskollärarutbildningen 1995
Högskoleverkets rapportserie 1996:1 R
- Examensrättsprövning – Utbildning i biodynamisk odling
Högskoleverkets rapportserie 1996:2 R
- Tillsynsrapport – Avgiftsfri utbildning
Högskoleverkets rapportserie 1996:3 R
- Examensrättsprövning – Konstnärlig kandidat- och magisterexamen
Högskoleverkets rapportserie 1996:4 R
- Examensrättsprövning – Kyrkomusikalisk utbildning vid Skändalsinstitutet
Högskoleverkets rapportserie 1996:5 R
- Kvalitetsarbete vid universitet och högskolor
Högskoleverkets rapportserie 1996:6 R
- Vårdutbildningar i högskolan – En utvärdering
Högskoleverkets rapportserie 1996:7 R
- Årsrapport för universitet och högskolor 1994/95
Högskoleverkets rapportserie 1996:8 R
- Forskarutbildningen inom det språkvetenskapliga området – En utvärdering
Högskoleverkets rapportserie 1996:9 R
- The National Quality Audit of Higher Education in Sweden
Högskoleverkets rapportserie 1996:10 R
- Avgiftsbelagd utbildning i privat regi – En utredning
Högskoleverkets rapportserie 1996:11 R
- Kriterier för benämningen universitet – En utredning
Högskoleverkets rapportserie 1996:12 R
- Kvinnor och män i högskolan. Från gymnasium till forskarutbildning
Högskoleverkets rapportserie 1996:13 R
- Swedish Universities & University Colleges 1994/95 – Short Version of Annual Report
Högskoleverkets rapportserie 1996:14 R
- Examensrättsprövning – Teologisk utbildning vid frikyrkliga seminarier och vid Umeå universitet
Högskoleverkets rapportserie 1996:15 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Högskolan i Borås
Högskoleverkets rapportserie 1996:16 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Uppsala universitet
Högskoleverkets rapportserie 1996:17 R
- Examensrättsprövning – Uppföljning av teologisk utbildning
Högskoleverkets rapportserie 1996:18 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Högskolan i Jönköping
Högskoleverkets rapportserie 1996:19 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Högskolan i Karlstad
Högskoleverkets rapportserie 1996:20 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Lärarhögskolan i Stockholm
Högskoleverkets rapportserie 1996:21 R
- Högskoleprovet – Genom elva forskares ögon
Högskoleverkets rapportserie 1996:22 R
- Högskola på Gotland
Högskoleverkets rapportserie 1996:23 R
- Rätt att inrätta professurer – Högskoleverkets prövning av Högskolan i Kalmar, Karlstad, Växjö, Örebro samt Mitthögskolan och Mälardalens högskola
Högskoleverkets rapportserie 1996:24 R
- Årsrapport för universitet & högskolor 1994/95 – Kortversion
Högskoleverkets rapportserie 1996:25 R
- Förslag till meritvärdering vid urval på betyg – Högskoleverkets förslag till meritvärdering av nya och gamla gymnasiebetyg m.m.
Högskoleverkets rapportserie 1996:26 R
- Redovisning vid universitet och högskolor – Rapport till regeringen
Högskoleverkets rapportserie 1996:27 R
- Quality Audit of Uppsala University
Högskoleverkets rapportserie 1996:28 R
- Tillsynsrapport – Förfarande med inaktiva doktorander
Högskoleverkets rapportserie 1996:29 R
- Examensrättsprövning – Prövning av medieutbildningen vid Mediehögskolan i Uppsala
Högskoleverkets rapportserie 1996:30 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbete vid fem lärosäten
Högskoleverkets rapportserie 1997:1 R
- Högskoleutbildningar inom vård och omsorg – En utredning
Högskoleverkets rapportserie 1997:2 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Högskolan Kristianstad
Högskoleverkets rapportserie 1997:3 R
- Examensrättsprövning – Lärarutbildning vid högskolorna i Borås och Halmstad
Högskoleverkets rapportserie 1997:4 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Högskolan i Örebro
Högskoleverkets rapportserie 1997:5 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Högskolan Dalarna
Högskoleverkets rapportserie 1997:6 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Operahögskolan i Stockholm
Högskoleverkets rapportserie 1997:7 R
- Kvalitet och förändring
Högskoleverkets rapportserie 1997:8 R
- Rekryteringsmål för kvinnliga professorer – ett regeringsuppdrag
Högskoleverkets rapportserie 1997:9 R
- Examensrättsprövning – Utbildningar vid Södertörns högskola
Högskoleverkets rapportserie 1997:10 R
- Examensrättsprövning – Grundskollärexamen vid Högskolan i Falun/Borlänge, Högskolan i Jönköping och Högskolan i Kristianstad
Högskoleverkets rapportserie 1997:11 R
- Examensrättsprövning – Utbildningar vid Företagsekonomiska Institutet, Stockholms Musikpedagogiska Institut och Högskolan i Gävle/Sandviken
Högskoleverkets rapportserie 1997:12 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Högskolan i Karlskrona/Ronneby
Högskoleverkets rapportserie 1997:13 R
- Examensrättsprövning – Utbildning i pedagogiskt drama vid tre folkhögskolor
Högskoleverkets rapportserie 1997:14 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Högskolan i Gävle/Sandviken
Högskoleverkets rapportserie 1997:15 R
- Poänggivande uppdragsutbildning i högskolan
Högskoleverkets rapportserie 1997:16 R
- Årsrapport för universitet & högskolor 1995/96
Högskoleverkets rapportserie 1997:17 R
- Swedish Universities & University Colleges 1995/96 – Short Version of Annual Report
Högskoleverkets rapportserie 1997:18 R
- Årsrapport för universitet och högskolor 1995/96 – Kortversion
Högskoleverkets rapportserie 1997:19 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Mälardalens högskola
Högskoleverkets rapportserie 1997:20 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Danshögskolan
Högskoleverkets rapportserie 1997:21 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Kungliga Musikhögskolan
Högskoleverkets rapportserie 1997:22 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Lunds universitet
Högskoleverkets rapportserie 1997:23 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Högskolan i Halmstad
Högskoleverkets rapportserie 1997:24 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Högskolan i Kalmar
Högskoleverkets rapportserie 1997:25 R
- Kandidat- och magisterexamen vid Kungliga Musikhögskolan – Examensrättsprövning
Högskoleverkets rapportserie 1997:26 R
- Uppföljning av resurstilldelningssystemet för grundläggande högskoleutbildning – ett regeringsuppdrag
Högskoleverkets rapportserie 1997:27 R
- Bilateralt forskningssamarbete med Östeuropa – ett regeringsuppdrag
Högskoleverkets rapportserie 1997:28 R
- Läkarutbildningen i Sverige – hur bra är den?
Bilagor:
• Självvärderingar och extern bedömning
• Vad säger studenterna om läkarutbildningen?
• Vad säger AT-läkare, handledare och examinatorer om läkarutbildningen?
Högskoleverkets rapportserie 1997:29 R
- Apotekarutbildningen vid ytterligare en högskola? – Ett regeringsuppdrag
Högskoleverkets rapportserie 1997:30 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Mitthögskolan
Högskoleverkets rapportserie 1997:31 R
- Gymnasielärexamen vid Högskolan Dalarna, Luleå tekniska universitet och Mitthögskolan – Examensrättsprövning
Högskoleverkets rapportserie 1997:32 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbete vid universitet och högskolor
Bilagor:
• Vägledning för lärosäten vid bedömning av kvalitetsarbete
• Handledning för bedömare av kvalitetsarbete vid universitet och högskolor
Högskoleverkets rapportserie 1997:33 R
- Konstnärlig högskoleexamen i konst och design vid fem hantverksskolor – Examensrättsprövning
Högskoleverkets rapportserie 1997:34 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Kungliga Konsthögskolan
Högskoleverkets rapportserie 1997:35 R
- Examensmål för lärexamina
Högskoleverkets rapportserie 1997:36 R
- Rätt att inrätta professurer – Högskoleverkets prövning av Högskolan i Halmstad, Högskolan i Karlskrona/Ronneby, Högskolan i Örebro, Idrottshögskolan samt Mitthögskolan
Högskoleverkets rapportserie 1997:37 R

- Magisterexamensprövning vid elva högskolor – Examensrättsprövning
Högskoleverkets rapportserie 1997:38 R
- Examinationen i högskolan – Slutrapport från Högskoleverkets examinationsprojekt
Högskoleverkets rapportserie 1997:39 R
- Tillväxt och växtvärk – Uppföljning av magisterexamensrätt på medelstora högskolor
Högskoleverkets rapportserie 1997:40 R
- Kvalitetsarbete – ett sätt att förbättra verksamhetens kvalitet vid universitet och högskolor. Halvtidsrapport för granskningen av kvalitetsarbetet vid universitet och högskolor
Högskoleverkets rapportserie 1997:41 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Kungl. Tekniska högskolan
Högskoleverkets rapportserie 1997:42 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Stockholms universitet
Högskoleverkets rapportserie 1997:43 R
- Kvinnor och män i högskolan – från gymnasium till forskarutbildning 1986/87–1995/96
Högskoleverkets rapportserie 1997:44 R
- Magisterexamen söker identitet
Högskoleverkets rapportserie 1997:45 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Högskolan i Skövde
Högskoleverkets rapportserie 1997:46 R
- Hur står det till med kvaliteten i högskolan?
Högskoleverkets rapportserie 1998:1 R
- De första 20 åren – utvecklingen vid de mindre och medelstora högskolorna sedan 1977
Högskoleverkets rapportserie 1998:2 R
- Quality Audit of Mid-Sweden University College
Högskoleverkets rapportserie 1998:3 R
- Särskilda utbildningsåtgärder – vad blev det av dem? En uppföljningsstudie av vissa särskilda utbildningsåtgärder inom högskolan som finansierats med arbetsmarknadspolitiska medel, enligt regeringens uppdrag.
Högskoleverkets rapportserie 1998:4 R
- "En utmärkt möjlighet att byta karriär"
NT-SVUX-satsningen – vad blev det av den?
Högskoleverkets rapportserie 1998:5 R
- "Bara jag får chansen att få visa vad jag kan"
Satsningen på aspirantutbildningen – vad blev det av den?
Högskoleverkets rapportserie 1998:6 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Karolinska Institutet
Högskoleverkets rapportserie 1998:7 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Högskolan i Trollhättan/Uddevalla
Högskoleverkets rapportserie 1998:8 R
- Magister- och kandidatexamen i huvudämnen inom vård och omsorg
Högskoleverkets rapportserie 1998:9 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Konstfack
Högskoleverkets rapportserie 1998:10 R
- Högskola i dynamisk utveckling – fyra högskolors förutsättningar att bli universitet
Högskoleverkets rapportserie 1998:11 R
- Kan kiropraktor- och naprapatutbildningar inordnas i den statliga högskolan? En utredning
Högskoleverkets rapportserie 1998:12 R
- Women and men in higher education – from upper secondary to postgraduate training 1986/87–1995/96
Högskoleverkets rapportserie 1998:13 R
- Diakonivetenskap vid Ersta Skändal högskola – Examensrättsprövning
Högskoleverkets rapportserie 1998:14 R
- Värdering & erkännande av utländsk högskoleutbildning, principer och metodik
Högskoleverkets rapportserie 1998:15 R
- Utbildning och forskning för strategisk internationalisering. Redovisning av ett regeringsuppdrag
Högskoleverkets rapportserie 1998:16 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid SLU
Högskoleverkets rapportserie 1998:17 R
- Sjöbefälsutbildningar i högskolan – En utvärdering
Högskoleverkets rapportserie 1998:18 R
- Sjöbefälsutbildning vid Comet AB – Examensrättsprövning
Högskoleverkets rapportserie 1998:19 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Chalmers tekniska högskola
Högskoleverkets rapportserie 1998:20 R
- Forsatt granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid universitet och högskolor – Utgångspunkter samt angrepps- och tillvägagångssätt för Högskoleverkets bedömningsarbete
Högskoleverkets rapportserie 1998:21 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Teaterhögskolan i Stockholm
Högskoleverkets rapportserie 1998:22 R
- Årsrapport för universitet & högskolor 1997
Högskoleverkets rapportserie 1998:23 R
- Swedish Universities & University Colleges 1997 – Short Version of Annual Report
Högskoleverkets rapportserie 1998:24 R
- Årsrapport för universitet och högskolor 1997 – Kortversion
Högskoleverkets rapportserie 1998:25 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Göteborgs universitet
Högskoleverkets rapportserie 1998:26 R
- Vetenskapsområden. Bedömning av tre högskolor
Högskoleverkets rapportserie 1998:27 R
- Ny yrkesexamen inom hälso- och sjukvård - ett regeringsuppdrag
Högskoleverkets rapportserie 1998:28 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Dramatiska institutet
Högskoleverkets rapportserie 1998:29 R
- Lärarytelse vid högskolorna i Karlskrona/Ronneby, Mälardalen, Kristianstad och Södertörn
Högskoleverkets rapportserie 1998:30 R
- Högskolans lokaler – ett regeringsuppdrag
Högskoleverkets rapportserie 1998:31 R
- Tillgodoräknande av kurs – Tillsynsrapport
Högskoleverkets rapportserie 1998:32 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Idrottshögskolan
Högskoleverkets rapportserie 1998:33 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Luleå tekniska universitet
Högskoleverkets rapportserie 1998:34 R
- Ett system för forskningsinformation på Internet (SAFARI) – Ett regeringsuppdrag
Högskoleverkets rapportserie 1998:35 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Högskolan i Växjö
Högskoleverkets rapportserie 1998:36 R
- En försvarshögskola på väg mot akademien – En bedömning av hur Försvarshögskolans stabsprogram, chefsprogram och totalförsvarsprogram förhåller sig till likartad utbildning inom högskolan vad avser nivå och kvalitet
Högskoleverkets rapportserie 1998:37 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Umeå universitet
Högskoleverkets rapportserie 1998:38 R
- Rättssäker examination – en tillsynsrapport
Högskoleverkets rapportserie 1998:39 R
- Doktorander från länder utanför Norden och Europeiska unionen
Högskoleverkets rapportserie 1998:40 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Handelshögskolan
Högskoleverkets rapportserie 1999:1 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Linköpings universitet
Högskoleverkets rapportserie 1999:2 R
- Magisterexamen söker identitet. Del II
Högskoleverkets rapportserie 1999:3 R
- Dimensionering av lärarutbildning – analys inför samråd 1998
Högskoleverkets rapportserie 1999:4 R
- Högskolans regler och delegeringssystem - Tillsynsrapport
Högskoleverkets rapportserie 1999:5 R
- Högskolans ansvar för studenthållsvården - Tillsynsrapport
Högskoleverkets rapportserie 1999:6 R
- Vad hände sedan? Avnämarna av gymnasieskolan och av högskolans grundutbildning
Högskoleverkets rapportserie 1999:7 R
- Arkitektutbildningen – Högskoleverkets utredning och utvärdering
Högskoleverkets rapportserie 1999:8 R
- Psykoterapeutexamen – Examensrättsprövning för tio enskilda utbildningsanordnare
Högskoleverkets rapportserie 1999:9 R
- Utlandsstudier – till vilken nytta? En utvärdering av effekter av utlandsstudier
Högskoleverkets rapportserie 1999:10 R
- Årsrapport för universitet och högskolor 1998
Högskoleverkets rapportserie 1999:11 R
- Swedish Universities & University Colleges 1998 – Short Version of Annual Report
Högskoleverkets rapportserie 1999:12 R
- Årsrapport för universitet och högskolor 1998 – Kortversion
Högskoleverkets rapportserie 1999:13 R
- Högskolans uppdragsutbildning – Ett regeringsuppdrag
Högskoleverkets rapportserie 1999:14 R
- Antagning till forskarutbildning
Högskoleverkets rapportserie 1999:15 R
- Ny inriktning inom magisterexamen
Högskoleverkets rapportserie 1999:16 R
- Rätt juristutbildning? Utvärdering av juristutbildningar
Högskoleverkets rapportserie 2000:1 R
- Forskarskolor – ett regeringsuppdrag
Högskoleverkets rapportserie 2000:2 R
- Journalistutbildningarna i högskolan
Högskoleverkets rapportserie 2000:3 R
- Högskolestudier och funktionshinder
Högskoleverkets rapportserie 2000:4 R
- Utbildning inom vård och omsorg – en uppföljande utvärdering
Högskoleverkets rapportserie 2000:5 R
- Utvärdering av Socionomutbildningar
Högskoleverkets rapportserie 2000:6 R
- Förnyad granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Högskolan i Jönköping
Högskoleverkets rapportserie 2000:7 R
- Lärosätenas arbete med jämställdhet, studentinflytande samt social och etnisk mångfald
Högskoleverkets rapportserie 2000:8 R
- Goda exempel
Hur universitet och högskolor kan arbeta med jämställdhet, studentinflytande och social och etnisk mångfald
Högskoleverkets rapportserie 2000:9 R
- Tentamen: "Plussning" och begränsning av antalet tillfällen
Högskoleverkets rapportserie 2000:10 R
- Designutbildningar i Sverige. En utredning och utvärdering.
Högskoleverkets rapportserie 2000:11 R

Högskoleprovet – Gårdagens mål och framtida inriktning
Högskoleverkets rapportserie 2000:12 R

Eldsjälar och institutionell utveckling
Högskoleverkets rapportserie 2000:13 R

Antagning till högskolan – erfarenheter och visioner
Högskoleverkets rapportserie 2000:14 R

Att leda universitet och högskolor. En uppföljning och
analys av styrelsereformen 1998
Högskoleverkets rapportserie 2000:15 R

Högskolornas tillämpning av EG-direktiv i sjukskäterske-
utbildningen och barnmorskeutbildningen
Högskoleverkets rapportserie 2000:16 R

Sexuella trakasserier mot studenter – högskolornas
åtgärder
Högskoleverkets rapportserie 2000:17 R

Livlångt lärande som i dé och praktik i högskolan
Högskoleverkets rapportserie 2001:1 R

Nationella ämnes- och programutvärderingar
Högskoleverkets rapportserie 2001:2 R

Vilken betydelse har utländsk bakgrund för resultatet på
högskoleprovet?
Högskoleverkets rapportserie 2001:3 R

Examensrättsprövning
– utgångspunkter och tillvägagångssätt för
Högskoleverkets examensrättsprövning
Högskoleverkets rapportserie 2001:4 R

Förnyad granskning och bedömning av kvalitetsarbetet
vid Lunds universitet
Högskoleverkets rapportserie 2001:5 R

Förnyad granskning och bedömning av kvalitetsarbetet
vid Uppsala universitet
Högskoleverkets rapportserie 2001:6 R

Karriär genom befordran och rekrytering
Högskoleverkets rapportserie 2001:7 R

Högskoleverkets utvärderingar – från bedömning
av kvalitetsarbete till bedömning av kvalitet
Högskoleverkets rapportserie 2001:8 R

From quality audit to quality assessment
The New Evaluation Approach for Swedish Higher
Education
Högskoleverkets rapportserie 2001:9 R

Internationell jämförbarhet & nationell styrning
– aktuella perspektiv på högskolans examensordning
Högskoleverkets rapportserie 2001:10 R

National Review of Subjects and Programmes
Högskoleverkets rapportserie 2001:11 R

Forskarskolor i Sverige – en sammanställning
Högskoleverkets rapportserie 2001:12 R

Utvärdering av datavetenskapliga/datalogiska
utbildningar i Sverige
Högskoleverkets rapportserie 2001:13 R

Förnyad granskning och bedömning av kvalitetsarbetet
vid Kungl. Musikhögskolan, Mälardalens högskola,
Karlstads universitet samt Örebro universitet
Högskoleverkets rapportserie 2001:14 R

Tid för studier – en jämförelse mellan fyra
yrkesutbildningar
Högskoleverkets rapportserie 2001:15 R

Förnyad granskning och bedömning av kvalitetsarbetet
vid högskolan i Skövde
Högskoleverkets rapportserie 2001:16 R

Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid
Malmö högskola
Högskoleverkets rapportserie 2001:17 R

Högskoleverkets rapportserie 2001:18 R
ISSN 1400-948X
ISRN HSV-R--01/18--SE

Högskoleverket är en central myndighet för frågor som rör universitet och högskolor. Verket arbetar med kvalitetsbedömningar, tillsyn, uppföljningar, utveckling av högre utbildning, utredningar och analyser, bedömning av utländsk utbildning och studieinformation.